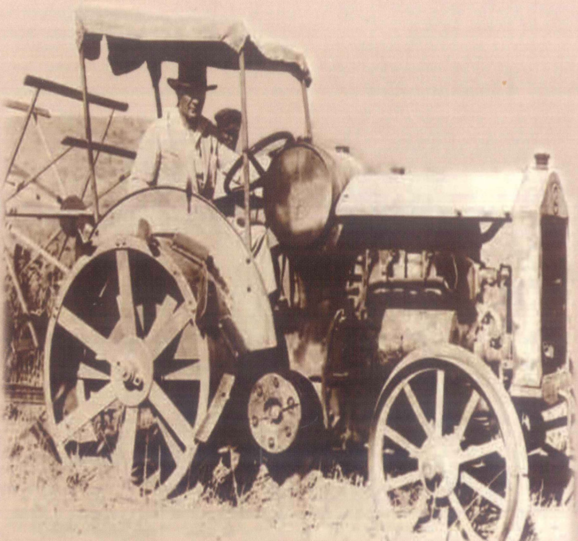
MAHMUT ESAT BOZKURT'UN ESERLERİ- 5

Mahmut Esat Bozkurt

LİBERALİZM MASALI

KAYNAK YAYINLARI

Mahmut Esat Bozkurt
LİBERALİZM MASALI

Birinci Basım: Mayıs 2008
Teknik Hazırlık: Analiz Basım Yayın
Baskı: Analiz Basım Yayın

ISBN: 978-975-343-528-4

KAYNAK YAYINLARI: 511

KAYNAK YAYINLARI

ANALİZ BASIM YAYIN TASARIM GIDA
TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Meşrutiyet Cad. Kardeşler Han No: 12/3
34430 Galatasaray-İstanbul
web adresi: www.kaynakyayinlari.com
e-posta: iletisim@kaynakyayinlari.com
Tel: (0212) 252 21 56-99 Faks: (0212) 249 28 92

Mahmut Esat Bozkurt
LİBERALİZM MASALI

Yayıma Hazırlayan:

Atatürk'ün Bütün Eserleri çalışma grubu

MAHMUT ESAT BOZKURT

Türk devlet adamı ve hukukçu, Türk Devrimi'nin ideolojisi olan Kemalizmin belli başlı kuramcılarından biridir.

1892 yılında İzmir'in Kuşadası ilçesinde doğan Mahmut Esat Bozkurt, çiftçilik ve ticaretle uğraşan, bir ara İzmir Umumi Meclis üyeliğinde bulunan Hacı Mahmut Oğulları'ndan Hasan Bey'in oğludur.

1923'te İzmir'de Menekşelizade Dr. Hüsnü Bey'in kızı Feheda Hanım'la evlenmiş. Gün, Ay adlarında iki kızı ve Yüksel adında bir oğlu dünyaya gelmiştir. İlköğrenimini Kuşadası ve İzmir Yusuf Rıza mektebinde yapan Bozkurt, İzmir İdadisi'ni bitirdikten sonra II. Abdülhamit'in istibdat yönetimine karşı mücadeleye katılan dayısı Ubeydullah Efendi'yle birlikte İstanbul'a gelerek 1908'de Hukuk Mektebi'ne girmiştir. İstanbul Hukuk'tan 1912 yılında mezun olduktan sonra İsviçre'de Fribourg Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde yeniden hukuk öğrenimi görerek önce lisans diploması almış, sonra, "Du Regimes des Capitulations Ottomanes" ("Osmanlı Kapitülasyonları Rejimi Üzerine") adlı doktora tezi ile "Cum Laude" derecesiyle Hukuk Doktoru olmuştur. 1919'da İsviçre'nin Lozan kentinde kurulan Türk Talebe Cemiyeti'nin başkanlığına seçilmiştir. Yurdun işgali üzerine derhal İsviçre'den ayrılıp arkadaşları Saracoğlu Şükrü ve Kâzım Nuri Bey'ler ile vatana dönmüş, Kuşadası bölgesinde Kuvayı Milliye'yi kurarak başına geçmiş ve efelerle birlikte Milli Mücadele'ye katılmıştır.

23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne İzmir milletvekili olarak seçilen Mahmut Esat Bey, bu görevini 1943 yılında

(51 yaşında) ölümüne kadar sürdürmüştür. 12 Temmuz 1922'de kurulan Rauf Orbay kabinesine 30 yaşında İktisat Vekili olmuş, bu görevi sırasında Ziraat Bankası'nın ıslahı, çiftçi kredi kooperatiflerinin kurulması, esnaf teşkilatlarının reorganizasyonu, Emlak ve Eytam Bankası'nın kurulması gibi sosyal ve ekonomik davalarla uğraşmıştır. Büyük zaferden sonra Mahmut Esat Bey'in önerisi ve Atatürk'ün onayı ve onursal başkanlığında Türkiye'de ilk kez Milli İktisat Kongresi İzmir'de 17 Şubat 1923'te toplanmıştır. Bu kongrede milli ekonomi, girişimci sınıfın Türkleştirilmesi ve karma ekonomi savunulmuştur.

1924'te Adliye Vekilliği'ne getirilen Mahmut Esat Bey, 1925 yılında Ankara Hukuk Mektebi'ni kurmuş ve ilgili çalışmaları sürdürmüştür.

17 Şubat 1926'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde oybirliğiyle kabul edilen Medeni Kanun'un mimarıdır. Bu kanunun tarihi gerekçesi O'nun eseridir. 4 Nisan 1926'da Resmi Gazete'de yayımlanan Medeni Kanun'un altı ay gibi kısa bir geçiş döneminden sonra kesin olarak uygulanmasını kabul ettirmiştir. Bu sürenin çok kısa olduğunu ileri süren ve İsviçre'de bile dört yıllık geçiş döneminin öngörüldüğünü hatırlatarak, din kaynağına dayanan hukuk sisteminin kolay kolay değiştirilemeyeceğini öne sürenlere karşı, "Türk hukukçuları için altı aylık sürenin yeterli olacağına dair inancını" belirtmiştir. Kanunun uygulamaya geçişindeki başarı, Mahmut Esat Bey'in haklı olduğunu göstermiştir.

Türk Medeni Kanunu, Borçlar Kanunu, Ceza Kanunu, Ticaret Kanunu, daha sonra da Ceza Muhakemeleri Kanunu, Deniz Ticaret Kanunu, Türk Vatandaşlık Kanunu, İcra İflas Kanunu ve 1930'da kadınlara verilen seçme ve seçilme hakkını tanıyan Belediye Kanunu izlemiştir.

Mahmut Esat Bey, 1927'de Ege Denizi'nde Türk gemisi Bozkurt ile Fransız gemisi Lotus'un çarpışması ve sekiz Türk denizcisinin ölümünü takiben, Türk Adliyesi'nin Fransız kaptanı tutuklaması

üzerine Fransa ile aramızda çıkan anlaşmazlığı sonuçlandırmak için, Atatürk'ün de onayını alarak konuyu Lahey Adalet Divanı'na götürmüştür. 7 Eylül 1927 günü Lahey'de Türk hükümetini temsil ederek yaptığı başarılı savunmayla davayı kazanarak dünya hukuk literatürüne "Lotus-Bozkurt davası" olarak yerleşmesini sağlamıştır. Kemal Atatürk, bu başarısı nedeniyle Mahmut Esat Bey'e "Bozkurt" soyadını vermiştir.

1930 sonlarında Adliye Vekilliğinden istifa ettikten sonra Ankara Hukuk Fakültesi'nde Devletler Hukuku, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde "Anayasa Hukuku" Profesörü olarak görev yapan Bozkurt, Atatürk'ün isteğiyle Türk gençliğine İhtilal'in Hukuk Tarihini anlatmak üzere görev almış, İstanbul Üniversitesi İnkılap Tarihi kürsüsünde 8 Mart 1934 Perşembe günü ilk dersini vermiştir.

16 yaşında olduğu 1908 yılından ölümüne kadar (1943) 35 yıl boyunca ülke sorunları hakkında yazılar yazan Bozkurt, Milli Mücadele yıllarında *Anadolu'da Yeni Gün* ve *Hâkimiyeti Milliye* gazetelerinde ateşli yazılar yazmış, daha sonra İzmir'de çıkan *Anadolu* gazetesinde yazılarına devam etmiştir. Son yazılarını *Yeni Sabah* gazetesinde yazan Mahmut Esat Bozkurt son yazısı "Yürekler Acısı"nı yazdıktan az sonra gazetede rahatsızlanmış ve derhal hastaneye kaldırılmışsa da bir hafta sonra, 21 Aralık 1943 günü hayata gözlerini yummuştur. Son yazısı vefat haberiyle birlikte 22 Aralık 1943'te *Yeni Sabah* gazetesinde yayımlanmıştır. Mahmut Esat Bozkurt, kırmızı-yeşil şeritli İstiklal Madalyası sahibidir.

Bozkurt, dönemin başbakanı Şükrü Saracoğlu tarafından Ankara Devlet Mezarlığı'na alınmak istenmişse de, eşi Feheda Bozkurt'a vasiyeti ile Selçuk'taki çiftliğinde aile mezarlığına defnedilmiştir.

Vefatı üzerine yazdığı makalesinde, Yusuf Ziya Ortaç, yazısını şöyle bitiriyordu...

"İsviçre dağlarından Anadolu dağlarına silah omuzda koşan hukuk doktoru, serdengeçti Mahmut Esat Bozkurt, vatan hudutların-

dan fikir hudutlarına kadar her cephede dövüşe dövüşe, en son, kalem elinde, Allah'ına kavuştu...

"Bir yanardağı toprağa veriyoruz..."

Başlıca Eserleri: *Beynelmilel Bozkurt-Lotus Davası'nda Türkiye-Fransa Müdafaaları* (Ankara, 1927), *Osmanlı Kapitülasyonlarına Dair* (Doktora Tezi, İstanbul, 1928), *Türk İhtilali'nde Vatan Müdafaası* (İzmir, 1934), *Türk Köylü ve İşçilerinin Hakları* (İzmir, 1939), *Hukuku Düvel Yardımcı Talebe El Notu* (Ankara, 1939), *Devletlerarası Hak ("Hukuku Düvel")* (Ankara, 1940), *Atatürk İhtilali* (İstanbul, 1940), *Aksak Demir'in Devlet Politikası* (İstanbul, 1943), *Atatürk İhtilali I-II* (İstanbul, 2003) adlı yapıtları yayımlandı.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

Mahmut Esat Bozkurt'un *Liberalizm Masalı* başlığı altında derlediğimiz bu yazılarında Kemalist Devrim'in devlet ve ekonomi anlayışı, halkına ve emekçilere bakışı ile muhalefet, basın ve eleştiri özgürlüğünü, demokrasi ve eşitlik kavramlarını nasıl değerlendirdiği irdelenmektedir. Devrimlere bağlı ve haklı bildiğinde direnen, boyun eğmez kişiliği ve bilgi birikimiyle Kemalist Devrim'in kurmay kadrosunda seçkin bir yeri olan Bozkurt'un bu kitabı bir anlamda bugünkü "devrim muhalifleriyle" de, kendini Türkiye'de "öz değil de üvey görenlerle" de bir tartışmadır.

Bozkurt'un dili ve anlatımı da heyecanlı ve coşkuludur. Duygularına gem vurması zordur. Bazen sözcüklerle devrim karşıtlarına şiddetli darbeler indirir. Çünkü O, kendi ifadesiyle, milleti için yaşamaktadır; yıldızlara sarılıp yatan, elleri nasırlı, alın teri dökerek çalışan vatandaşlarını düşünür; yüreği de onların yırtık pırtık gömleklerinin altında çarptığı gibi çarpmaktadır; tefeciye, faizciye karşıdır, milletin iki elinin onların iki yakasına yapışmasından yanadır.

Bu nedenle bütün kavramları Bozkurt, bu açıdan masaya yatırır ve yanıtları da böyle arar.

Devlet kimin için vardır? Liberalizm nedir? Demokrasi nedir? Eşitlik nedir? Özgürlük nedir? Bozkurt'un elinizdeki kitapta dile getirdiği bu konulara ilişkin görüşlerini şöyle özetlemek mümkündür:

Devlet bireyin, halkın, insanlığın gelişmesi ve ona hizmet için vardır. Şahsi hürriyeti temin ile yükümlü demokratik devlet, onun dayanağı olan toplumsal iktisadi tedbirleri de almak mecburiyetindedir. Demokrasi yalnız siyasi sahayla sınırlı tutulursa, yeni bir idare sistemi, yeni bir hükümet sistemi kurulabilir. Fakat kapsamı ik-

tisada, toplumsal yapıya temas etmedikçe çağdaş toplumlar yaratılamaz. Demokrasiyi ve milletin egemenliğini sağlayabilmek için de devletin ekonomiye müdahalesi gerekir. Bu demokrasinin icabıdır. Hayatta zayıflar da vardır, güçlüler de. Üreticilerimiz korkunç borçlar altında inlerken devlet işe karışmadan bunun önüne geçilebilir mi? Fertlerin serbest teşebbüsleriyle başarılabilir mi? Devleti gece bekçisi rolüne indirgemek, zayıfı kuvvetlinin keyfine bırakmak demektir. Hele çiftçi ve işçi hakları; diyelim halkın toprak sahibi olabilmesi için "bırakın yapsınlar, bırakın geçsinler" ilkesini uygulamak ne kadar demokratik olur? Hürriyet denizinde yüzmeyi bilmeyenlere, yüzmeyi de devlet öğretecektir.

İktisadi hürriyet ilerlemenin biricik esasıdır demek, milletin egemenliğini, siyasi hürriyetini hiçe indirgemektir.

Liberalizm ilk doğduğunda bir anlamı vardı; halk devletin müdahalesinden nefret ediyordu, çünkü ağzı yanmıştı. Halk, esir sürüleri halinde kralların, senyörlerin, düklerin, baronların emrinde çalışıyordu. Bütün ürettikleri bu zümrenin emrinde bulunuyordu. Liberallik ilk hamleleriyle iktisadı bu kanlı ve hırsız tahakkümden kurtarmak istedi. Karl Marks'ın söylediği gibi, iktisat sistemleri de çıktıkları zamanların icapları neticesidir. Liberalizm artık hayatın icapları altında çiğnenmiştir. Serbest rekabet diye alkışlaya alkışlaya göklere çıkarılan şey, küçük iktisadi teşebbüsleri büyük iktisadi teşebbüslerin kölesi yapmaktadır. Gitgide büyük medeniyet, esirler hayatına dönüşmektedir. Sefalet artmaktadır. Liberalizm buhranlara, amele kitlelerinin ıstıraplarına sebep olmaktadır. Liberallik ekonomileri güçlü memleketler için hayırlı neticeler verebilir. Ancak gelişme ve ilerleme halindeki milletlerin ekonomisine çok fenalıklar yapar. Bu doğum halindeki yerleri, kuvvetlilerin esiri haline getirir.

Son asırda iktisadi liberalizmin ürünü işçinin ve üreticinin birkaç sermayeciye ve bu birkaç sermayecinin uşağına esaret olmuştur. Birçok memleketi ve orada yaşayan milyonlarca insanı yarı sömürge ya da tam sömürge haline koymak olmuştur.

Her insan bir milletin parçasıdır. Ferdin saadeti, milletin siyasi kudretine son derece bağlıdır. Şüphesiz insanlığın genel uzlaşması, bir gün gerçekleşmesi gereken soylu bir gayedir. Fakat bugün milletlerin menfaatları birbirinden ayrıdır, kuvvetleri ise birbirine eşit değildir. Eğer birleşecek olurlarsa, bu birlikten yalnız biri yararlanır. Diğerleri kuvvetliye hizmetçi olur.

O zaman ilerlemek isteyen milletler, sanayisini, tarımını, sanatlarını geliştirmek için himaye sistemini uygulamalıdır. Bu, esas olan ferdin saadetini ve milletin yükselmesini sağlamak için de şarttır.

Amerika, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda gibi memleketlerde bile devletin iktisat işlerine karışması bir zaruret oldu. Oysa bizim liberaller, doğduğu yerlerde adı sanı unutulan bu sistemle memleketin bugünkü acılarını sarmak inadındalar. Bu kocakarı ilacıdır; yaraya tuz basmaktır. Papa'ya sorulsa, en güzel devlet sistemi, şüphe yok ki İsa'nın hükümetidir! Yirminci asrı havarilerle idare etmek ister. Şimdi sen, sen ol a Papa'ya meram anlat!..

Bu memleket liberalizmi Tanzimat'tan ta Cumhuriyet'e kadar 80 sene tanıdı ve denedi. Sonuç ne oldu? Hem siyasi hem de ekonomik bakımdan yarı koloni, yarı sömürge bir ülke.

Neden?

Çünkü Türkiye başıboş, serbest bir biçimde Avrupa ekonomisinin rekabetine açıldı. Dişlerinden zayıf milletlerin hakları sarkan, güçlü kuvvetli Avrupa'nın ağzına atıldı. Memleketin serveti, ticarethaneler, kazanç getiren işletmeler yabancı kurumların eline geçti; siyasetini yönetmek elçiliklere, konsolosluklara kaldı. Yabancılar Türkler kadar vergi vermezdi, aralarındaki davalara Türk hakimler bakamazdı. Konsolosluklar birer mahkeme olmuştu.

Türkler neredeydi?

İsyancılara karşı memleketlerini savunmak için ölmek ve öldürmekle uğraşmaktaydılar. İş olarak da onlara zaten bir tek Âdem Peygamber zamanından kalma çobanlık bırakılmıştı.

Devlet gırtlağına kadar borca battı.

Paralar nereye gitti?

Memleketin imarına mı?

Ne gezer... Padişahların, seyyitlerin, şehzadelerin patlayasıca kursaklarını doldurmaya! Öte yandan Anadolu'nun asil köylüsü, tüccarı, sanatkârı aç çıplak sürünüyormuş liberalizmin umurunda değildir. Halkın kendi kusurudur diye görür, oysa sebebi kendisi, kendi faaliyeti ve hâkimiyetidir.

Bu sistem memleketimize Avrupalıların sadece tavsiyesiyle değil, silah zoruyla sokuluyordu ve uygulanması isteniyordu. Peki, neden bu kadar ısrar ediyorlardı? Ekonomik bakımdan sömürmek ve parçalanmasını bir an önce gerçekleştirmek için. Çünkü, ancak liberal, serbestçi bir Türkiye onların bu arzularını yerine getirebilirdi. Gümrüklere Avrupalıların rızası olmadan hiçbir zam yapılamazdı. Ardına kadar açık han kapısına benzeyen gümrüklerden Avrupa sanayi mamulleri harıl harıl memleketimizi istila ediyordu. Tezgâhlar kapanıyor, tüccarlarımız yerlerini Avrupalıya ya da onun sermayesiyle Türkiye'mizde çalışan Rumlara, Ermenilere vb. terk ediyorlardı. Sanki bu vatan onların çiftliğiydi.

İyi tertip edilmiş bir himayeciliğe ihtiyacımız vardı. Ancak bu suretle tutunur, ilerleyebilirdik...

Makaleleri okurken bugün AB kapısına bağlanmış bir Türkiye'nin sorunlarını ve çıkış yollarını, seçenekleri, Altı Ok siyasetinin anlam ve önemini çok daha ayrıntıda, üstelik yaşanmış deneyler açısından değerlendirmek olanağına sahip olacaksınız.

Bozkurt'un her kavrama bakış açısı, onun mantığına ve özüne yöneliktir. Demokraside halk bile "hâkimiyetinden feragat edemez, eşitlikten vazgeçemez. Hürriyeti bir yana bırakamaz. Tıpkı Müslüman olmak için İslamın şartının üçe indirilemeyeceği, altıya çıkarılamayacağı gibi..."

"Hürriyet Türk milletinin, Türk vatanının malıdır. Bu mal şunun bunun elinde para kazanma metaı değildir."

"Neden ille çok partililik demokrasi olsun da. gıdasını birlikten almasın?"

Bozkurt, elindeki "millet için!" ayracını çeşitli konulara tutar ve sonucunda cesaretli saptamalarda bulunur, sorular ortaya atar, çağrılarda bulunur. Elbette, muhaliflerin ve liberallerin şimşeklerini üzerine çeker, hedef tahtasına konur. Eleştirileri dinlemek Bozkurt'un demokrat ruhunu teskin eder. Öte yandan tefecinin, faizcinin "kravatlı eşkıyaların" sövüp sayması onun için şereftir. Bozkurt, Kemalist Devrim'in kendine güvenine ve haklıdan, doğrudan yana olmanın kararlılığına sahiptir:

"Tehlike vardır. Bunu yok etmenin, çiğneyip geçmenin tek çaresi birliktir. Muhalif, iktidar yanlısı demeyeceğiz, birleşeceğiz. Eğer birliğe davet etmesi Mahmut Esat hesabına bir günah ise, eğer bu günah ona bir gün Danton'a olduğu gibi canına mal olursa, kanını şimdiden size helal ediyor. Kanı, Türk milletinin birliğine lehim olsun."

Şule Perinçek

MUASIR DEMOKRASİLERİN ISTIRAPLARI*

Adliye Vekili Mahmut Esat Bey, 30 Ocak Perşembe günü Ankara Hukuk Mektebi'nde "Muasır Demokrasilerin Istırapları" konusu etrafında bir konferans vermiştir. Mahmut Esat Bey, güzide bir dinleyici topluluğu tarafından büyük bir alaka ile dinlenmiş ve takip edilmiş olan bu konferansında bilhassa demokrasinin siyasi sahayla sınırlı olmayıp, iktisadi ve toplumsal sahada da tam olduğuna işaret etmiştir. Mahmut Esat Bey'in bu konferansı çok heyecanlı olmuş ve birçok defalar alkışlanmıştır. Konunun kuvvetli kavrayış ve açıklıkla ifade edilmiş olması itibariyle mecmuamıza almayı faydalı gördüğümüz bu kıymetli konferansı aşağıya alıyoruz:[1]

Konuşacağımız, etrafında düşüneceğimiz mesele, muasır demokrasilerin hâlâ dolduramadıkları boşluklardır. Yahut doldurmak için bocaladıkları boşluklardır ki, bence bunlar bugünkü demokrasilerin başlıca zaafı, belli başlı ıstıraplarıdır.

Esasa girerken demokrasinin lügat ve hukuk terminolojisindeki manaları etrafında biraz durmak faydasız sayılmaz.

Demokrasi kelimesi eski Yunancanın "demos" ve "kratia" kelimeleri birleştirilerek hemen hemen milletlerarası olmuş bileşik bir kelime halinde kullanılmaktadır. Lügat manasında demos: halk, kratia: hâkimiyettir. Demokrasi, halk hâkimiyeti demektir. Hukuk terminolojisinde demokrasi, bir milletin halidir ki, bunda, hâkimiyet kud-

* *Hâkimiyeti Milliye*, 4-9 Şubat 1930; *Ayın Tarihi*, c.21, sayı 71, Şubat 1930, s.5555-5568.

1 *Ayın Tarihi* dergisinin sunuşu. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

reti, kanun önünde birbirine eşit fertlerin tamamına aittir. Hâkimiyet kudretinin tatbiki kanunen cemiyetin bir veya birkaç hususi sınıfıyla sınırlı değildir. Fakat camianın bütün üyelerine aittir. Bütün bu üyelerin iradesi genel seçimle belirlenen çoğunlukça ifade olunur.

İhtilallerin çıktığı yere bayrak olan anayasalar bunu "millet hâkimiyeti" *(sauverainete nationale)* diye formüle ettiler.

Demokrasi hükümeti halk hâkimiyetine dayanan hükümettir. Bunda asıl olan, halkın doğrudan doğruya hükümeti eline almasıdır. Fakat büyük siyasi teşekküllerde bu mümkün olmadığına göre, halk bu hakkını seçilmiş vekiller vasıtasıyla kullanır (mebusları, icra vekilleri ve bütün memurları gibi). İcabında yeni seçim yolu ile bunları değiştirir, yerlerine başkalarını, itimadına layık olanları getirir. Bu münasebetle Fransa ihtilalcileri Jakobenlerin 18. asırda kabul ettikleri ve 20. asırda hâlâ değerini muhafaza eden bir düsturlarını burada tekrarlamak isterim: "Hâkimiyetini mümkün olduğu kadar vasıtasız kullanması, hâkim halkın borcudur."

Demokrasinin ilkçağa kadar uzanan tarihini incelemek konumuzun dışında kalacaktır. Ancak onu tahlil ederken İngiltere ve Fransa ihtilallerinin prensiplerini ve bu prensiplere hâkim olan fikirleri gözlerimizin önünde bulunduracağız. Bu prensiplerin, bu fikirlerin bize tezimizi çabuk kavramaya, onu kolaylıkla ispata yardımı dokunacaktır. Çünkü İngiltere ve Fransa ihtilalleri, 20. asır demokrasilerinin feyizlerini içtikleri birer kaynak oldu.

Bugünkü konuşmamızda demokrasinin mahiyeti, anlamı, kapsamı, prensipleri, tam bir Türkçe tabirle özü etrafında düşüneceğiz. Sonraki konuşmalarımızda bunun siyasi, toplumsal mekanizmalarını ve müesseselerini gözden geçireceğiz. Demokrasi kavramının hukuki kapsamı etrafında âlimler arasında fikir birliği vardır denemez. Bunlardan bir kısmına göre demokrasi yalnız siyasidir. Diğerlerine göre siyasi, iktisadi, toplumsaldır. Paris Hukuk Fakültesi profesör yardımcılarından Fransa Parlamentosu'nda Jersey Eyaleti Mebusu Jozef Bartelemi'ye, Lille Hukuk Fakültesi profesörlerinden

Pol Doez'e göre, demokrasi sadece siyasi bir hâkimiyettir; kafa ve kalp işidir; hükümet prensibinde bir adalet meşgalesidir. Temeli adalet aşkı, ideal imanıdır. Demokrasi toplumsal yardım, iktisadi teşkilat işi değildir. Ekmek ve yağ düşünen mide meselesi değildir. Kısaca demokrasi siyasidir, ruhidir, ferdiyetçidir, eşitlikçidir.

Bu klasik fikir uzun zamanlar hâkim oldu. Biz bu tarzdaki anlayışlara tarihi teorilere ve tatbikata bakarak iştirak etmiyoruz.

Fransa İhtilali'nin arifesine kadar çıkar, ihtilali hazırlayan sebepleri incelersek, kolaylıkla göreceğiz ki, bu sebepler yalnız siyasi şeyler değildir. 1789 ihtilalcileri sadece siyasi hâkimiyeti elde etmek için dövüşmediler. İhtilalin dilekleri, ihtilal meclislerinin kararları yalnız siyasi salahiyetlerle sınırlı kalmadı. Demokrasi ihtilali bundan çok fazla şeyler istedi; siyasi, iktisadi, toplumsal düzen istedi. Bunları ısrarla kan dökerek istedi ve aldı. Demokrasi devletinin hukukunun temelleri siyasi, iktisadi, toplumsal salahiyetler üzerine kuruldu. İnkılap belgelerine kısaca bir göz atılırsa, bütün bunları birden ve kolaylıkla kavratacak kadar hakikatlerle dolu ve yüklü oldukları görülür. Davamı ispat eden bazı parçaları hep beraber okuyalım. Jean Jaures *Fransa İhtilali Tarihi*'nde diyor ki:

> "25 Haziran'da Jacques Roux bir nutuk söyledi. Aslı 1914 senesinde *İhtilalciler Yıllığı*'nda çıktı.
>
> "Hitabe şudur:
>
> "Fransa halkının vekilleri! Burası, bu mukaddes istihkâm, yüz defa hodbinlerin ve egoistlerin cürümleriyle çınladı. Siz bize her gün halkı emen sülükleri tepeleyeceğinizi vaat ettiniz. Anayasa tasdike arz edilmek üzeredir. Orada hava oyuncularını cezalandırdınız mı? Hayır. Ticaret serbestliğinin ne olduğunu orada tayin ettiniz mi? Hayır. Orada para alım satımını yasakladınız mı? Hayır. O halde biz size beyan ederiz ki, halkın saadeti yolunda her şeyi yapmadınız. Bir sınıf insan diğer bir sınıf insanı cezasız aç bırakabildikçe hürriyet boş bir hayaldir.

Zengin her şeyi tekeli altına alarak kendi hemcinsi üzerinde hayat ve ölüm hakkına sahip oldukça eşitlik boş bir hayaldir.

"Geçim fiyatlarının yükselmesiyle irtica günden güne ilerler ve bu yüksek fiyatlı zaruri ihtiyaçlara vatandaşların dörtte üçü gözyaşı dökmeksizin yetişemezse cumhuriyet boş bir hayaldir. Halkı inkılaba ve anayasaya bağlayabilmek için alışveriş eşkıyalığını –ki hakiki ticaretten ayırmak icap eder– durdurmak ve yenecek şeyleri halkın kudreti içine almak lazımdır.

"Hürriyet yollarında üç yüz bin Fransız, kral hizmetkârlarının cinayetlerine kurban oldular. Onların ocaklarını muhafaza edenlerin taş kemirmeleri reva mıdır? Hürriyet aşkına ölenlerin ailelerinin gözyaşlarını silmek için ihtiyaçları olan bir bez parçasını altın pahasına almaları reva mıdır? Çocuklarına verecekleri sütü ve balı altın ağırlığıyla ödemeleri reva mıdır?

"Yalnız kârlarını başkalarının zararlarında arayan zenginlerdir ki, dört seneden beri ihtilalin menfaatlarına kondular. Bu zenginler ticaret soylularıdır ki, asıl soylulardan daha tehlikelidirler. Bunlar bize zulmediyorlar. Bunların nerede duracağını bilmiyoruz. Çünkü eşyanın fiyatı dehşetli bir surette artmaktadır. Mücadele zamanıdır. Artık egoizm çalışkan sınıfa mevkiini terk etmeli ve bitmelidir. Hava oyuncularına ve vurguncular karşı kararınızı veriniz. Halk, hürriyeti alan mızraklarıyla kararınızı yerine getirecektir. Vurguncuların malı mülkü insanın hayatından daha mı kıymetlidir?

"Kanun koyucunun harp ilanına hakkı vardır. Yani insanları katlettirmeye hakkı vardır. Nasıl olur da insanları aç bıraktırmaya mâni olamaz ve aç bırakanları tepeleyemez. Halkı fazla mesut etmekten korkmayınız. 31 Mayıs-2 Haziran günlerinde tam bir hürriyet istediğini size ispat etti. Buna karşılık ona ekmeğini veriniz. Vurgunculukla bu temiz halkın müşkül vaziyetlere konmasına mâni olunuz.

"Ticaret serbestliğini suiistimal ederek tacirler halka zulmettiler. İnsan ve Vatandaş Hakları Beyannamesi kanunun yasaklamadığı şeyleri yapmak caizdir diyor. Bunu da işlerine geldiği gibi yanlış yorumladılar. Anayasaya hava oyunlarının, para alım satımının, vurgunculuğun cemiyet için zararlı olduğunu kaydediniz. Eğer halk anayasada bu kayıtları görürse onu rahatsız eden şeyleri tedavi etmek istediğinize inanacaktır. Siz zenginlerden bir milyarlık cebri istikraz[2] yaptınız. Eğer para oyunları ağacını kökünden söküp çıkarmazsanız, eğer siz vurguncuların ihtirasına bir dizgin vurmazsanız, bunlar yarından sonra vurguncuiukla, rüşvetle, bu parayı halkı soyarak tekrar alacaklardır. Bu tedbirleri almazsanız, halkı cezalandırmış olacaksınız. Siz bu istikrazı yapmazdan evvel halkı soyanlar, istikrazdan sonra ondan ne intikamlar almazlar? Bedbahtların kanından ve gözyaşlarından daha neler almazlar. Denecek ki, işçinin, yiyecek içecek pahalılaşması yüzünden yevmiyesi artmıştır. Fakat bütün vatandaşlar işçi değildir. Ve bütün işçiler iş bulmamıştır. İş bulanların bazılarının sekiz, on çocukları vardır ki, bunlar hayatlarını kazanmaktan âcizdirler. Bu ihtilal şehrindeki evlerin üçüncü, dördüncü katında vurgunculuk ve parayı düşürme muameleleri yüzünden ekmek bulamayan ne kadar kara bahtlılar vardır. 18. asır utan! Kim inanabilirdi ki, harici düşmanlara karşı harp ilan eden Fransız vekilleri dahilin zalim düşmanlarına karşı zayıf kalacaklardır.

"Bir bakıma göre irtica yapmaya, yabancı devletlerin yıldırımlarını Fransa'ya yağdırmaya 16. Louis'nin ihtiyacı yoktu. Çünkü vurgunculuk ve para oyunları cumhuriyet kanunlarının kurduğu binayı yıkmaya kâfi idi.

"Diyorlar ki, bütün bunlara sebep muharebedir. Fakat 14. Louis'in zamanında da muharebe vardı, lakin para kaçırma oyunları yoktu.

2 Cebri istikraz: Alınması bir kanunla mecbur kılınan tahvillerle, devletin şahıslara borçlanması. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

"Muharebe bahanesi altında esnafın bir mumu, bir sabunu altı franga satmak hakkı var mıdır? Halktan birinin bir çift ayakkabıyı 50 liraya alması caiz midir?

"Bu pahalılığa sebep kâğıt paranın çokluğudur diyorlar. Fakat halk bunun çok olduğunun hiç farkında değildir.

"*Assignat*'lar[3] ticarette kıymetlerinden çok kaybediyor diyorlar. Fakat niçin bankacılar kasalarını bununla dolduruyorlar? Bunların kıymeti bu kadar düşmüşse niçin işçilerin yevmiyelerini indiriyorlar da artırmıyorlar?

"Yabancılar alacaklarını altınla ödetiyorlarmış. Bu doğru değildir. Çünkü kâğıt parayı kabul ediyorlar. Eğer kabul etmeselerdi, piyasadaki madeni para harici ticaret muamelesi için şimdiye kadar yetişmezdi. Demek oluyor ki, bankacılar ve hava oyuncuları *assignat*'ları mahsus düşürüyorlar. Bunun da sebebi, eldeki altınlarını pahalı satmak ve bu muameleyi tekelleri altına almaktır. İşlerin nasıl yoluna gireceği bilinmiyor. Biz bunu vurgunculara öğreteceğiz. Halk, hürriyet, eşitlik ve cumhuriyet istiyor; yahut ölüm. Vurguncular bütün bunları adaletin dostlarını açlıktan, susuzluktan, çıplaklıktan öldürmek ve onları eski idarenin kollarına atmak için yapıyorlar. Bu şartlar dahilinde küçük gelir sahipleri, emekliler bu para oyunlarına anayasa ile nihayet verilmedikçe nasıl yaşayacaklardır.

"Fransız milletinin vekilleri! Bize açlığı, çıplaklığı, ümitsizliği mi miras bırakmak istiyorsunuz? Kralcılar, ılımlılar, ticaret hürriyetini bahane ederek eşyayı ve mülkleri mi yesinler; bütün buğdayları, ormanları, bağları elde etsinler, hatta hayvanların derisini de mi yüzsünler. Halkın vekilleri! Vazifenizi böyle bitirmeyiniz."

3 Assignat: Fransız Devrimi'nde, Ulusal Kurucu Meclis'in el konulan krallık ve kilise arazilerini teminat göstererek Aralık 1789'da çıkardığı yüzde 5 faizli tahvil. 1790 yılında faizi kaldırılarak kâğıt paraya dönüştürülmüş ve 1797'de dolaşımdan kaldırılmıştır. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

Arkadaşlar!

Hatip bu nutku üzerine Meclis'ten yuhalarla kovuldu. Vaktiyle fikrine iştirak eden arkadaşları tarafından inkâr olundu. Fakat aradan bir iki ay geçince Meclis bütün bu görüşleri birer birer kanunlar halinde kabul etti. Jacques Roux ne bir komünist, ne bir sosyalist, ne de bir anarşistti. O, ferdiyetçiliği, eşitlikçiliği kabul etmekle beraber, demokrasinin bahşettiği hürriyetlerin kamunun zararına kullanılmamasını istiyordu.

Bunun için de devletin kanunlarıyla müdahalesini talep ediyor, demokrasinin kapsamı ve manası dahilinde iktisadi ve toplumsal işlere karışmasını istiyordu.

Fransa Akademisi üyelerinden Mignet'nin *Fransa İhtilali Tarihi*'nden birkaç fıkrayı yine hep beraber okuyalım:

> "Siyasi salahiyetlerden sonra daha mühim bir tedbir almak icap ediyordu. Bu, muafiyetlerin, imtiyazların kaldırılması idi. 4 Ağustos akşamı Noay Vikontu işareti verdi. Feodalite haklarının satın alınmasını, kulluğun kaldırılmasını teklif etti. Bu önerge bütün muafiyetleri, imtiyazları feda etmeyi başlattı.
>
> "Soylular arasında bir bağış ve vatanperverlik rekabeti yerleşti. Hareket genelleşti. Birkaç saat içinde bütün suiistimallerin bitmesi karar altına alındı. Ştale Dükü, aşarın satın alınmasını[4] ve para vergisi haline dönüştürülmesini teklif etti. Şart Eveki mutlak av hakkının, Viryo Kontu güvercinlik hakkının kaldırılmasını teklif ettiler.
>
> "Soylular adaletinin, hâkimlik makamlarının satılmasının, vergilerden muafiyet veya eşitsizliğin, papazlara ve papalık makamına verilen vergilerin, fazla kâr hakkının, haksız emekliliklerin kaldırılması teklif edilerek kabul edildi. Şahısların fedakârlığından sonra sıra heyetlere, teşekküllere, şehirlere, eyaletlere geldi. Ustalıklar, loncalar, esnaf kahyalıkları hakkı

4 *Ayın Tarihi*'nde "satın alınmaması" şeklinde. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

> kaldırıldı. Dauphiné Mebusu Marki dö Blakon, eyaleti namına bir nutuk söyleyerek imtiyazlarından vazgeçtiğini resmen beyan eyledi. Diğer eyaletler Dauphiné'ye uydular. Şehirler eyaletleri takip ettiler. Bugünün hatırasını ebedileştirmek için bir madalya basıldı."

İhtilal arifesinde vaziyet: Yine Mignet'den:

> "Kralların geniş nüfuzlarına karşı hakiki engeller vardı. Tacidarlar, *lettre de cachet*'leriyle[5] fertlerde, el koyma yoluyla mülklerde, vergi yoluyla gelirlerde tasarruf edebilirlerdi. Gerçi bazı teşekküller imtiyazlarıyla bunlara karşı koyabilirlerdi. Fakat bu imtiyazlara nadiren riayet olunurdu. Parlamentonun bir vergiyi ret veya kabul hakkı vardı. Fakat kral onu kabule mecbur ederdi. Kendisini dinlemeyen üyeleri sürgün mektuplarıyla cezalandırırdı. Soylulara hiçbir şey yüklenemezdi. Papazlar ise halka yüklerlerdi. Bazı eyaletler vergiyi vermeye abone idiler, diğer bazıları da vergileri kendileri dağıtırlardı."

Anlıyoruz ki, inkılabı hazırlayan sebeplerle inkılap içinde alınan tedbirler siyasi olduğu kadar iktisadi ve toplumsaldır.

İngiliz tarihçisi ve filozofu Carlyle'den size nakledeceğim küçük bir parça bütün bu davamızı derli toplu ve canlı bir surette anlatmış olacaktır.

> "İşte halk kitle halinde Meclise giriyor –Fransa Meclisi'ne–, skandal yaparak hitabeleri, günün müzakeresini kesiyor... Ne Maillard ne de ikinci reis onları susturamıyor. Yalnız vaatler, fedakârlıklar müstesna. Hatta Mirabeau'nun kalın sesi bir iki dakikadan fazla onları teskin edemiyor, onu alkışlıyorlar. Fakat 'Ekmek! Uzun nutuklar istemiyoruz, ekmek!' diye bağırıyorlar."

Bu tabloda, ihtilali hazırlayan sebeplerden, inkılapta alınan tedbirlerden başka, halkın bütün bunları az gördüğünü, daha fazla is-

5 *Lettre de cachet:* Kralın, bir kişinin yargısız hapsedilmesine onay veren resmi mühürlü mektubu. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

tediğini, devletten neler umduğunu, demokrasiye neler yüklemek istediğini, bütün samimiyeti ile, bütün heyecanı ile görüyoruz.

Şüphe yok ki, demokrasi devleti, parasız ekmek dağıtan fırıncı dükkânı demek değildir. Fakat halkın bu saf dileklerinde devlet faaliyetinin yalnız siyasi sahada kalamayacağını, iktisatla meşgul olmanın demokrasinin belli başlı işlerinden biri olduğunu kolaylıkla anlayabiliriz.

Fikrim şudur ki, bütün bir ömür iktisadı, toplumsal yapısı kuvvetli olmayan fertlerin siyasi hâkimiyeti, hürriyeti de cılız olur. Zaruret içinde çırpınan bir camiaya "hürriyetin var, hâkimsin" demek, onu biraz da hayal ardında koşturarak üzmek demek olmaz mı? Şahsi hürriyeti temin ile yükümlü olan demokrat devlet, onun dayanağı olan toplumsal, iktisadi tedbirleri de almak mecburiyetindedir.

Demokrasi ihtilallerini hazırlayan etkenlere, bu inkılapları yapanların dileklerine nüfuz ettikçe görüyoruz ki, demokrasi esas itibariyle sadece bir hürriyet faaliyeti değildir. Gayeleri sade siyasi bir hâkimiyet, kuru bir hükümet davası değildir. Demokraside halkın siyasi hâkimiyeti bir esas olduğu kadar bir vasıtadır ki, gayesi, ferdin, ferdi hürriyetin, eşitliğin, ruhi yükselmenin gelişmesiyle beraber, iktisadi, toplumsal varlıkların da ilerlemesidir. Eğer demokrasi sadece siyasi bir hareket olsaydı, mutlakiyet ile arasında geniş bir fark, yüksek bir üstünlük kabul edilemezdi. Zira mutlakiyette dahi halkın az da olsa biraz siyasi hâkimiyeti vardır. Şu halde, birinci ile ikinci arasındaki fark, mutlakiyette siyasi hâkimiyetin azlığı, demokraside çokluğundan ibaret kalmak lazım gelirdi.

Gelirdi! Şüphe yok ki, hakikat bu değildir. Şüphe yok ki, insanlık bu basit farkı elde etmek için kanamadı. Siyasi, iktisadi, toplumsal hâkimiyeti ile yeni bir camia kurmak, yeni bir camia yaratmak için uğraştı. Demokrasi yalnız siyasi sahayla sınırlı tutulursa, yeni bir idare sistemi, yeni bir hükümet sistemi kurulabilir. Fakat kapsamı iktisada, toplumsal yapıya temas etmedikçe muasır cemiyetler yaratılamazdı. Tıpkı İngiliz İhtilali'nin yeni bir hükümet sistemi

kurması, Fransız İnkılabı'nın da dünyaya esasları eskisinden bambaşka yeni bir cemiyet vermesi gibi.

Fransa'nın Jersey Mebusu Jozef Bartelmi, "Demokrasiyi Bismarck gibi ekmek ve yağ meselesi olarak anlamak ve vatandaşlara bu propagandayı yapmak, halkı siyasi haklarına karşı uyutmak için bir çareydi" diyor. Fakat kendisine hakkıyla diyebiliriz ki, demokrasiyi sadece siyasi hürriyet, politikacılık sahasına dökmek, bunun bütün değerini dedikoduculuktan, bir post kavgacılığından ibaret saymak olurdu. Demokrasi ihtilallerinin büyük ölüleri çay gibi akıttıkları kanlarını bunun için mi döktüler? Buna evet diyebilmek için tarihin, ilmin ve tatbikatın bütün hakikatlerine göz yummak lazımdır. Fakat göz yumulan bir hakikatin kendisi gözlerini yumar, susar mı sanırız?..

Demokrasiyi sade siyasi bir faaliyet olarak anlamak, onu kayıtlı kabul etmek demek olur. Halbuki halk hâkimiyeti kayıtlı değildir, mutlaktır. Siyasi sahada mutlak, iktisadi sahada mutlak, toplumsal sahada mutlaktır. Demokrasiler yalnız bir kayıt ile kayıtlıdırlar. O da, mutlak hâkimiyetlerinden vazgeçmek hakkına sahip olmamalarıdır. Kendi hesabıma şunu da ilave etmeliyim ki, insanlığın gerilemeye değil, yalnız ilerlemeye hakkı vardır. Demokrasi ihtilallerinin verimleri hakkındaki bu tahlilden sonra biraz da teorileri dinlemek faydalı olacaktır.

Toulouse Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin âlim reisi Hauriou *Anayasa Hukuku*'nda diyor ki:

> "Millet hâkimiyeti, doğrudan doğruya demokrasinin mahsulüdür. Bu zenginliği halkın içine indiren iktisadi ilerlemelerin neticesidir.
>
> "Terbiye ve âdetlerin gelişmesiyle de eşitlik fikirlerini yayar. Zaman gelir ki, millet, hükümetinden daha kuvvetli olduğunu duyar. Kuvvetin bu değişikliği hâkimiyetin yerini değiştirme-

6 "Adına" sözcüğü hem *Ayın Tarihi*'nde hem de *Hâkimiyeti Milliye*'de bir dizgi hatası olarak "kanuna" şeklinde. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

siyle neticelenir. Hâkimiyet, kudret ve salahiyet mülkiyetidir. Bu, kimin adına[6] hükümet edildiğini bilmek meselesidir. Önce kral adına hükümet edilirdi. Hükümet salahiyeti mülkiyetine kral sahipti. Demokrasiye göre millet namına hükümet edilecektir. Bunun manası, hükümet salahiyeti mülkiyetini milletin elde ettiğidir.

"Demokrasi, her şeyden evvel siyasi bir şekil olmasına rağmen –ki ismi de bunu ifade eder (halk salahiyeti)–, iktisadi ve toplumsal neticeleri lüzumlu kılar. Çünkü halk siyasi salahiyeti elinde tutunca her şey birbirine zincirlenir. Halk, siyasi salahiyeti en çok iktisadi kudreti elde etmek için kullanır. Yani, eşyanın mülkiyeti için... Halk bunu çoktan beri eşitlik rengi altında istemektedir. Zira eğer milyonlarca insan fiilen hiçbir gün mülk sahibi olmamaya mahkûm iseler mülkiyet hürriyetinin manası da ne olabilir?

"Eskiden demokrasilerin zirai ıslahat ihtiyacından araziyi çoğunluğun istifadesine koyması lüzumundan bahsedilebilirdi. İhtilalci Fransa feodalite haklarını kaldıran ve milli malları satarak halka dağıtan kanunlara sahip oldu. Medeni Kanun'un 381. maddesi[7] icabınca mirasta eşitliği tesis etti. 815. maddesi icabınca malların taksim edilmemesini yasakladı. 1914 Muharebesi'nde olduğu gibi köylü sınıfını toprak sahibi yaptı. Çiftçi meselesi aşağı yukarı Fransa'da halledilmiş gibidir.

Fakat bugün işçi meselesi durmaktadır. Bu da işçinin sınai mülkiyete mazhar olmasıdır. Bugünün hakiki toplumsal meselesi budur."

Almanya'nın Heidelberg Üniversitesi'nin âlim ve dünyaca tanınmış büyük profesörü Jellinek *Muasır Devlet ve Hakkı* kitabında şu değerlendirmeyi yapıyor:

7 *Ayın Tarihi*'nde "881. maddesi" şeklinde. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

"Uzun zamanlar devletin gayesi, kuvvetini teyit, himayesini bahş ve hakkın temininden ibaret sayılmıştı. Fakat devleti hariç için savunma ve saldırı amaçlı bir cemiyet seviyesine indiren ve dahilde hukuki bir camia sayan bu görüş tarzının bugün ne siyasi hakikat sahasında ne de bu hakikatin belirmelerinde yeri kalmamıştır.

"Kuvvete sahip olmak ve haktan istifade ferdin yüksek hedeflerini değil, fakat ancak başka nimetlere sahip olmasına hizmet eden unsurları teşkil eder. Medeniyet devlete yeni sahalar açar ve ona daha yüksek hedefler arz ve temin eder.

"Esasen kuvvet, himaye ve hak hedefleri bile devlet faaliyetinin, bu hedeflerin gerçekleşmesine yarayan vazifelerin haricine de yayılmasını gerektirmektedir. Her şeyden evvel devlet bu vazifelerin icrası için zaruri olan iktisadi vasıtaları temin ile mükelleftir. Bu vasıtaların ehemmiyeti halkın iktisadi vaziyetiyle ölçülür. Bunun tabii neticesi de devletin iktisadi üretim ile dolaylı olarak alakadar bulunmasıdır. Devletin iktisadi sahadaki idari faaliyeti, bu faaliyetin mali ve askeri sebeplerden kaynaklandığını göstermektedir.

"Bu faaliyet sahasında ordu ve adliye yanında nakliye vasıtalarını görmekteyiz.

"Bunun içindir ki, ortaçağın başlangıcından beri devletin yollar ile meşgul olması, üzerine düşen bir vazife olarak kabul edilmişti. Halihazırda posta, telgraf, demiryolları gibi müesseseler devletin adli ve askeri menfaatlarına mühim hizmetler görmektedir.

"Sonradan devletin soyut hedeflerinin daha iyi bir şekilde gerçekleşmesine yarayan birçok yeni müesseseler teşkil edilmiştir. Halkın maddi mevcudiyetinin iyileşmesine ve devam ettirilmesine yarayan sıhhi teşkilat neticede devlet kuvvetine hizmet etmektedir. Amele sınıflarını himayeye yönelik olan teşkilat için de aynı düşünce geçerlidir. Polis teşkilatı, geniş anla-

mında adli himayeye hizmet eder. Tarih bize birçok defalar göstermiştir ki, milletlerarası rekabette, ilmi seviyesi yüksek olan milletler, geri kalmış milletlerin çok ilerisinde bulunurlar. Halen halkın manevi ve fikri ihtiyaçları ile meşgul olmak tabii görülmektedir ve hatta bu menfaatları gözetmek hükümetin esas vazifelerinden birini teşkil eder. Harp sanatındaki ilerleme ve gelişmeler ilim ve fennin gelişmesiyle o derece alakadar ki, mevcudiyetinin devamını düşünen her devletin bu gelişmeye kayıtsız kalması imkânsızdır. İnsanlarla alakalı teşkilatın birbirleri arasındaki karşılıklı tesirler nazarı itibara alınacak olursa, pek tabii gördüğümüz münasebetler büsbütün başka bir mahiyet arz eder. Çünkü medeniyetin yüksek hedefleri kuvvet, himaye ve hak hedeflerini temine hizmet etmiş bulunuyorlar.

"Devlet faaliyetinin soyut hedeflerinin ilerisine yayılması tarih bakımından başka sebeplerden kaynaklanmıştır. Hakikaten uzun zamanlar devletin yanı başında kendilerine has olan gayelerin gerçekleşmesi ile meşgul bulunan ve bunu harici vasıtalar ile temine gayret eden bir kuvvet yaşamıştır. Kilise ile olan mücadelesinde, devlet aslen kendine ait bulunmayan işlerle meşgul olmaya mecbur olmuştur. Ve bu işler ile meşgul olmaya başladığı sıralarda hiç tahayyül edemediği sınırları geçmiştir. Devletin bilhassa toplumsal yardım ve eğitim sahasındaki faaliyeti tam olarak ancak Réforme devrinden sonra başlar. Fakat devlet, faaliyetini yalnız bu sahayla sınırlamadı ve medeniyetin kendisine yüklediği hak ve vazifeleri de benimsedi. Devlet bunlarla doğrudan doğruya meşgul oldu, müşterek menfaatlara yarayan faaliyetlerin bazılarını da ferde yükledi.

"Buraya kadar söz konusu ettiğimiz gayeleri özetlersek aşağıdaki neticeye varırız: Devletin vazifesi, mevcudiyetini devam ettirmek, kuvvetinin emniyet ve gelişmesini temin, hakkı tesis ve nihayet medeni gelişmeye yardım ve müsaade etmektir. Bu prensibin esasını şöylece izah edebiliriz: Halkın müşterek menfaatları ile meşgul olan sistematik teşekküllerin vücut bulabil-

mesi, bu teşekküllerin en mühim hüküm ve nüfuz vasıtalarına sahip olan toplumsal kuvvet tarafından tesis edilmiş bulunmaları ile mümkündür; bu kuvvet, devlettir.

"Söz konusu ettiğimiz gayeler, yalnız devlete ait bulunan soyut gayeler, bir de alelade gayeler olmak üzere iki kısma ayrılır. Şu halde bu gayelerin gerektirdiği vazifelerin bir kısmı yalnız devlet tarafından yapılır, bir kısmı da devlet ile başkaları arasında bölünür. Devlet faaliyetinin derece ve şekli fertler arasındaki münasebetlerin cinsine göre veya faaliyet sahasının icaplarına göre tayin edilmiş ve sınırlanmıştır. Bu kaideye uygun olmayan ferdi teşebbüsler ikinci derecede kalır.

"Halkın ve ferdin adım adım gelişmesini temin etmek devletin takip ile mükellef bulunduğu yüksek bir prensiptir. Bu prensip üç muhtelif istikamette tatbik edilmelidir:

"1. Camianın bir uzvu olan ferdin gelişmesinde,

"2. Camianın şimdiki ve ilerideki üyelerinin toplamı olan halk kitlesi hakkında,

"3. Ve nihayet her halk kitlesinin üyesi bulunduğu insanlık hakkında... Dolayısıyla devlet, ferdi, milli ve insani olmak üzere üç kısım menfaatlar ile meşgul olmaya mecburdur."

Demokrasiyi izah eden bu geniş kavrayışlı fikirlere bir şey ilave etmek istemem, zaten fikrim de budur. Bunlarda dileğim, bütün bunların tatbikatta gerçekleştiğini görmek, demokrasilerin bu yolda yürüyüşlerine şahit olmak bahtiyarlığına ermektir.

Tarih karşısında ve bu esaslar etrafında halihazırdaki tatbikat nasıldır? Demokrat devletlerin bu prensipler etrafındaki eğilimlerinin genişliği ve mevzuatının muhtevası nedir? Bu sorular önünde biraz durmak lazımdır. Avrupa'nın Almanya, İsviçre, Belçika, Fransa gibi hemen bütün demokrat devletlerindeki tezahürler, demokrasinin yalnız siyasi, ruhi ferdiyetçi sahada kalmadığını, iktisadi, toplumsal sahalara da yayıldığını göstermektedir. Bu memleketlerde

devleti, demiryollarının, yolların, büyük vapur işletme işlerinin, bankaların, zirai, toplumsal, sıhhi teşebbüslerin, amele ve çiftçi vaziyetinin, –bir düsturla ifade edeyim– fertlerin serbest teşebbüsleriyle başarılamayacak, başarılsa bile camianın menfaatlarını tatmin edemeyecek birçok işlerin başında görüyoruz.

Hele halkı arazi sahibi kılmakta, ona kredi bulmakta Avrupa'nın birçok demokrat devletleri radikal tedbirler alarak meseleyi kökünden sökecek bir halde bulunuyorlar. Eğer Manchester iktisat mekteplerinin *"laisser faire laisser passer"* (lese fer lese pase) kaidesine dayalı bir demokrasiye sadakat lazım gelse idi, bütün bunları yapmamak ve herkesi ufukları bitmeyen mutlak hürriyet, mutlak ferdiyet denizlerinin içinde başıboş bırakmak icap ederdi.

Arkadaşlar! Manchester mektebi İngiltere'de bile kapılarını kapadı.

Halbuki hakikat bu değildir. Hakikat, hürriyet denizlerinde yüzmek bilmeyenler vardır ki, onlara yüzmeyi devlet öğretecektir. Bu denizlerde yüzmeye mecali, takati az olanlar vardır ki, onları devlet kollayacaktır. Bu denizlerde yalnız başlarına yüzecekler vardır ki, onları da demokrasinin kabul ettiği ferdi hürriyet haklarının faaliyeti derecesi nispetinde devlet koruyacaktır. Yine yapılması, fertlerin ve camianın yükselmesi için başarılması icap eden iktisadi hareketler vardır ki, bunları da devlet görecektir.

Devletin, hürriyet ve fertlerin mülkiyetini himayeden başka vazifesi yoktur teorisine karşı Alman âlimlerinden Lassalle [diyor ki:]

> "Eğer hepimiz eşit olarak kuvvetli, eşit olarak malumatlı, eşit olarak zengin olsaydık teori doğru olurdu. Fakat mademki bu eşitlik yoktur, devleti gece bekçisi rolüne indirmek, zayıfı kuvvetlinin keyfine bırakmak demektir.
>
> "Hakikatte ise devletin gayesi büsbütün başkadır. İnsanlık tarihi tabiattan sefalet, cehalet, fukaralık, zayıflık gibi insanı kuşatan her nevi sıkıntılardan onu kurtarmak için yapılan uzun bir mücadeleden başka bir şey değildir. Yalnız başına fert bu mü-

cadelede âciz kalır. Birleşme zaruridir, bu birleşmeyi devlet yaratır. Dolayısıyla devletin gayesi insanlığın talihini, yani insanlığın ehil olduğu bütün kültürü gerçekleştirmektir."

Birçok demokrat devletler anayasasında, başta Almanya'nın 1919 tarihli Weimar Cumhuriyet Anayasası'nda demokrat Alman devleti sisteminin iktisadi ve toplumsal işlere siyasi hâkimiyet kadar ehemmiyet verdiğini bariz bir surette görüyoruz. Bu anayasanın bazı maddelerindeki hükümleri sizlere aynen okumak isterim.

Alman devletinin anayasasından bazı maddeler:

6. maddenin 7. fıkrası amelenin hukuku, amele ve memurların sigorta ve himayesi ve işçilerin birleştirilmesi hakkında. 10. fıkrası "Reich" arazisinde mesleki temsilciler teşkili hakkında. 11. fıkrası eski muharipler ile ölen muharipler aileleri himayesi. 13. fıkrası tabii servetlerin ve iktisadi teşebbüslerin toplumsallaştırılması. Kolektif iktisat için iktisadi servetlerin vücuda getirilmesi, canlandırılması, taksimi ve fiyatlarının tayini. 15. fıkrası üretilen gıdaların tüketimi ve günlük ihtiyaçlardan olan maddelerin alınıp satılması hakkında vs. devletin kanunlar koyabileceğini kabul ediyor.

Aynı anayasanın 9. maddesinin 1. fıkrasında halkın refah ve saadetini temin Alman devletinin vazifesi olduğunu bildiriyor.

Yine aynı anayasanın 151. maddesinde şu fıkraya tesadüf ediyoruz: "İktisadi hayat, teşkilata, adalet kaidelerine uygun olmalıdır. Ve bütün insanlığa layık mevcudiyet temin etmek maksadını içermelidir. Bu sınır dahilinde, şahsın iktisadi serbestliği temin edilmelidir."

155. maddenin ilk fıkrasında şunları görüyoruz: "Arazinin dağıtılması ve kullanımı, suiistimali önleyecek ve her Almana salim bir ikametgâh ve her Alman ailesine, bilhassa fertleri çok ailelerde ihtiyaçlarını karşılayacak yer ve işletilmesi gereken bir aile mülkü temin etmek maksadını taşıyacak surette devlet tarafından kontrol olunur."

Arazi hakkında kaleme alınacak nizamnamelerde bilhassa eski muhariplerin hakları nazarı dikkate alınır. Aynı kanunun 157. maddesinde: "Mesai, Alman memleketleri özel himayesi altına konulmuştur. Hükümet yeknesak bir amele hukuku ortaya koyar." Bu anayasa-

nın 162. maddesinde şu fıkraya tesadüf ediyoruz: "Alman memleketleri hükümeti, insaniyetin, amele sınıfının tamamına bir asgari genel sosyal hukuk teminine varan bir milletlerarası amele hukuk şartları nizamnamesi kaleme alınması lehinde müdahale eder."

Bu anayasa, muasır demokrat devletin nerelere dayanacağını göstermesi itibariyle baştan başa okunmaya layıktır. Biz burada bu kadarla yetineceğiz.

Jacques Roux'nun görüşü iki asır sonra Alman Anayasası'nda yerini buldu. Hakikatler böyledir. Asırları delerek muzaffer olurlar. Sizlere Alman milliyetçilerinden Fichte'nin düşündüklerini söylemeliyim:

Fichte'ye göre devlet, bütün vatandaşların hürriyet ve mülkiyetini himaye ile yetinmemelidir; devletin gayesi, evvela herkese kendininkini vermek ve ona bir mülkiyet tesis etmektir. Ondan sonra himaye gelir. Devlet bu vazifesine yeterli olabilmek için önce herkesin yaşayacak bir şeye sahip kılınması icap eder. Çünkü "insanlığın bütün faaliyetinin gayesi yaşamaktır. Tabiatın hayata kavuşturduğu her şey yaşayabilmek hususunda eşit hakka sahiptir".

Demokrat devletlerin başında bulunan mesul ve büyük adamların zaman zaman dinlediğiniz beyanatları da artık muasır demokratik devletlerin iktisadi endişelerini, milletin iktisada lazım gelen ehemmiyeti vermekte olduklarını göstermektedir. Türk Reisicumhuru Hazretleri, Birinci Millet Meclisi'nde dinlemek zevkine mazhar olduğum bir nutuklarında, "Bu memleketin efendisi Türk köylüsüdür ve olacaktır" demişlerdi. Amerika Reisicumhuru Hoover, geçenlerde *Hâkimiyeti Milliye* gazetesinin yayımladığı nutkunda "Amerika'da evinde üşüyen bir kimse görmeyeceğim" diyordu. Bunları, demokrasinin yarınki muvaffakiyeti namına sevinçle okudum ve dinledim.

Türk Cumhuriyeti Hükümeti Başvekili İsmet Paşa Hazretleri Büyük Meclis'imizin bu seneki toplanışında "Türk köylüsünü zengin etmek, onu arazi sahibi yapmak, hükümetimizin programının esas hatlarındandır" buyurdular. Ve bugüne kadar doğuda doksan bin dönüm arazi dağıtıldığını müjdelediler.

Daha dün *L'Europe Nouvelle* mecmuasını okurken Fransa maliye bakanının şu beyanatını gördüm: Bay Chéron diyor ki: "Fransız milleti eski zenginliğini kazanmıştır. Paris'i dünyanın para borsası haline koymak zamanı gelmiştir. Milli tasarrufumuz buna müsaittir."

Bütün bunlar muasır demokrat devletlerin, milletlerin hayatında nasıl bir iktisadi etken olmak mecburiyetinde kaldıklarını göstermektedirler. Bunların demokrat memleketlerin hepsinde lüzumu gibi henüz gerçekleşmemiş olmasıdır ki, bugünkü demokrasinin ıstırap veren boşluklarını vücuda getiriyorlar. Bunun içindir ki, milletlerin zaman zaman şahit olduğumuz sağa veya sola doğru kaçma hareketleri vuku buluyor.

Bunu durdurmanın tek yolu, ferdiyetçiliği, siyasi hâkimiyeti kolladığı kadar, demokrat devletin iktisadi, toplumsal sahalarda da radikal bir surette faaliyet göstermesiyle mümkündür fikrindeyim.

Demokrasinin bu düşündüğümüz manada gerçekleşmesi, yeni milliyetçiliğin dürüst ve samimi çehresiyle yarınki doğumu, yarınki şuurlu hâkimiyetidir. Yoksa demokrasinin tarihi mimarlarından Jean Jacques Rousseau'nun eski Yunan demokrasisi hakkında dediği gibi, "hürriyet, insanlığın esaretine dayanarak tutunan bir varlıktan ileri geçemez".

Düşüncelerime nihayet verirken şunu da, Heidelberg Üniversitesi âlim profesörü Jellinek ile beraber, derhal ilave etmeliyim ki: Devletin camia iktisatçılığı hiçbir vakit ferdin faaliyetini ihmal etmemeli, ona engel olmamalıdır. "Nihayet fert devletin esiri değildir..."

Aziz Türkiye'mize gelince, yepyeni, canlı, diri varlığıyla bütün bunları müşkülata düşmeden haklayabilir. Zaten haklamaktadır da; haklayacaktır da. İnsanlığın bu yolda bütün tecrübesi ona muvaffakiyetin en kısa yollarını hazırlamıştır. Düşüncelerimin bir kısmı bunlardır. Muhterem eleştiricilerimin görüşleri beni ikna ederse, olsa olsa benim demokrat ruhumun ıstırapları teskin edilmiş olur. Buna şimdiden teşekkür ederim.

NİÇİN CUMHURİYET HALK FIRKASI'NDANIM?*

İzmir, 17 (AA) - Ödemiş'te hükümet dairesinde Adliye Vekili Mahmut Esat Bey'in söylediği ve kalabalık bir halk kitlesi tarafından derin bir alaka ile dinlenen ve şiddetle alkışlanan nutuk aşağıdadır:

Aziz Ödemişliler, muhterem seçmenlerim,

Hazır şurada birbirimizi bulmuşken, Adliye Vekili olarak değil, mebusunuz sıfatıyla konuşmamızı yersiz bulmuyorum. Bozdağ'ın hür havası altında sizlere şunu haber vermek isterim ki, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın adayı olarak mebusluğunuza seçtiğiniz Kuşadalı Mahmut Esat, gene o fırkanın azat kabul etmez bir üyesi olarak karşınızdadır. Mebusunuzun bütün maddi varlığı, son nefesi ile beraber Cumhuriyet Halk Fırkası'nın malıdır; malı olarak da kalacaktır.

Mebusunuz günde iki elbise değiştirenler gibi milli kanaatlerini değiştirecek cibilliyette bir adam değildir.

Muhalefet fırkasının İzmir'de kuruluşu günlerinde Fırka'nızın uğradığı hakaret, faizle iade edilebilirdi. İade edilmedi ise, Cumhuriyet Halk Fırkası, hasımlarından değil, tarihten korktu. Aldatılmış, temiz yürekli vatandaşların kanından korktu. Vatandaş kanı ile resmi açılış yapmaktan sakındı. Onun için ölümü, tarihe ve Cumhuriyet kanunlarına bıraktı. Bir kısım vatandaşlar hakikatin nerede olduğunu yakında anlayacaklar, aldatılmış olduklarını görüp anlayacaklardır.

Benim bunda şüphem yoktur.

* *Anadolu,* 18 Eylül 1930.

Niçin Cumhuriyet Halk Fırkası'ndanım? Niçin orada kalacağım? Çünkü, ben sizden mebusluk için oy alırken Cumhuriyet Halk Fırkası üyesi olarak aldım. Sizi bugün aldatmazdım ve aldatamam. Onun için Cumhuriyet Halk Fırkası üyesi olarak kaldım ve kalacağım. Cumhuriyet Halk Fırkası üyelerindenim; çünkü bu fırka en büyük Türk'ün, Gazi'nin fırkasıdır. Bugün onun yüce idaresi altındadır. Yarın fiilen idaresi altında çalışacaktır.

Cumhuriyet Halk Fırkası üyelerindenim; çünkü bu fırka, vatanın kurtulma siyaseti mesuliyetini yüklenen, vatanı kurtaran fırkadır. Bu fırka, dünyanın en büyük inkılabını yapmış ve öldüğü zannedilen Türk milletini, bugün dünyanın en medeni milletleri sırasına dizmiştir. Cumhuriyet Halk Fırkası üyelerindenim; çünkü bu fırka bu vatanın maddi, manevi varlıklarını yabancıların ellerinden alarak Türk milletine verdi. Ellerimizi vicdanlarımıza koyarak düşünelim. Hatta düne, bugüne kadar Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan olup da bugün nedense dönmüş olanlara soralım. "İlmi düşünce" diye Cumhuriyet Halk Fırkası'na sövdükleri şu anda taşıdıkları saadeti hangi fırkanın siyaseti sayesinde edindiler? Düne kadar vapurlarda, trenlerde, memleketimizin bugün ticari ve mali müesseselerinde kimler çalışıyordu ve bunlar kimlerin ellerinde bulunuyordu? Türk olmayanların, değil mi? Bugün kimin elindedir? Türklerin.

Bütün bunlar Cumhuriyet Halk Fırkası'nın mahsulüdür. Bağlar, bahçeler hatta dağlar, ovalar, mal mülk, memleketin iktisadiyatı baştan başa Türk olmayanların elinde değil miydi? Bugün bütün bunlar Türklerin eline geçti, bu da Cumhuriyet Halk Fırkası'nın siyasetinin semeresidir.

Düne kadar yabancıların yanında amelelik yapan binlerce Türk'ün bağ bahçe, mülk sahibi olduğunu az mı görüyoruz?

Cumhuriyet Halk Fırkası'ndanım; çünkü bu fırka bugüne kadar yaptıklarıyla esasen efendi olan Türk milletine mevkiini iade etti. Benim fikrim, kanaatim şudur ki, dost da düşman da bilsin ki, bu memleketin efendisi Türk'tür. Öz Türk olmayanların Türk vatanın-

da bir hakkı vardır; o da hizmetçi olmaktır, köle olmaktır.[1] Dünyanın en hür bir memleketindeyiz. Onun adına Türkiye diyorlar. Mebusunuzun samimi kanaatini söylemesi için bundan daha müsait yer bulunamazdı. Onun için duygularımı saklayamayacağım.

Ben Cumhuriyet Halk Fırkası'ndanım. Bunun sebeplerinden birisi de demiryolu siyasetidir.

Türk vatanının belli başlı kurtarıcı saiklerinden birini de büyük İsmet Paşa'nın demiryolu siyasetinde görüyorum. Geçen idareler milleti gırtlağına kadar borca soktukları halde, Cumhuriyet Halk Fırkası, dışarıdan bir para almaksızın, eski idarelerin yedi asırda yaptıkları işin fazlasını Türk parasıyla, Türk işçisiyle, yedi senede yaptı. Vatanın yarısından fazlasını yedi sene içerisinde demir çemberle ördü.

Trenler lazım mı değil mi?

Rus çarlarının vaktiyle bu memlekette demiryolu yaptırmamak için Osmanlı hükümetini silahla tehdit ettiklerini söylersem, bunun ne kadar lazım olduğunu kolaylıkla anlayacağız. Bu memleketin bütün düşmanları Türkiye'de demiryolu istememişlerdir. Çünkü Türk vatanını müdafaasız bir çöl halinde bırakmak istiyorlardı. Demiryolsuz bir memleket nasıl müdafaa olunur? Orada zenginlik nasıl yaratılır? Muhaliflerimiz biraz sükûnetle buraları düşünseler, Fırka'mızın demiryolu siyasetini candan kabul etmeleri lazımdır.

1 Mahmut Esat Bozkurt'un bu konudaki görüşlerinin değerlendirmesi için bkz. Vural Savaş, "Mahmut Esat Bozkurt'un Milliyetçilik Anlayışı", *Aydınlık,* 22 Mayıs 2005, s. 64; 29 Mayıs 2005, s.64.
"Atatürk'ün ve yakın silah arkadaşlarının milliyetçilik anlayışları ve uygulamaları hiçbir zaman 'ırkçı' nitelik almamıştır...
"Her şeyten önce, söylenen her sözü söylendiği şartlara ve ortama göre değerlendirmek gerekir." (Mahmut Esat Bozkurt'un 1930 yılında, Ağrı ayaklanması sırasında Ödemiş'te yaptığı konuşma.)

"Sizi Mahmut Esat Bozkurt'un 'milliyetçilik' konusunda yazdıkları ve söyledikleri ile başbaşa bırakıyorum: '(...) Türk haklarından istifade edebilmek için Türklüğü benimsemek, Türk harsını kabul etmek, Türklüğü duymak, Türk menfaatlerini kendi menfaati yapmak, ona hürmet etmek, Türküm demek, Türklüğü harsile, hissile kabul etmek lazımdır. Bunları samimiyetle benimseyenleri, yapanları, Türk sayarız. Kim olursa olsun...'"

Fırka'mızın muhalifleri, "Gelecek nesillerin işini bu nesle yükletmeyiniz" diyorlar. Cetlerimiz Viyana kapıları önünde kılıçlarını sallarken, kan dökerken, yalnız kendilerini değil, bugünü de düşünüyorlardı. Dünyada vatanperver, milliyetperver geçinen bir nesil yalnız kendisini düşünemez. Gelecek nesilleri de düşünmek mecburiyetindedir. Hürriyet ve bağımsızlık yolunda bütün bir neslin, hem kendisi hem ilerideki nesiller için kan döktüklerini az mı görüyoruz?

Bugünkü demiryolu siyaseti yalnız gelecek nesillerin değil, bugünkü nesillerin de yaşaması, bağımsızlık ve hürriyetini müdafaa etmesi için lazımdır. "Avrupa'dan para alıp niçin yapmıyorsun" diyenlere, "İnsaf ediniz; Avrupa verinceye kadar memleketin müdafaasını unutalım mı?" deriz. Avrupa, Türk milletinin şerefi, bağımsızlığı karşılığı borç vermek istiyorsa, Fethi Bey bu kadar zamandır Paris sefiridir, bu kadar kolay bulunacak parayı niçin vazifesini yaparak hükümete bildirmedi? Memleketin şerefini isteyen bir paraya, bu memleketin kapıları kapalıdır ve daima kapalı kalmalıdır.

Cumhuriyet Halk Fırkası'ndanım; çünkü bu fırka çiftçi ve köylü fırkasıdır. Aşarı kaldırdı, askerliği bir buçuk seneye indirdi, yolları yapıyor, köylünün sırtındaki ezici kuvvetleri kaldırdı, devamlı olarak kredi açıyor. Ziraat Bankası, İş Bankası başta olmak üzere, bugün yalnız Ödemiş'in içinde bulunan beş banka vardır. Hepsine güveniyoruz, hepsi çalışıyor.

Hangi devirde, hangi idare içinde bu kadar iktisadi yardım müesseseleri kurulmuştur? Hiçbir devirde... Bütün bunlar Cumhuriyet Halk Fırkası'nın siyasetinin feyizleridir. Muhalefet partisi bugünkü itirazlarından belli başlısını tekellere yöneltiyor. Tekellerin olmadığı devirlerde bütün vergi yükünün köylünün ve çiftçinin sırtında kaldığını biliyoruz. Tütüne, içkiye tekel koymayıp da Türk köylüsünün omuzunda aşar belasını bırakmaya vicdan razı olur mu?

Ordu istiyoruz, adliye istiyoruz, eğitim istiyoruz, demiryolu istiyoruz, hastaneler istiyoruz. Bütün bunları devlet vergisiz mi yapacaktır?

Hürriyet, medeniyet, bağımsızlık ucuz alınır şeylerden değildir. Bunlar can, mal pahasına elde edilir. Dünyanın yabancı boyunduruğu altında kalan milletleridir ki, vergi vermezler. Muhalefet partisinin lideri şurada burada devamlı olarak vergilerin ağırlığından, bunları hafifleteceğinden bahsediyor. Fakat bütün söylediği şeyleri nasıl yapacağını, bize bugüne kadar bir tek kelime ile bildirmedi... Hep vaat ediyor.

Eğer Türkiye'de vaatlerle, hayallerle hükümeti ele almak kolay bir şey olsaydı, daha fazlasını vaat edecekler bulunurdu.

Fakat Türk milletini hayal ve vaat peşinde ele almak mümkün değildir. Onun aklıselimi her şeye hâkimdir, hâkim kalacaktır.

Fethi Bey vergileri indireceğim demekle hükümeti elde edebilecekse, yarın diğer birisi çıkar, "vergileri büsbütün kaldıracağım", hatta daha bir başkası çıkar, "hem vergileri kaldıracağım, hem de herkese para dağıtacağım" diyebilir. Bütün bunların hepsi hükümeti ele mi alacaklardır? Hükümete geçmek bu kadar kolay bir şey midir? Türk milletinin hükümeti bu kadar kolaylıkla ele geçirilebilir bir oyuncak mıdır?

Muhalefet partisi içinde bugün tekellere muhalif olanlardan öylelerini tanıyorum ki, daha dün bana tekel idarelerine yerleştirilmeleri için mektup yazıyorlardı. Arzuları yapılmayınca bugün tekele muhalif oldular. Gene öylelerini tanıyorum ki, düne kadar tekel idarelerinden geçiniyorlardı. Buralardan çıkarılınca tekel aleyhtarı oldular. İşte bütün bunlar, bugün muhalefet partisi namına çalışanlardan birçoklarının kanaatlerinde samimi olmadıklarını göstermeye kâfidir.

Muhalefet partisi lideri Fethi Bey, şurada burada söylediği laflar arasında biraz da Türk adliyesine ilişmek lütufkârlığında bulundu. Eğer Fethi Bey'in samimiyetine inanmasaydım, bunu gülmeye değer bir latife olarak kabul ederdim. Fethi Bey bazı gazetelere beyanatında, Türk adliyesinin bağımsızlığından tereddütle bahseder gibi şeyler söylüyor.

Türk adliyesinin bağımsızlığı yalnız Anayasa ile, kanunlarla değil. Türk hâkiminin el değmez vicdanı ve yüksek şerefiyle teminat altındadır. Fedakârlık içinde çalışan bütün Türk hâkimlerini rencide edecek bu sözleri, Fethi Bey'in ağzından beklemezdim.

Fethi Bey emin olsun ki, bir selam ile ve selam ediyorlarla hüküm verilecek devirler çoktan geçmiştir.

Hazır hatırıma gelmişken şunu da söyleyeyim ki, Bozkurt-Lotüs davasında Türk adliyesi enginde dokuz Türk'ün ölümüne sebep olan bir Fransız kaptanını tutuklamıştı. Fethi Bey o zaman Paris sefiriydi. Hükümete çektiği telgrafta hâkime emir verilerek kaptanın tahliyesini temin ettirmek istemişti. Hükümet Fransızlarla harbi bile göze alarak Fethi Bey'in teklifini reddetti. Ve hâkimi her türlü müdahaleden uzak bulundurdu. Adalette bağımsızlık devri kimin kime vermekte haklı olduğunu kamuoyunun takdirine bırakıyorum. Fethi Bey, Balıkesir'den geçerken, yeni İcra Kanunu'nun memlekette iktisadi buhranın başlıca etkenlerinden olduğunu söyledi. Biz, memleketin ihtiyacını Paris'ten değil, vatanın dört bucağını karış karış gezerek inceledik. Gördük ki, yeni İcra Kanunu eskiyi arattıracak bir mahiyette değildir.

İstatistiklerle sabittir ki, bugünkü tahsilat dünkü tahsilattan hatta biraz daha fazladır. İcra Kanunu, şunun bunun şahsi menfaatına dokunmuş olabilir. Fakat bütün Türk milletinin genel menfaatına uygundur. Dünyanın hiçbir medeni memleketinde şahsi borç için hapis yoktur. Fransa bundan 63 sene evvel bu usulü kaldırmıştır. Dünyanın en geri memleketi, dünyanın en geri milleti Türk milleti midir ki, borç için hapis vatanımızda yer bulsun?

Borcuna en sadık millet, şüphe edilmesin ki, Türk milletidir. Muhalefet liderinin beyanatından Türk milletini hapsetmek istediği anlaşılıyor. Milletin Adliye Vekâleti emaneti elimde kaldıkça, yüzde beş yüz alan faizciler için, İstanbul, İzmir sokaklarında dolaşan

tefeciler uğrunda Türk milleti hapsedilmeyecektir. Millet, faizcilerin, mütegallibenin,[1] tefecilerin elinde hapis oyuncağı değildir.

Bir gün Adliye Vekili olmazsam bile, bu hür vatanda kızgın güneş altında alın teri ile çalışan milleti borç için hapsettireceklerle uğraşacak kadar zindeliği ve kuvveti kendimde buluyorum.

Tire'den geçerken muhalefet ocağı heyeti bana hoş geldine geldiği zaman, kanunlarımızın sertliğinden bahsederek, hürriyetin lazım olduğu gibi dağıtılmadığından şikâyet etti. Size şu kanaatimi söylemeliyim ki, hürriyet, şuna buna taarruz ve tecavüz ederek gazeteciliğin para kazanmak vasıtası değildir. Hürriyet, Türk milletinin Türk vatanının malıdır. Bu mal, şunun bunun elinde para kazanmak metaı değildir. Bozdağ'ın hür havasını teneffüs etmekte bulunduğum eteklerinde bir kere daha sesimi yükselterek diyeceğim ki, muhaliflerimin tecavüzleri, taarruzları benim neşem ve hazzımdır.

Bu taarruz ve tecavüzleri ne kadar artarsa, neşemin kuvveti de o kadar artacaktır. Memleketimin ve milletimin uğrunda uğrayacağım taarruz ve tecavüzler, benim için bulunmaz bir neşe ve keyif mevzuu olarak kalacaktır. Tecavüzlerinde devam edecek muhaliflerime şimdiden teşekkür ederim. Muhaliflerime müsaade ederlerse şunu hatırlatmak isterim ki, bu memleketin samimi, ciddi bir fikir mücadelesi ihtiyacı çoktur. Fakat muhalefet partisi harekete geçerken onun namına samimi olmayan hareketle, şahsi endişelerle yapılan tecavüzler, fırkaları için şeref olmayacaktır.

Bundan sakınılırsa, hem kendilerine ve hem de memlekete etmiş olur. Sağ olsun Türk milleti, yaşasın Gazi Reisicumhur Hazretleri.

1 Mütegallibe: Zorba takımı. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

ATEŞ İÇİNDE İNKILAP*

Fransız İhtilali tutununcaya, Cumhuriyeti lehimleyinceye kadar taçlar önünde üç defa sürçtü. Sonra kanlı bir örnek gibi kendini insanlığa armağan kıldı.

O felaketler tekerrür etmesin diye...

Menemen hadisesi haber alınınca inkılapları düşündük... Bugünü düşündük...

"Şeriat isterük" avazeleriyle Menemen sokaklarında silah patlatan eşkıya, "Lailâhe illâllah"lı bayraklarının ucuna Cumhuriyet subayının kanlı kafasını taktı. Cumhuriyet şehidinin başından sızan kan, kelimei tevhidin yüzünü kızartmış olsa gerektir.

Fethi Bey bayrak açtığı günden beri bunun böyle olacağı belliydi; o vakit her şey görünmüştü. Radikal bir pratiğe lüzum vardı. Hiç olmazsa bir tarama faaliyeti lazımdı.

İkisi de yapılmadı. Anlaşılan, vaziyetin açıklığa kavuşması beklendi.

Bu bir fikirdir ki, değerini son vaka ölçtü!..

Menemen hadisesini mevzii olarak kabul edemeyiz. Bunu, dal budak salmış, günden güne işlenmiş telkinlerin mahsulü olarak görmek mecburiyetindeyiz.

Bu hareketin arkasında, halifecileri, bazı yabancı tahriklerini, Türklükleri nüfus tezkerelerinden ileri geçemeyenleri, bütün bir kara taassubu aramak hiç de yersiz olmaz.

* *Halk Dostu*, 25 Aralık 1930.

Bu tezahür serseri bir dervişin tek başına gözüne kestireceği işlerden değildir.

İşin hayret verici yönlerinden biri de, Derviş Mehmet ve arkadaşlarının kollarını sallaya sallaya Manisa'dan Menemen'e kadar gelmeleridir. Yollarda çardaklara da uğramışlar...

Ne yazık ki, elleri satırlı şeriat eşkıyasından, Menemen'de kan dükülünceye kadar devlet teşkilatımız haberdar olmamıştır.

Bu bir zaaftır ki, çaresine girişilmezse, bir gün acısını bir başla değil, inkılabın başıyla çekeriz.

Beş on gün evvel Dahiliye'miz etrafında samimiyetle yazdığımız yazılardan haksız yere etkilenenler, umarız ki, bizi görüşlerimizde aşırı bulmayacaklardır.

Son ayların gittikçe artan galeyanı bir hükümet meselesi değildir; bir rejim davasıdır.

Bir başla, beş başla eşkıyayı, gizli ve açık ihtirasları tatmin imkânı yoktur.

Çeşitli eşkıya, rejimin başını istiyor. Rejim, onların hakkından gelmedikçe memleket sükûn bulmayacaktır.

Geçirmekte olduğumuz sarsıntıların belli başlı sebeplerinden biri de, inkılabın icaplarını henüz tamamlayamadığımızdır.

Hürriyet, inkılaptan ziyade eşkıyalığın elindedir. Biz, Cumhuriyet hükümetini bu işlerde daha hassas, daha radikal görmek isteriz.

Fransız İnkılabı'nın sürçmeleri bize mutlaka mukadder değildir; yeter ki, kıssadan hisse alalım.

Tarih, yerinde sayan milletler içindir ki, bir tekerrür olabilir; ilerleyenlere asla...

İnkılap yolunda şehit düşen başı hürmetle, heyecanla selamlıyoruz.

Bozkurt

MUHALEFETİN ARMAĞANLARI*

Meşrutiyet'te İttihadı Muhammedi,[1] Halâskârlar,[2] Hürriyet ve İtilaf[3] muhalefetleri türedi. Birincisi 31 Mart irticaını verdi. İkincisi orduyu bozdu. Üçüncüsü de Balkanlar'ı teslim etti.

Bu memleketin en azılı düşmanları, Türk milleti hesabına bundan daha fenasını yapamazlardı.

Mondros Mütarekesi'nin ertesi günü Hürriyet ve İtilâf'ın iskeleti, imparatorluğun cenazesini gassal[4] halifenin eliyle düşmanlara sattı.

İstiklal Muharebesi sırasında, İkinci Grubun[5] Büyük Kurtuluş davasını yarıda bıraktırmasına çok bir şey kalmamıştı. Büyük müşkülatla önüne geçilebildi.

Cumhuriyet'te Terakkiperverler,[6] Serbestçiler[7] diye iki muhalif akım türedi. Birincisi Şeyh Sait irticaıyla Cumhuriyet tarihinin içinde kalın kanlı bir iz çizdi.

* *Anadolu*, 6 Ağustos 1931.

1 İttihadı Muhammedi Cemiyeti. Kurucuları Derviş Vahdeti ve Said Nursi. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

2 Halâskâranı Zabitan Grubu. 1910'da Arnavutluk isyanının bastırılması sırasında muhalif subayların kurduğu grup. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

3 Hürriyet ve İtilaf Fırkası. II. Meşrutiyet döneminde İttihat ve Terakki Fırkası'ndan sonra faaliyet gösteren ikinci büyük fırka. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

4 Gassal: Ölü yıkayıcı. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

5 Birinci Büyük Millet Meclisi'nde muhalif grup. Grubun önde gelenleri, Rauf, Kara Vâsıf, Salahattin ve Hüseyin Avni Beylerdir. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

6 Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası. 17 Kasım 1924'te kurulmuştur. Kurucuları, Ali Fuat, Kâzım Karabekir, Rauf, Adnan ve Refet Beylerdir. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

7 Serbest Cumhuriyet Fırkası. 12 Ağustos 1930'da Fethi Bey'in başkanlığında kurulmuştur. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

Fethi Bey'in safdilliği yüzünden inkılap hatırı sayılır bir sarsıntı geçirdi. Nihayet bu parti, elindeki tabancayı, Millet Kurtarıcısı'nın göğsüne dayamaya kadar vardırdı. Bereket versin, inkılabın ateşi onu eritmeye yetti. Böylelikle büyük inkılap sonsuza kadar taşıyacağı siyah örtüden yüzünü sıyırabildi.

Geçen yaz serbest muhalefeti gördük. Bu da Menemen baskınını, sonra da çalakalem son Basın Kanunu'nu verdi.

Gelecek nesiller bugüne kadarki muhalefetleri, sırasıyla millet, vatan düşmanı, hürriyetin katili diye anarlarsa, acaba iftira etmiş olacaklar mı? Bizce hayır...

İsteyenler tarihin hükmünü beklesinler.

Bozkurt

MUHALEFETLERİN İÇYÜZÜ*

Patrona Halil ve arkadaşı Muslu, bir kaftan giymek, bir kaleye dizdar olmak sevdasıyla yeniçeriyi ayaklandırdı, Lale Devri ile beraber Nedim edebiyatını yaktı. Bir gün bostancıbaşının[1] kılıcı altında paralanan haydut, bağırsaklarını ağzında buldu!

Kabakçı Mustafa arkadaşı Ebe Selim'le, sayfalarını henüz hayata açan bir yenileşme tarihini, "şeriat isterük!" nidalarıyla III. Selim'in kanında boğdu. Birkaç kese ulufe ve bir tımara sahip olmak istiyorlardı. Alemdar'ın atının ayakları altında parçalandılar!

Derviş Vahdeti, bir gün Meşrutiyet'i İstanbul surları içinde esir aldı. Maksadı, halifeye, sultana yaranmak, post kapmak, ceplerini doldurmaktı. Onu bir gün Ayasofya önünde asılı buldular.

Hürriyet ve İtilaf Fırkası, İngiliz casusu Fitzmaurice'in akıl hocalığı altında çalışa çalışa Balkanlar'ı İstanbul kapılarına kadar verdi. En sonunda vatan cinayetini Mahmut Şevket'in kanında gömmeyi gözüne kestirdi; bir elebaşılarını Beyazıt Meydanı'nda darağaçlarında sallanırken gördüler!

Terakkiperverler Fırkası, hükümeti elde etmek için millet hesabına bütün bir kazanılmış varlığı ateşe ve kana verecek kadar ileri vardı. Bir gün beyaz gömlekli ölülerini İzmir caddelerinde bıraktı!

Serbest Fırka niçin ortaya atıldı? Ne yapmak istiyordu? Her neye mal olursa olsun hükümeti ele geçirmek, yer kapmak!.. Fethi

* *Anadolu*, 7 Ağustos 1931.
1 Padişah saraylarının korunması ile ilgili başgörevli. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

Bey'in hırsı ve gururu yeni bir şey değildir. Menemen sokaklarında dökülen kan, tarihte bu fırkanın izi olarak kalacaktır.

Tarihin şu küçük tahlili, bizi memleket hesabına ne kadar acı bir hakikatle karşı karşıya getiriyor değil mi? Muhalefet deyince ihanet, suikast, düşman hatıra gelirse, muhalifler kızacağı yerde biraz düşünseler herhalde utanacaklardır.

Siyasi tarihimiz, henüz bir idealist muhalefeti kaydedemedi. Her muhalefet bayrağı altında mürtecilerin, hırsızların, vatan hainlerinin, yabancı parasıyla yabancı dilekleri yürütmek isteyen satılmışların hükmü yürütülmek istendi. Aralarında kalan birkaç namuslu bile, bu korkunç çoğunluğun içinde yandı gitti...

Bu memlekette iktidarın eleştirilecek yeri yok mudur? Her memlekette olduğu gibi vardır. Ne fazla, ne de eksik. Ne yazık ki, muhalefetin niyeti bozuk. Muhalefetin davası millet davası değil, post kavgasıdır.

Bozkurt

İNKILAP İÇİNDE MUHALEFET*

İhtilal yapmış, ihtilalin davasını yürütmekle uğraşan bir memlekette muhalefetin hayırlı işler göreceğine inanmıyoruz.

17. asırda İngiliz Cumhuriyeti'ne karşı yapılan muhalefet, önce Cromwell'i diktatör yaptı, en sonra krallık tahtına oturttu; hâlâ o oturuş!

Fransa İhtilali'nde Jakobenlerle Jirondenler birbirlerini giyotin altına sürükleyinceye kadar uğraştılar. Napoléon Bonaparte geldi; güzelim cumhuriyetin üstüne, leşe konan bir kartal gibi kondu. Dünyayı yangınlara veren bu kundakçı, Waterloo'da akan kanla boğuldu. Fransızlar yeniden cumhuriyete kavuşabilmek için yarım asır daha uğraştılar; Louis-Philippe'i kovdular. Bu defa, milliyetçilerle Blanquistlerin kavgası, İkinci Cumhuriyet'i de III. Napoléon'un kucağına attı. O vakte kadar tamamen cumhuriyetçi sanılan Fransa, imparatoru, kavgalı fesatlı cumhuriyete tercihte düşünmedi bile! Oylarını tamamen ona verdi. Bugünkü Üçüncü Cumhuriyet, Sedan mağlubiyetinin şerefsiz bir armağanıdır.

Türkiye'de muhalefetlerin verimlerini *Anadolu* gazetesi iki gün yazdı. Bunları tekrarlamayacağız. Şu kadarcık bir şey söyleyelim ki, bizim muhalefet yüzünden uğradığımız zararlar, İngiltere ve Fransa tarihlerinin bu memleketler hesabına tespit edebildiklerinden çok fazladır.

Neden inkılap içinde muhalefet zararlı oluyor? Shakespeare'in tabirince işte mesele burada.

* *Anadolu*, 9 Ağustos 1931.

İnkılap, eskiliğin yeniliğe teslim olması, yerini onun hükümranlığına bırakması demektir. İnkılabın ayakları altında çiğnenip kalmış bir sürü menfaat enkazı vardır. Bunları kaybedenler yeni rejimin elleri böğründe kalmış amansız düşmanlarıdırlar. Yeni rejim ne kadar ileri gider, ne kadar radikal olursa kendisini kuşatacak hasımların o kadar sert ve çok olacağında şüphe edilmemelidir. Tezimizi tarihin aydınlığına koyalım:

Fransa İhtilali'nin düşmanları kimlerdi?

1. Avrupa hükümdarları idi. Çünkü ihtilalin kendi memleketlerine geçmesinden korkuyorlardı.

2. Fransa kralı idi. Çünkü inkılap, salahiyetlerini almış, onu hareketlerinde bağlamıştı.

3. Kral hanedanı ve tabileri idi. Çünkü kralın başı kesilmiş ve bunlar Fransa'nın selameti için hudut haricine çıkarılmışlardı, sürünüyorlardı.

4. Papazlardı. Çünkü elleri devlet işlerinden çektirilmiş, kilisenin fuzuli işgal ettiği arazi millet hesabına zapt edilmişti.

5. Soylular idi. Çünkü imtiyazları kaldırılmış, hazır lokmaları kesilmişti.

6. Yukarıdaki teşekküller yüzünden geçinen, çöplenen milyonca insandı. Çünkü yeni vaziyetten bunlar da etkileniyorlardı, geçimleri darlaşıyordu.

7. Hırsızlardı. Çünkü inkılap, aldıklarını kusturmaya başlamış, istikballerini yakıp kül etmişti vs... vs...

İşte Jakobenlerle Jirondenler bu vaziyet içinde dövüştüler. Cumhuriyet'i önce Napoléon'a sonra da Louis-Philippe gibi soytarı bir tacidara teslim ettiler. Tarihe karşı maskara oldular!

Türk İnkılabı'nın düşmanları kimlerdir?

1. Yabancılardır. Çünkü kapitülasyonlar kaldırıldı. Siyasi, iktisadi menfaatlarından oldular. Türkiye kuvvetleniyor ve gün geçtikçe bunlar emellerinin ölümünü görüyorlar.

2. Halife sultanlardır. Çünkü hilafet ve saltanat kaldırıldı. Bunlar, saraylarından, servetlerinden oldular.

3. Saltanat hanedanıdır. Çünkü memleketten dışarı çıkarıldılar, bütün hal ve geleceklerini kaybettiler.

4. Şeriatçılardır. Çünkü din ve dünya işleri birbirinden ayrıldı, bunlar da geçimlerinden oldular.

5. Bir kısım hukukçulardır. Çünkü yeni kanunlar karşısında bilgileri sıfıra indi, kazançları azaldı. Yeniden çalışmaları lazım.

6. Yeni kanunlar yüzünden menfaatları bozulan bir zümredir. Mesela tefeciler gibi, mesela eski mütegallibe,[1] mültezimler[2] gibi.

7. Yüzellilikler dir.[3] Çünkü bir daha vatana dönemeyeceklerdir.

8. Türk olmayan, Türklüğü benimsemeyenlerdir. Çünkü inkılap bunlara yer vermemeye başladı, tehlikededirler.

9. Hırsızlardır. Çünkü aleyhlerine az çok bir mücadele başladı ve bu mücadelenin ilerlemesi tehlikesi karşısındadırlar.

10. Yeni harfler yüzünden okumasını, yazmasını kaybedenler, şapka taassuplarını tahrik edenlerdir.

11. Bütün bunlarla alakası olan milyonlarca insandır. Çünkü yeni vaziyet bunları da sıkmıştır. Eski rahatlığı kolaylığı bulamıyorlar vs... vs...

Bunlar ilk fırsatta taarruza hazırdırlar. İnkılabın zayıf noktasını kollamaktadırlar. Maksatları ayrı olsa bile bunlar muhalefet partilerinin tabii azaları, tabii yardımcılarıdır. Azıcık düşünelim:

Şeyh Sait irticaı, Çerkez Sami suikastı Terakkiperverleri takip etmedi mi? Balkan devletlerinin ayaklanması Başkımcılardan,[4] Hürriyeti İtilaf gürültülerinden, Halaskarlar'dan istifade etmedi mi?

1 Mütegallibe: Zorba takımı. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

2 Mültezim: Kesenekçi; eskiden devlete ait bir geliri götürü olarak üstüne alıp toplayan. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

3 Yüzellilikler: Lozan Antlaşması gereği olan genel affın dışında tutularak vatandaşlıktan çıkarılan ve sınır dışı edilen, Kurtuluş Savaşı karşıtı 150 kişi. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

4 Türklük aleyhtarı, Arnavutluk Başkım Kulübü. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

Eli bayraklı mürteciler, dün bu vatana ihanet eden, bu memleketin şu bu devlete ilhakını dilekçelerle isteyenler Serbest Parti'nin içine karışıp inkılaba hücum etmediler mi? Hırsızlar, menfaat düşkünleri Serbest Fırka'yı kullanmak istemediler mi? Menemen baskını serbest muhalefetten cesaret almadı mı?

İnkılap içinde muhalefet daima tehlikelidir. Bir nesil değişinceye kadar, yeni esaslara millet ve memleket ısınıncaya kadar tehlikelidir. Tehlikeli olmuştur. Bununla beraber eleştirilere hararetle taraftarız. Bizim tehlike gördüğümüz taraf, organize edilmiş siyasi muhalefetlerdir, siyasi teşekküllerdir. İnkılabı yürütmeye çalışan partiye karşı koyan bir fırka, ne kadar temiz maksatlı olursa olsun bu düşman kafilelerin ona iltihak edeceğinde bir an şüphe edilmemelidir. Zira bunlar varlıklarını iş başındaki inkılapçıların devrilmesinde, mazinin iadesinde bulabilirler. Bu, onlar için bir yaşama mücadelesidir. İki partinin birbirini hırpalamasından bunlar istifade eder, sonunda parsayı bunlar toplar. Bu parsanın yekûnu: İrtica, hırsızlık, hainlik, millet hesabına kazanılmış şeylerin yıkımıdır. İnanmayanlar yukarıdaki facia perdelerini seyretsinler ve düşünsünler.

DEMOKRASİDE FIRKALAR*

1

Demokrasi fırkalar demekmiş!.. En aşağı iki fırka olmayan yerde cumhuriyetten, demokrasiden bahis açmak saçma olurmuş!.. Mademki bizde iki fırka yokmuş, o halde cumhuriyet de, demokrasi de yokmuş!.. Bu da, Fethi Bey muhalefetinden kalma bir moda... Biraz eski de olsa, hâlâ geçiyor!..

Hasımlarımızın anlayış tarzlarına bakarak işi alfabesinden tutmaya mecburuz. Demokrasi, halk hâkimiyeti demektir. Bu hâkimiyet, hürriyet, eşitlik, adalet prensiplerine dayanır. Klasik demokrasinin devlete yüklediği esaslar, vazifeler bunlardır. İşin fırka ile, fırkalarla alakası yoktur. Halk hâkimiyeti, milletin oylarını, hürriyet, eşitlik dahilinde kullanarak iradesini tecelli ettirmesidir. Devlet ve hükümet işlerinin onun iradesince görülmesi, yürütülmesidir. Halk, iradesini isterse tek tek, isterse fırkalar halinde ortaya koyabilir. Tek başına yaparken, "Hayır, fırka halinde yapacaksın" denemez. Halbuki demokrasinin bazı esasları vardır ki, bunlar, dinlerin bazı şartlarına benzer; arzuya tabi değildirler. Demokrasiyi benimsemek için onları da mutlaka mal edinmek zarureti vardır. Mesela, demokraside halk, hâkimiyetinden feragat edemez. Eşitlikten vazgeçemez. Hürriyeti bir yana bırakamaz. Tıpkı Müslüman olmak için İslamın şartının üçe indirilemeyeceği, altıya çıkarılamayacağı gibi... Tıpkı, Hıristiyan olmak için Kutsal Üçleme'yi kabul lüzumu gibi.

* *Anadolu,* 11-12 Ağustos 1931.

Tıpkı, Yahudi olmak için Musa'nın peygamberliğini tasdik eylemek, –eğer doğru ise– kayışa ibadet etmek gibi!..

Demokraside fırka meselesi, nihayet dinlerdeki sevap işlemek gibi bir şeydir. Bunu, vaziyeti, kudreti müsait olanlar yapar. Yapamayanlar, dinden çıkmak şöyle dursun, günahkâr bile olmazlar. Vaziyetleri müsaade edinceye kadar, kudretleri yetinceye kadar...

Bir faraziye yapalım: Siyasi bir insan camiası tasavvur edelim ki, orada fırkaya lüzum görülmüyor. Çünkü herkesin dileği birdir. Halk, iradesini tek tek, serbestçe ortaya koyuyor. Orada, halkın, devlet ve hükümet işlerinde, kendi mukadderatında mutlak bir hâkimiyeti vardır. Hürriyete, adalete, eşitliğe hakkıyla riayet olunur. Böyle bir yerde demokrasi yoktur diyebilir miyiz? Halkı fırka teşkiline zorlayabilir miyiz? Asla!.. Aksi hareket, demokrasiye muhalif olur. Hürriyete aykırı düşer, tahakküme, istibdada varır.

Bir misal: İsviçre kantonları birer bağımsız devlettirler. Bunların bazılarında halk, hükümeti doğrudan doğruya kontrol ederler. Mebus filan yoktur. Fırkaları da yoktur. Burada demokrasi yok mudur? Halk hâkimiyeti yok mudur? Buna hayır diyebilmek için demokrasinin beşiği olmuş bu memleket karşısında bariz bir hakikati inkâr etmek icap eder.

Bugünkü demokrasilerin, fırkalardan evvel düzeltmeye muhtaç olduğu, tamamlamak mecburiyetinde bulunduğu şeyler vardır. Hele bizimkinin, hele bizimkinin!.. Mesela demokrasilerde iki dereceli değil, tek dereceli seçim bile millet hâkimiyetinin az çok parçalanmasına sebep oluyor. Bu caiz değildir. Milletin oylarını doğrudan doğruya kullanması lazımdır.

Fakat tatbiki mümkün görülmüyor. Zaruretten dolayı ihmal olunuyor. Demokrasinin millet hâkimiyeti gibi bir iman şartı zaruretler karşısında terk olunursa, fırka teşkili gibi halkın arzusuna bırakılmış onuncu derecede bir iş, bir memleket tarihinin gösterdiği kati icaplar önünde tehir dahi edilemez mi?.. Zorla mı yaptırılır? Tehir edilince demokrasi ve cumhuriyet laf mı olur? Çok şey!

Bütün muasır anayasa hukuku yazarları, devlet adamları, yeni akımların demokrasiyi tehlikeye götürmekte olduğunu haber veriyorlar. Demokrasileri zaafa düşüren kırtasiyecilik, hatır gönül, hırsızlık, iktisadi meseleler gibi sebepler arasında fırkaların sebep oldukları karışıklıkları da kaydediyorlar. Şurası muhakkak ki, zamanımızda her yerde fırkalar demokrasi için bir kuvvet değil, belli başlı zaaf sebeplerinden olmaya başladılar. Artık halk, sırtından geçinen, ensesinde boza pişiren fırkalardan, muhalefetlerden bir şey anlamıyor. Usandı, bıktı. Ya büsbütün sağa, ya büsbütün sola kaçıyor. Faşizm, komünizm gibi!.. Halk, laf, gürültü değil, iş istiyor. Bu, günümüz demokrasisine bir ibret levhasıdır.

Fırkalar demokrasinin esas şartı mıdır, değil midir? Bizce meselenin mantık düğümü budur. Bunu çözebilirsek meseleyi halletmiş oluruz. Demokrasinin esas şartları ona denir ki, herhangi bir suretle terkleri caiz olmaz! Mesela demokrasi idaresinde bir vatandaş "ben hürriyet istemem, esir olacağım" diyemez; hür olmaya mecburdur. "Ben eşitlik istemem, diğer vatandaşlardan aşağı veya yüksek olacağım" diyemez; bir olmaya mecburdur.

Bir millet, camia halinde "ben hâkimiyetimden vazgeçtim, hükümet ne isterse yapsın" diyemez; hâkim olmak mecburiyetindedir. Fakat anayasaya göre seyahat hürriyeti vardır diye bir vatandaş seyahate mecbur edilemeyeceği gibi, cemiyetler teşkili serbesttir diye de vatandaşlar fırka teşkiline zorlanamazlar. Çünkü bunlar arzuya bırakılmış şeylerdir. Halbuki demokrasinin esas şartları arzuya bağlı değil, mecburidir. Nitekim, bir fırka devletin emniyetini ihlal edecek, kamu düzenini bozacak bir hal alırsa hükümet onu dağıtabilir. Fakat "milletin hâkimiyeti beni sıkıntıya düşürüyor, hürriyet, eşitlik saçma şeylerdir" diye bunları yasaklayamaz. Yasaklarsa, demokrasi yoktur. O zaman ihtilal samimi demokratların hakkı olur. Demek ki fırkalar, demokrasinin esas şartları değildir.

Demokrasinin babası sayılan Jean Jacques Rousseau *Toplumsal Sözleşme* adındaki eserinin hangi sahifesinde en aşağı iki fırkanın varlığını demokrasiye esas olarak göstermiştir?..

2

Biz, fırkaları, demokrasilerin ana prensipleri sırasında saymıyoruz. Bununla beraber fırkalar aleyhinde değiliz. Bizim söylemek istediğimiz şudur:

Kurtulan Türkiye inkılap içindedir. Yepyeni bir demokrasi kurmakla, onu işlemekle meşguldür. Düşmanları çoktur. *Anadolu* gazetesi tarihle ispat etti ki, muhalefet, inkılap halinde bulunan her yerde, hele bizde düşmanların ekmeğine yağ sürüyor. Önce inkılapçıları, sonra da rejimi zayıflatıyor. Bu işleri başarıncaya kadar muhalefete paydos diyoruz.

İnanmayanlara bir olaycığı daha hatırlatalım: Günün birinde Fethi Bey İzmir'imize çıkageldi. Bir nutukçuk söylemek istedi. Kalabalıktan kan ter içinde şaşırmış olacak ki, cümleleri karmakarışık telaffuza başlamış. Olur a!.. "Yeni harfleri istemiyoruz, Arap harfleri istiyoruz. Şapka istemiyoruz, fes istiyoruz" diye bağırmış çağırmış. Hemen her taraftan yaşa Fethi Bey sadaları yükselmiş, şapkalar yerlere atılmış! Yırtılmış!.. Lanetler edilmiş! Bunun üzerine zavallı adam aklını başına toplamış; arkadaşı Nuri Bey'in ağzına megafonu takmışlar, bu defa da Nuri Bey alabildiğine "Maksat öyle değil, bizim için böyle diyorlar da biz kabul etmiyoruz" diye haykırmış.

Kafile bundan memnun olmamış, mırıldanmış, pek sevdiği Fethi Bey'den soğur gibi olmuş.

İngiliz tarihçisi Carlyle sağ olsaydı kim bilir bu sahne etrafında ne tahliller yapar, ne hükümler çıkarırdı!?

Bakınız! İnkılabın icapları bir kısım halka ne kadar sinebilmiş?

Bakınız! Serbest Fırka hangi saf kanaatlere dayanmak, hangi seviyeye hitap ederek inkılap yollarında yürümeye hazırlanmıştı?!

İşbaşına gelmek hırsı böyledir. İnsana yapacağını şaşırttığı da olur.

Fırkaları hırslar, arzular değil; billurlaşmış, yoğunlaşmış, katılaşmış toplumsal, iktisadi, siyasi menfaatlar yaratır. Akla estiği gibi, yahut şöyle bir can sıkıntısı dolayısıyla fırka kurulmaz. Aksi hal, tıpkı, demokraside herkes gazete, mecmua çıkarabilir diye, yalnız halkı soymak için, şu bu ticarethaneyi tehdit için, bir defaya mahsus olarak zaman zaman çıkarılan şantajcı kitapçıklar, gazetecikler kabilinden bir şey olur.

Umarız ki, hasımlarımız bunlarsız demokrasi olmaz diyemeyeceklerdir.

Hoş, biz fırkalar yasaklansın da demiyoruz. İspat ediyoruz ki, inkılaplar, fevkalade zamanlardır. Çöküş halinde bir mazi ile yükseliş halinde bir gelecek mücadele içindedir. Maziyi yıkmakla, bugünü ve geleceği kurmakla meşgul inkılapçılara karşı muhalefet, bilmeyerek, bazen de bilerek düşman unsurlara alet olur. Bizim ve yabancı tarihlerin yakın ve uzak tecrübeleri böyle söylüyor. Bundan millet ve memleket ödenmez zararlar görür. Yeni eseri tamamlayıncaya, yerleştirinceye kadar şuur ve sükûn içinde hep birlik, bir elden çalışmak lazımdır. Daha ileriye giderek diyeceğiz ki, yerinde olmak şartıyla böyle bir gerekçeye dayanan hükümet, yeni açılacak bir fırkaya müsaade etmese bile, demokrasiye muhalif harekette bulunmuş olacağını asla kabul etmeyiz. Tıpkı zamanın icabına göre bazı gazetelerin yayımlanmasına müsaade etmemesi, onları kapaması, seyahat serbestisini sınırlaması gibi... Nasıl ki, bir gazeteyi kapamak, bir kitapçığın yayımlanmasına müsaade etmemek demokrasiye aykırı düşmezse, halin icabına göre bir fırkanın faaliyetine son vermek, hatta onu işe başlatmamak demokrasiye muhalif düşmez. Bunlar her yerde her memlekette olan ve olmakta bulunan şeylerdir. Nihayet, demokraside fırka hakkının basın hakkından üstün olduğunu kimse iddia edemez. Şurası muhakkak ki, milletlerin büyük menfaatları her şeyin üstündedir. Türk demokrasisi, Türk inkılabı, zararı yüz defa, yüz milletçe de denenmiş şekillere kurban verilemez.

"Dürüst fırkalar, yerleşmiş, kökleşmiş demokrasileri iyi işleten, iyi vasıtalardır."

Bunu anlarız. Ama inkılabını başarmakla meşgul bir memlekette her neye mal olursa olsun fırka olmazsa demokrasi olmaz davasını bütün varlığımızla reddederiz.

Ne de olsa fırkacılık bir ayrılık ifade eder. Bunda şüphe yoktur. Anlaşma ifade eden birlik demokraside niçin ayrılığa tercih edilmesin? Niçin ayrılık demokrasinin şiarı olsun da birlik nefret ettiği olsun? Niçin?!

Demokrasi neden gıdasını ayrılıktan alsın da birlikten almasın!?

İslam temel hukukunda modasını kaybetmeyen güzel bir prensip vardır. Bu hukuka göre ayrılık rahmettir; fakat birlik ondan da güzeldir.

Lafın kısası, demokrasi demek mutlaka fırka hayatı demek değildir. Bu birlik de olabilir.

Cumhuriyete gelince, bunun fırkalarla hiç münasebeti yoktur. Cumhuriyet, bir fırka meselesi değil, bir devlet şekli ve sistemi demektir.

BİRLİK BAYRAĞI ALTINDA*

Biz, birlik istiyoruz. Tehlike olsun olmasın birlik istiyoruz. Birlik bayrağı altında tehlikelerin üstüne yürümek istiyoruz.

Hangi tehlikeler demeyiniz. Bu tehlikeler bir hayaldir demeyiniz. Türk İnkılabı, Fransız İhtilali'nden daha müşkül, daha çetin şartlarla çevrilidir. Fransız İhtilali'nin haklamak mecburiyetinde kaldığı müşküller bizimkine nispetle hafifti. Fransa İhtilali, Batı'da Batı esaslarıyla Batı'yı yenileştirmek davasını müdafaa etti. Türk İnkılabı Doğu'yu, Batı'ya naklediyor. Bir âlemi diğer bir âlemin içine götürüyor. Doğu'yu Batı yapmak davasındadır. Davanın bir dünya eritecek kadar ateşli zamanlarını yaşıyoruz. Düşününüz ki, Türklük yüz asıra bakan, yüz asırla perçinlenmiş bir Doğu medeniyetinin içinden Batı'ya geçiyor... Bu sarsıntısız olamaz. Bu geçiş, dünya tarihinin mukadderatına yeni şeyler yazacak kadar vaatlidir.

Davamızın karşısına dikilen gözleri kanlı, elleri satırlı asırları düşününüz. Biz bunların bileklerini bükeceğiz. Yıkılması Türk milletinin yükselmesi hesabına lazım zihniyetleri, hırsından can çekişen paslı menfaat yığınlarını düşününüz. Biz böyle dağları aşacağız. Birlik bayrağı altında...

Tehlikelerle çevrilmişiz... Yabancı tehlikesi vardır, çalışıyorlar. Şeriatçılar tehlikesi vardır, çalışıyorlar. Türk olmayanların, Türklüğü benimsemeyenlerin tehlikesi vardır, çalışıyorlar. İnkılabın alışkanlıklarından, menfaatlarından oldurduğu pek çok insanlar vardır, çalışıyorlar. Hilafet, saltanat tehlikesi vardır, çalışıyorlar. Yüzelli-

* *Anadolu,* 13 Ağustos 1931.

likler tehlikesi vardır, çalışıyorlar. Şurda burda muhalefeti geçim vasıtası yapmak, hırslarını muhalefetle doyurmak isteyenler vardır, çalışıyorlar. Hırsızlar, çapulcular tehlikesi vardır, çalışıyorlar.

Bütün bu tehlikeler birer korkunç çığdır ki, muhalefet iktidar kavgaları arasında yerinden koparsa, iktidarı da başarısını da muhalefeti de ezer. O vakit inkılabın içini dileklerimiz değil, baykuşlar öten kanlı bir mezaristan alır.

Bazı noksanlar olabilir. İdealist arzulara uymayan şeyler, yerinde olmayan bazı işler, bazı hareketler bulunabilir. Türk milleti hesabına paylaşamayacağımız hiçbir şey yoktur. Her şey milletindir. Eksikleri ayrılıkla değil, birbirimizi eleştire eleştire birlikte, elbirliğiyle yoluna koyabiliriz. Hem de kolaylıkla... Mutlaka birleşeceğiz. Tıpkı bir zamanlar hasretlerini çeken sevgili kardeşler gibi sarmaş dolaş olarak birleşeceğiz. Mutlaka, mutlaka... İktidar yanlısı, muhalif tanımıyoruz bile. Biz tarihin kaydedebildiği en büyük bir davanın bayrağı altında toplanmış Türk ihtilalcileriyiz, o kadar.

Bir gün, ikilik önce cumhuriyetçi, cumhuriyetçilerin şefi Cromwell'i İngiltere'nin hamisi unvanıyla diktatörlüğe kadar çıkardı. Nihayet onun budala oğlu Richard Cromwell'in yerini krallar aldı. Hâlâ o alış.

Aziz Danton Fransız İhtilali'nde böyle bir tehlikeyi herkesten evvel gördü. Bir taraftan Jirondenlere, diğer taraftan Jakobenlere koştu. Çığ geliyor diye haber verdi. Aldırış eden olmadı. Feryat etti. Ona kızdılar. O kadar ki, muhaliflere zaaf gösteriyor diye başını kestiler! Danton haklıydı. İrtica geliyordu... Napolyon geliyordu... Arkalarından daha neler, neler gelecekti?! Düşmanlar onun biraz evvel birlikle kurtardığı Paris'e kadar gireceklerdi; girdiler. İnkılapçıların cesetleri, inkılaba değil, onun bu çeşitli düşmanlarına yumuşak birer parke taşı oldu.

Şimdi bir de bizim inkılabın yükünü düşününüz. Onun etrafını alan çığları düşününüz! Bütün bu yenilenme tarihimizi saran düşman kafilelerini, her ilerleme hamlesinde millet ve memleket halin-

de çektiklerimizi düşününüz. Patrona'ları, Kabakçı'ları, Derviş Vahdeti'leri, hain Halife Vahidettin'leri, Ferit Paşa'ları, Terakkiperver'leri, Menemen baskınlarını ve nihayet muhalefet yoluna kurban giden Rumeli'yi, onun hâlâ sızan kanını düşününüz.

Tehlike vardır. Bunu yok etmenin, çiğneyip geçmenin tek çaresi birliktir. Muhalif, iktidar yanlısı demeyeceğiz, birleşeceğiz. Eğer birliğe davet etmesi Mahmut Esat hesabına bir günah ise, eğer bu günah ona bir gün Danton'a olduğu gibi canına mal olursa, kanını şimdiden size helal ediyor. Kanı, Türk milletinin birliğine lehim olsun.

Not:

Hizmet gazetesi, "Demokraside Fırkalar" makalemize cevap veriyor. Kibar bulduğumuz bu yazıları cevapsız bırakmayı nezakete aykırı gördük. Bu münasebetle dünkü değerlendirmelerimize bir iki hatıramızı daha ilave ediyoruz:

Bir gün Léon Duguit'nin *Anayasa Hukuku*'nu okuyordum. Briand'ın nutkundan şu parçaları kitabına nakletmiş... "Parlamentolar, fırkalar yüzünden iş görmez bir hale geldiler. Ardı, arkası kesilmeyen gürültülerle milletlerin işi yüzüstü kalıyor. Zamanımız parlamentoları dehşetli gürültüler çıkaran, içinde dışında yüzlerce insanlar dolaşan, koşuşan, çalışan fabrikalara benziyorlar. Akşam, paydos zamanı başarılan işi kontrol eden patron –millet– bunca faaliyete rağmen yarım endaze bez bile çıkmadığını görünce hakkıyla kızıyor, sıkılıyor."

Bir gün Clemenceau'nun demokrasiye dair yeni bir kitabını okuyordum. Şu cümlelere tesadüf ettim:

"Devamlı kavga, devamlı gürültü. İktidar yanlısı, muhalif hatipler birbiri ardınca söz alıyorlar. Öyle muhaliflere rastladım ki, gösteriş için dört gün aralıksız söz söylediler. Bunları dinlemedim bile, gördüm!"

Hürriyetin Çöküşü adlı diğer yeni bir eserde muhalefetin ve muhalif basının hürriyeti yıpratmakta olduğu yana yakıla anlatılıyor.

İşte muhalefet hakkında en ergin bir demokrasinin iki büyük devlet adamıyla, gene mühim bir düşünürünün fikirleri.

İngiltere'nin eski Washington sefiri ve şimdi Oxford Üniversitesi profesörü Lord Bryce *Modern Demokrasiler* adlı eserinde fırkaların demokrasiyi zayıflatmakta olduklarını ehemmiyetle kaydediyor. Bütün bunlardan sonra muhalefet demokrasinin esas şartıdır demekte, ısrar etmekte sebep ne?

Muhaliflerim emin olabilirler ki, ben hayatımda kanaatsiz ne bir tez müdafaa ettim, ne de bir iş yaptım. Kendimi fazla temize çıkarmaya lüzum görmem. Bu hususta beni –eğer varsa– hasımlarım da tanır. Ama milletimin iyiliği yolunda inandıklarımdan, bütün dünya birleşse beni çeviremez. Bir şeye teslim olurum, o da samimiyettir.

BİRLİK OLACAKTIR*

Birlik olacaktır. Bunu Türk inkılabı yolunda çarpan bütün Türk gönülleri istiyor. İsteyecekler ve birleşeceklerdir. Bunları ayırmaya çalışanlar utanacaklardır. Muhalefeti piyasada geçer bir meta gibi kullanmak, o yüzden geçinmek isteyenler varsa bunlar telaşa düşebilirler. Çünkü böylelerin kazanması, yaşayabilmesi halkın birbirine girmesi, birbirine düşmesiyle mümkündür. Fakat ne de yapsalar, silahlarını birleşen fikirlere çekemeyeceklerdir. Onları birliğe teslim edeceklerdir. O gün uzak değildir.

Birlik olacaktır. Çünkü inkılabın Gazi Şefi, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın kurucusu ve reisidir.

Gençlik idealini O Büyük Adamın etrafında besleyecek, inkılabın destanlarını yaşayan büyük Fırka'yı, bir emanet gibi nesilden nesile devredecektir. Tıpkı büyük zaferlerin yere düşmez bir bayrağı gibi...

Birlik, Fırka'nın saçakları altında kurulacak; düşünceler, dilekler hep orada buluşacak, orada konuşacak, orada anlaşacaktır. Yerinde olmayan şeyleri bu konuşmalar yerine koyacak, eksikleri bu anlaşmalar tamamlayacaktır.

Birlik olacaktır. Çünkü Türk milleti iyilikleri muhalefette değil, Gazi'nin yanında buldu, orada görüyor. Cumhuriyet Halk Fırkası ise Büyük Şef'in evidir. Orada toplanacağız; arzularımızı orada yaptıracağız. Mademki Gazi, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın reisidir.

* *Anadolu*, 19 Ağustos 1931.

Muhalefet –bu bir hak olmakla beraber– siyasi görüşlerde ondan ayrılmak demektir. Türk milleti En Büyük Türk'ten ayrılamaz.

Birlik olacaktır. Çünkü Cumhuriyet Halk Fırkası şunun bunun değil, bütün milletin malıdır. Tapusuna sahip olduklarını zannedenler aldandıklarını görmekte gecikmezler. Orası öz Türk inkılabının bir mabedidir ki, inkılaba bağlı olanlar birbirlerini orada bulacaklardır. Her şeyi orada yoluna koyacaklar, bozuk şeyleri orada düzelteceklerdir. Birlik olacaktır. Türk ihtilalciliğinde şahıs yok ideal vardır. İdealin muvaffakiyetleri vardır. Türklük vardır. Şahsi gücenmeler, kinler, menfaat endişeleri o küçüklüklerdir ki, dönüp bakmaya bile değmezler. Her fedakârlığa değen şey, Türk milletinin yükselmesi davasıdır. Bütün gençlik inkılap fırkasının içinde toplanacaktır. Zaten bu Fırka ve bu Fırka'nın eserleri onundur, o yaşatacaktır. Aziz Türk gençliği durma, git, inkılabın sana devredilecek eserleri yanında saflarını al...

Birlik olacaktır. Çünkü Türk işçileri haklarını ve memleketin selametini muhalefette değil birlikte bulacaklardır. İşçi bunu anladı, diğer vilayetlerde olduğu gibi. Bir Türk, bütün Türkler içindir. Bütün Türkler, bir Türk içindir. İzmir'de de Fırka'nın saçakları altında toplanmaya başladı.

Türk işçilerin hakları ve vaziyetleri, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın en mühim meşgaleleri sırasına girmiştir. 1931 Ankara Kongresi'nde verilen kararda, "Milliyetçi Türk amelesinin ve işçilerinin hayat ve haklarını ve menfaatlarını göz önünde tutacağız. Emek ile sermaye arasında uyum kurulması ve bir iş kanunu ile ihtiyaca kâfi hükümlerin konması Fırka'nın mühim işleri arasında görülür" deniyor.

Gençler ve işçiler, şuur ve iş demektir. Bunlar hayatın esaslarıdır. İnkılabın prensipleridir. İnkılap fırkası onlardan, onlar inkılap fırkasından ayrı kalamazlar.

Bütün bir siyasi tarihimizle, tanınmış yabancı memleketlerin inkılap tarihleriyle biliyor ve inanıyoruz ki, muhalefet bütün iyi niyetlerle donanmış olsa bile yeni bir rejimi kurmakla meşgul millet-

lerde vahim neticelere varıyor. Yalnız inkılabı değil, milleti de memleketi de batıracak kadar. Bunun için bütün Türk milleti siyasi dileklerini birlikle yürütecektir. Bu bir kurtuluş zaruretidir.

Ayrılıkla başarılamayan işlerin, birlikle hallediliverdiğini tarih çok gördü. Muasır demokrasiler, bir geçim vasıtası halini alan muhalefetten, muhalefet bozgunculuklarından yorgundurlar. O kadar ki, ünlü İtalyalı tarihçi Guglielmo Ferrero ile hemfikir olarak diyeceğiz ki, bu yüzden otorite ve prestijlerini günden güne kaybeden demokrasiler yeni akımlara teslim olmak tehlikesindedirler. Birlik olacaktır. Türk demokrasisini kurtarmak için. Onu eski ve yeni akımlara hâkim kılmak için.

"Fırka'ya girenler orada sözlerini geçiremez" diyenler de varmış. Fırka işleri çoğunluğun oyuyla olur. Zaten demokrasi, –hatta nispi seçim hakkı kabul olunan yerlerde bile– çoğunluğun hâkimiyeti demektir. Fikirlerine, fikirlerinin kuvvetine güvenenler çoğunluğu her vakit yürütebilirler. Yürütmüşlerdir de. Tarih, kuvvetli fikirlerin eseridir. Bunun aksini istemek diktatörlüktür. Fırka'da diktatörcüklere yer yok...

Birlik olacaktır. Türk milletini bir dilek ardında yürümekten kimse men edemeyecektir. Ayrı kalmak isteyenleri itham etmek hatırımızdan bile geçmez.

Bir ricamız var: Muhalefeti demokrasinin icaplarından sayarken birliği ona muhalif görmeyecek kadar insafa sahip olsunlar!

Not: Bu yazılar bir Türk oğlunun öz Türklere hitabıdır. Bunların şu veya bu şahısla katiyen alakası yoktur.

FIRKA BİLANÇOLARI*

İzmir'imizde, İstanbul'umuzda, şurda burda bir senedir söyleyen ve yazan muhalefetin dediklerine bakılacak, hele inanılacak olsaydı, Halk Fırkası'nı bir hainler teşkilatı diye kabul etmek lazım gelecekti! O kadar ki, bu teşkilatın nasıl olup da hâlâ yaşayabildiğine, yaşamasına müsaade edildiğine hayret etmemek mümkün değil!

Muhaliflerimiz, zaman zaman propagandalarına öyle şiddetli gidişler verdiler ki, bunlar Türk milletinin selim aklı gibi bir kayaya çarpıp dağılmasalardı, inkılabın yerini ateş ve kan selleri alırdı. Tıpkı Fransız İhtilali'nin "Vandée"si gibi. En samimi, aydın insanların bile vakit vakit tereddüte düştükleri görüldü. Şimdi bir de kulağı, kafası, varlığı bütün bu dedikodularla doldurulmuş, işiyle gücüyle meşgul saf ve temiz vatandaşı düşünelim?! Politikacılığın ihtiraslarından uzak kalmış gençliği düşünelim?! Bunların hükümlerini düşünelim?! Bilmem ki bütün bu yapılan şeylerden inkılap hesabına kazanç denebilecek elde ne kaldı? Bir iki muhalifin ve bir iki gazetecinin zengin olduğunu biliyoruz. Fakat asıl ortada dökülüp kalan şey, hâlâ izleri yaş duran bir tutam kin ve husumettir. Ne yazık! Bu günahların cevabını tarihe kim verecek?!

İnsan bütün bu politika kavgaları arasında başını elleri içine alıyor da, düşündüğü zaman görüyor ki, hakikatler bulut altında kalmış bir güneş halinde gizlidir. Zaman bu bulutları sıyırıyor, güneş yeni baştan etrafı alacaktır.

Fırtınalar içinde, muhalif fikirler, değerlendirmeler içinde düşündüm: Bu memleketin inkılap tarihinde, muhalefetin ve iktidarın

* *Anadolu*, 25 Ağustos 1931.

verimlerini düşündüm. Aksi propagandanın yoğun sislerine rağmen gözümde beliren bir tabloyu, samimi Türk inkılapçılarına göstermek arzumu yenemedim. Tablo şudur:

İttihat ve Terakki elde silah Meşrutiyet'i ilan etti. Türkçülük şuurunu işledi. Bunun muhalifleri İttihadı Muhammedi, 31 Mart irticaını verdi. Hürriyet ve İtilaf Rumeli'yi kaybetti.

Cumhuriyet Halk Fırkası vatanı kurtardı; vatansız kalmak tehlikesi karşısındaydık. Lozan Antlaşması'nı imzaladı. Kapitülasyonları kaldırdı. Artık Avrupa devletleri karşısında hakir değiliz. Dünyanın en medeni milletleriyle eşit haklara sahibiz. Hilafeti, saltanatı kaldırdı. Cumhuriyet'i ilan etti. Bu, on üç asırlık bir tarihin gidişini değiştirmek demektir. Aşarı kaldırdı. Bu, çalışkan, asil Türk çiftçisini esirler halinde kullanan bir derebeylik sisteminin imhasıdır.

Eytam[1] ve Emlak Bankası'nı açtı. Sürünen yetimlerin haklarını kurtardı. Memleketin yanan yerleri şimdi bu bankanın parasıyla imar ediliyor. İş ve Ziraat Bankaları hiçbir vakit görülmemiş itibar kabul ediyorlar.

Balkan acılarını önleyecek bir filo vücuda getirdi. Türk ordusu, dünyanın en kuvvetli ordularından birisi oldu. Askerlik üç seneden bir buçuk seneye indirildi. Bütün bir imparatorluğun yapabildiği demiryollarına on senede bir mislini daha ilave etti. Düşünebiliriz ki, bugün medeni memleketler şöyle dursun, onların sömürgeleri bile demiryolsuz değildir. Medeni Kanun'u yaptı. Türk kadınlığına seçilme hakkını verdi. Yeni Türk harflerini, şapkayı kabul etti. Memleketi ortaçağcı bir zihniyetle bağlayan tekkeleri, dervişliği, türbeleri kaldırdı. Batıl fikirlerin kaynaklarını kuruttu. Türklere efendilik makamlarını işgal ettirdi.

Daha on sene evvelsi bu vatanın bütün serveti Türk'ten başkalarının, bilhassa Rumların, Ermenilerin elinde idi; yerlerini bugün biz aldık. Onların bağında bahçesinde amelelikle geçinen binlerce vatandaş bugün mal, mülk sahibidirler. Daha da olacaklardır. Bütün

1 Eytam: Yetimler. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

engeller kaldırılmıştır. Düne kadar Hıristiyan mimarların yanında çıraklıkla geçinen kardeşlerimiz bugün sanatı öğrenmişlerdir. Yük selen yeni eserler Türk ustalarınındır. Trenlerimizde, vapurlarımız da her gün milliyetimizi küçük görenlerin yerini bugün baştan başa Türk gençlerinin almış olduğunu sevinçle görüyoruz.

Kabotaj, sahillerimizde işlemek hakkı bizim olmuştur. Türk gemiciliği yeniden doğuyor. Mavi beyaz, mor, beyaz, kırmızı bayrakların yerine şimdi Akdeniz'in sularına albayrak renk veriyor. Türk kaptanlarının güzel kumanda sesleri duyuluyor.

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın muhaliflerine gelince: Hürriyet ve İtilâf, vatanın düşmanlarıyla uzlaştı. Başta hain bir halife olduğu halde Ferit Paşa memleketi düşmanlara teslim etti. Onlarla vatanı kurtarmak isteyenlerin aleyhine birleşti.

Terakkiperverler; Şeyh Sait isyanını körüklediler. Bu, resmi belgelerle sabittir. İzmir'de inkılabın şefine silah çekecek kadar ileri gittiler. Bu da mahkeme kararıyla malumdur.

Serbest Fırka; namuslarından şüphe edilmeyecek kardeşlerin mevcudiyetine rağmen memleketi hayli karıştırdı. İnkılap, anarşi sarsıntıları geçirdi. Menemen Olayı'nın meydana gelmesine isteyerek, istemeyerek zemin hazırladı.

Bu tablonun kısaca manası şudur:

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Türk milliyetçiliğine dayanan siyaseti yeni, baştan başa yeni bir vatan yarattı. Bu vatanda iktisadi, toplumsal, siyasi hâkimiyet Türk'ündür. Gittikçe yalnız Türk'ün olacaktır.

Eksiklerimiz yok mu? Vardır. Fakat düşünmeliyiz ki, yapılan şeyler bir asrın kaldıramayacağı kadar yoğun ve ağırdır. Bütün bir mazinin tasfiyesidir.

Ellerimiz vicdanımızda, muhaliflerimizle yan yana Türk milleti ve Türk tarihi huzurundayız.

MUHALİFLERE NOTLARIM*

Biz, yapılan işler milletin değildir demedik. Bu bizim hatırımızdan bile geçmez. Her şey milletindir; her şeyi Türk milleti yapmıştır. Her şey öz Türklerindir. Millet dileklerinin gerçekleştirilmesi işini, Halk Fırkası'nın teşkilatına ve siyasetine emanet etti. Bu fırka da, milletin itimadıyla, onun elbirliğiyle vatanı kurtardı; inkılabı başardı. İşte bu kadar.

Hayalimizden geçmeyen şeyleri bize mal etmekte bir fayda yoktur.

Beni muhalefet, fikir, hareket düşmanlığı ile itham edenler de var. Eğer maksatları, düşünmediğim şeyleri bana yükleyerek kavga çıkarmak, bunu kullanmaksa alet olamam.

Ben demokrasiyi başıboşlar rejimi zannedip de muhalefeti ticaret vasıtası yapmanın aleyhindeyim.

Düşman olduğum muhalefet budur. Nerede kaldı ki, şu sırada en samimi olsa da teşkilatlı muhalefetin bile aleyhindeyim. Memleket, millet, inkılap için zararlı olduğu fikrindeyim. Tarihi çok yakın bir maziyi gösteriyorum. Tehlike vardır diyorum. Yeni misal isteyenler, iki gün evvel gazetelerde çıkan ve "Fransa mandasındaki Suriye'de bulunan firariler, düşük Halife ile birleşiyorlar, hudutlarımızı geçmeye hazırlanıyorlar" havadisini de okuyabilirler.

Ben düşmanların muhalefet, iktidar kavgalarından istifadelerine meydan vermeyelim, birleşelim diyorum. Gazi Hazretleri Cumhuriyet Halk Fırkası'nın kurucusu ve reisidir. Onun fırkasında topla-

* *Anadolu*, 27 Ağustos 1931.

nalım, memleket işlerini orada görelim diyorum. Ayrı kalmak isteyenlere ne diyebilirim ki?!

Bir İstanbul gazetesine göre, İngiltere'de, Fransa'da fırkalar varmış, bizde neden olamazmış?.. İngiltere, Fransa bizim gibi yeni bir rejim kurmuş, 14 asrı bütün ananeleriyle beraber yıkmış, büyük bir inkılabı, dahili ve harici düşmanlara karşı müdafaa vaziyetinde midirler? Almanya'ya gelince, fırka gürültüleri neticesinde, Reisicumhur'un bir emirnamesiyle Almanlar bir müddet için anayasa hukuklarını kullanmaktan men edildiler. Biz de, muhalif fırka yapacağız diye her vakit olduğu gibi inkılabı bir daha tehlikeye düşürelim, memleketi daimi sıkıyönetim ile mi yürütelim?! Yeni basın kanunu kâfi gelmiyor mu?! Şahsıma ait yazılara gelince, cevap vermeye değmez. Yalnız bilmek istediğim bir taraf var: Milletin istifade edeceği muhalefet bu mudur?!

Bazı arkadaşlarım "biz bütün muhaliflerle birleşemeyiz, biz ancak inkılabı benimsemiş insanlarla anlaşabiliriz" diyorlar. Benim birleşelim dediğim kimseler de bunlardan başkaları değildir. Demek ki, görüşlerimizde fark yok.

Muhterem Muhaliflerime:

Muhaliflerimin süslü, biraz da latife çalan yazılarını lezzetle, memnuniyetle okuyorum. İstifade ediyorum. Masamın üstünde acele yazılması lazım gelen bir iki mevzuum var. Bundan dolayı "kısa cevaplarım" Perşembe günü çıkabilecektir. O güne kadar beni taltife devam edeceklerini umuyorum. Yazılmaya başlanmış makalelerim olmasaydı, kendilerine hemen cevap vermeyi bir nezaket eseri sayardım. Perşembe'ye kadar beni hoş görmelerini rica ederim.

CUMHURİYET HALK FIRKASI VE HASIMLARI*

İhtilali yapan büyük partinin iki bariz vasfı vardır. Milliyetçidir, ılımlı devletçidir. Milliyetçi demek, bütün hakları Türklere tanır, Türkleri her şeyin üstünde görür demektir. Ilımlı devletçilik, müdahalecilikle izah edilebilir. Yani zaman gelir, işler olur ki, ferdi teşebbüsler bunların başarılmasına kâfi gelmez, karışık iktisadi vaziyetler kendiliğinden düzelmez. Bunları düzeltmek, işleri haklamak için devletin müdahalesini istemek, devlet kuvvetini kullanmak bir zaruret olur. Tıpkı şu buhranlı günlerde borçların taksitlendirilmesini istemekliğimiz gibi. Türkiye'mizin müdafaası, iktisadi ve toplumsal gelişmesi için demiryollarını devletin yapması ve yapmakta devam etmesi gibi... Çünkü bu iş, geciktirilmesi uygun olmayan milli, hayati meselelerimizdendir. Gene bazı işler vardır ki, bunları fertler yapabilir. Ancak camiaya temin edecekleri menfaatlar, ferdin menfaatlarının üstündedir. Bunlar da hükümetçe yapılırlar. İzmir yükleme ve boşaltma tekeli gibi değil!.. Fakat tütün tekeli gibi.

Gene bazı işler vardır ki, ferdi teşebbüsler onu yapmaya kısmen yeter, kısmen yetmez. Devletin fertlerle birleşmesi, onlara yardım etmesi lazımdır: Alpullu, Uşak Şeker Fabrikaları'na yapılan yardımlar gibi...

Çünkü, yardımsız büyük sanayinin, bugünkü sermaye kuvvetimizle bizde gelişmesine imkân yoktur. Bütün bunları devlet yapmasın demek, halk buhran içinde yansın, kavrulsun demektir. Memleket müdafaasız kalsın, demiryolsuz, ilkçağ hayatı yaşasın

* *Anadolu*, 18 Eylül 1932.

demektir. Sanayiimiz olmasın, varımızı yoğumuzu yabancı memleketlere verelim, ihtiyaçlarımızı onlardan tedarik edelim demektir. Bütün bunları dememek içindir ki, Cumhuriyet Halk Fırkası ılımlı devletçidir. Bir cümle ile Cumhuriyet Halk Fırkası milletin hayati meselelerinde devletin müdahalesini, yardımlarını ister. Bununla beraber esas itibariyle Fırka, ferdin teşebbüslerini himaye eder. Asıl ehemmiyeti oraya verir.

Siyasi tarihimizde günler oldu ki, Anadolu demiryollarını yaptırmamak için Rus çarları bizimle harbi bile göze aldılar. Abdülhamit idaresiyle, Meşrutiyet'i pusturdular. Bugün, Anadolu hatlarından başta Fransızlar kuşkulanıyorlar. Gene günler oldu ki, gümrükleri artırmamak, sanayiimizin doğmasına mani olmak ve mallarını tıpkı sömürgelere sürer gibi Türkiye'mize sokmak için, Avrupa devletleri bizi kapitülasyon boyunduruğu altında inlettiler. Zaman zaman verdikleri ve hâlâ acısını çektiğimiz yüzde bin faizli paraları ile bağımsızlığımızı satın almak istediler. Son yazdığı kitabında, İtalya'nın eski Dışişleri Bakanı Kont Sforza dahi bu hakikati itiraf ediyor. Kitabın adı *Diktatörlükler ve Diktatörler*'dir.

Görülüyor ki, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın insafsızca hücumlara uğrayan programı, Türk milletinin geçmişteki acılarından ders ve ibret alan, onlardan bu milleti ve gelecek nesilleri korumak isteyen prensiplerdir. Bu prensipleri, olgular ve hadiseler doğurmuştur. Keyifler ve şahsi arzular değil!

Bunlara, ilmen hangi sistem muhalif olabilir? İktisadi kısmına sağdan liberaller, soldan sosyalistler. Milli kısmına Türk olmayanlarla beraber milliyet tanımayan enternasyonalistler. Halbuki, bizde işler böyle değildir: Mahmut Esat, fırkasının, son nefesini bile varlığına adadığı büyük ihtilal partisinin esaslarına dayanıyor:

"Devlet bugünkü vaziyete müdahale etmeli, iş bulmalı, ticareti geliştirmeli, engelleri kaldırmalı, çiftçiliği kurtarmalı, milletin borçlarını taksitlendirmeli" diyor. Bunları millet kürsüsünde, fırkasında, *Anadolu* gazetesinde talep ediyor.

Ona liberaller ve gazeteleri hep bir ağızdan cevap veriyorlar: "Biz bunu senden evvel istedik!" Bu gibi düşüncelere sadece gülünür. Çünkü, liberallik devletin iktisat işlerine karışmaması demektir. İşte o kadar.

Bizimkilere bakılırsa, bunlar hem liberal hem ılımlı devletçi!.. Hem de nasıl? Cumhuriyet Halk Fırkası'nın mensuplarından evvel, o fırkanın programının tatbikini isteyecek kadar!.. "Papa'dan fazla Katolik" diye buna derler.

Aziz öz Türkler! Görünüz! Sizin öz fırkanızın hasımları prensiplerini nasıl anlıyorlar? Görünüz ve düşününüz!..

Millete ait meseleyi en önce görmek, şüphe yok ki, bir şereftir. Haklı şerefleri kıskanacak cibiliyette insanlar değiliz. Bizce lazım olan milletin işlerinin yürümesidir. Bunu isteyen kim olursa olsun... Fakat o kimseden sonra herkes ağzını kapamalıdır. İşte bu biraz fazla... Bütün bunlarla beraber doğrudan doğruya devletçiliğe temas eden bir işi, mesela borçların taksitlendirilmesini liberallerin benimsememesi herhalde zamanenin tuhaflıkları sırasına girebilecek bir değerdedir.

Ne bahtiyardır o liberaller ki, devletçiliğe ait bir prensibin tatbikini yalnız Mahmut Esat'tan değil, Gazi'nin İktisat Vekilimize gönderdiği mektuba bakılırsa ondan da evvel istemişler!

Eğer söylenilmek istenen bu ise, bir cesaret hamlesi ile bunu da söyleyebilirler. Hem dünyanın, bu en hür Türk memleketinde korkacak ne var ki? Böyle bir hareket daha güzel, daha yakışıklı olmaz mı?!

Az daha olsa liberallerimiz, ılımlı devletçilik icaplarını Cumhuriyet Halk Fırkası'nın programından evvel düşündüklerini de söyleyecekler. O halde mesele yok. Hep beraberiz demek! Ama bugünün lazımlı işlerini bizden önce onlar söylemişlermiş! Programımıza bizden daha sadık çıkmışlar! Pek âlâ! Bunda yarışa lüzum yok... Biz, öncelik hakkı davasında değiliz. Bütün şerefler onların olsun.

Bize lazım olan Türk milletinin şerefi ve işleridir. Yalnız açık olmak lazımdır: Ya cumhuriyetçi liberal, ya cumhuriyetçi halkçı...

Çünkü biz cumhuriyetçi halkçı ve ılımlı devletçi olarak esaslarımız namına, devletten borçların taksitlendirilmesini istiyoruz. Ticarete, ziraate musallat olan engellerin kaldırılmasını istiyoruz. İşçilerimize iş bulunmasını istiyoruz. Üreticilerimizin mahsullerinin para ettirilmesini istiyoruz. Bir cümle ile; milletin acılarına nihayet verilmesini, onun zenginleştirilmesini istiyoruz. Bütün bu işlerden hükümeti mesul tutuyoruz.

- Ne sıfatla?!

- Milliyetçi ve devletçi sıfatıyla...

Fakat liberaller?!

FIRKA PRENSİPLERİ VE ŞAHISLAR*

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın prensipleri unutulup gider. Bunların yerini şahısların düşünceleri, şahısların görüşleri, şahısların icraatı alacak gibi!.. Ne yazık!..

Fakat bu olmayacaktır. İhtilali yapan büyük parti bugüne de, yarına da hâkim olacak, öz Türk milleti, acılarını yakın bir günde onun göğsünde dinlendirecektir.

İki şey söylediniz mi, iki işi yolunda görmediniz mi, birtakım ukalalıklar karşınıza dikilirler, yüksekten atar tutarlar, kendilerine "zatı zamanlık" süsü verirler, nasihat ederler!.. Tabii bu gibilerin acayip hallerine gülersiniz. O zaman da şurada burada görüşlerinizin sakat olduğundan bahsederler!.. Sinsi sinsi dedikodular yaparlar. Şuraya buraya vaziyeti anlatırlar, arz ederler. Sadakat göstereyim derken, muhataplarını ahmak yerine koyduklarının farkına varmazlar!..

Bunlara göre, Cumhuriyet Halk Fırkası demek, kendi düşünüşleri, kendi anlayışları, günün uluorta ve arzularına uygun icraatı demektir!.. Bütün bunlara aykırı bir fikir yürüttünüz mü, vaziyetinize, kuvvetinize göre, ya muhalif damgasını basarlar, yahut da en aşağı haris, geçimsiz numarasını verirler!.. Keseleri o kadar geniş, o kadar boldur!.. Şaşarız o zavallılara ki, ihtilali yapan büyük partiyi kendi içlerinin, kendi düşünüşlerinin bir icraatı sanarlar. Bir geçim vasıtası bilirler.

* *Anadolu*, 26 Eylül 1932.

Cumhuriyet Halk Fırkası bir geçim keşkülü[1] değildir. Cumhuriyet Halk Fırkası, şunun bunun değil, prensiplerin, bu memleketin tarihinden, bu milletin varlığından akan, akıp sızan hakikatlerin dile gelmiş bir vicdanıdır. Bilmek lazımdır ki, milletin vicdanı şaka götüren, hokkabazlıklara gülen bir hafiflik değildir. Cumhuriyet Halk Fırkası, öz Türklerin asırlara karşı bir hıncı olan son büyük ihtilalin hâlâ yanan, tutuşan bir alevidir. Bu alevin altında hiçbir hakikat gizli kalamaz, kalmayacaktır da. Buna dostlar sevinçle inansın, münafıklarla düşmanlar korksunlar. Sevinç bizlere, korku onlara düşer.

Biz bu milletin, bu memleketin vaziyetini incelerken, hadiselerden, acılardan ilham alıyoruz. Bunları Cumhuriyet Halk Fırkası'nın prensipleri ile muhakeme ediyoruz. Hükmümüzü onların icaplarına göre veriyoruz. Kimseyi amma hiç kimseyi bunların üstünde tutmuyoruz. Büyük Adam, en büyük eserini, Cumhuriyet'i başka türlü Türk gençliğine emanet edemezdi. Büyük Şef'le prensipler bir tarafa, çünkü onlar daima yüksek kalacaktır; bugün de, yarın da... Fakat üst tarafı ile ancak eşitlik kabul edebiliriz. Bu üst tarafın hareketlerini Fırka prensipleri ile ölçeriz. Halkçı Fırka'nın esaslarını tatbikatta tecelli ettirdikleri kadar onlarla beraberiz. Biz Fırkamızı birtakım türedilerin şahsi menfaatları ile değil, şuurla anlamış insanlarız. Şunun bunun değil, fakat bilinmelidir ki, biz Gazi Şef'in işareti ile yürüyen, ihtilalin prensiplerine canla başla bağlanmış öz Türk oğullarıyız. Anlaşıldı mı?!

Cumhuriyet Halk Fırkası'nı kendi keyiflerine göre bir izah maddesi sananlar, onu bir istibdat aleti gibi görenlerdir. Bunu böyle duymak için kör olmak, bütün bir Türk tarihini anlamamak lazımdır.

Bu gibiler kör doğmuşlardır. Mahşerde bile kör kalacaklardır. Cumhuriyet Halk Fırkası'nı şunun bunun malı sanmak, yahut kendi malları imiş gibi onda tasarrufa kalkışmak, onu üç beş kişinin is-

1 Keşkül: Dilenci çanağı. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

tismar vasıtası kabul etmektir. Acırım bu gibilerin sonuna!.. Maziyi görseler, tarihi düşünseler biraz ibret alırlardı!..

Bütün bunlardan sonra kaydetmeliyiz ki, acılarımız vardır. Millet hesabına görülecek işlerimiz çoktur. Fakat bugünkü halden memleketin ve ihtilalin düşmanları ve hasımları sevinmesinler. Onlarla davamız bitmemiştir. İnkârı mümkün olmayan bugünkü dertlerin dermanını bulacak büyük parti, prensipleriyle ve Şef'iyle dimdik ayaktadır. O kadar ki, dünyanın en kuvvetli varlığına dayanıyor. Bu varlık, öz Türk milletidir.

DEVLETÇİLERİN HESAPLARI*

Bugünün devletçileri, işbaşına geçtikleri zaman seksen seneden fazla hüküm süren serbestçiliğin eliyle parçalana parçalana sonunda düşmana teslim edilmiş bir vatan buldular... Bir vatan ki, orada düşman sesleri hâkimdi; orada düşman sözü geçiyordu. Avrupa, hasta adamın ölmüş olduğuna inanıyordu... O kadar ki, onu, teneşir üstünde, gassal[1] Halife'nin elleriyle yıkatıyor, kefenlendiriyor, mirasını taksime koyulmuş bulunuyordu. Böyle bir günde devletçiler göz kırpmadan işi ellerine aldılar. Göz kırpmadan kavgaya duruştular.

- Kiminle?

- Yunanlılarla...

- Hayır!..

- Ya?!

- Bütün bir düşman dünyasıyla, –eski ifadesiyle– "yedi düvelle!"

- Kime güveniyorlardı?

- Türk milletine ve onun asil haklarına...

- Fakat Türk milleti ölmüştü!..

- Hayır!.. Asla!.. Onu ölü sananlar kendileri ölecekti!.. Mutlaka öleceklerdi!..

Cehennem ateşleri gibi vatanın dört bir yanı düşman ateşiyle yanıp tutuşuyordu. Türk milleti ayaklandı. Gazi Şef'in Büyük Reisliği altında ateşler üstüne yürüdü. Ateşi, ateşiyle yakacaktı. Dış düşmanlarla uğraşılırken, iç düşmanlarla da boğuşuldu. Günler

* *Anadolu,* 12 Ekim 1932.

1 Gassal: Ölü yıkayıcı. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

geçti, geceleri delen bir güneş parladı. Onun ışıkları altında gördük ki Türklük ve onun vatanı kurtulmuştur.

- Bunu kim yaptı?

- Şüphe yok ki öz Türk milleti.

Fakat o işin idaresini bugünün devletçileriyle onların başındaki Büyük Adam'a inandı. Amerikalı Simond *Harp Sonrası Tarihi*'nde şu değerlendirmeyi yapıyor: "Tarihte ilk defadır ki Batı, Türklerin önünde bu kadar utanç verici şekilde dize geldi. Batı'nın bu korkunç mağlubiyeti bütün esir sömürgelerde hürriyet, bağımsızlık hareketlerine meydan verdi. İngiliz İmparatorluğu sallanmaya başladı."

Bu bir "Ergenekon" çıkışı idi. O kadar ki, Türk vatanının kurtuluşu, yalnız Türklüğün değil, mazlum esir milletlerin de harekete gelmesine sebep oldu. Hareketler devam ediyor... Edecek ve günün birinde kazanacaktır... Haramın binası olmaz!..

Türk memleketi; Kars'ın, Ardahan'ın, Artvin'in, 93 harbinde kaybolan bu anavatan parçalarının da ilavesiyle kurtuldu... Onu öldü zanneden kefen soyguncuları, şimdi onun ayakları altında çiğneniyordu!.. Fakat iş bitmemişti. Yeniden kurulan öz Türkler Türkiyesi'ni yepyeni, yaşamaya çelik gibi kabiliyetli bir memleket yapmak lazımdı.

Millet, hainliği sabit olmuş sefil ve sefih bir saraya artık mukadderatını inanamazdı. Hem bunun manası da yoktu. Saltanat kaldırıldı. Sultanlar kovuldu. Onların yerini Türk'ün kendisi aldı. Türkler anadan doğma sorguçlu sultanlardır. Onlara sultan lazım değildir.

Hilafet asırlarca denenmiş bir bela idi.. Hem de yalnız Türk'ün başında.. Bu da ortadan kaldırıldı. En büyük ilerleme engeli yıkılmış oluyordu. Son anayasa ile devlet laik hale kondu.

Bunları yapmak öz Türkler hesabına hayati zaruretlerdendi. Başka türlü Batı âlemiyle eşit haklarla, eşit vaziyete girilemezdi. Yıkılan şeyler bir biri ardı sıra dizilmiş dağlar gibi, eli yüzü öz Türk kanına boyanmış kanlı bir mazi idi.

Memleket müdafaa ve iktisat bakımlarına göre sanki bir Habeşistan, sanki bir Afgan, sanki bir İran imiş gibi bir vaziyette bulu-

nuyordu. Meşrutiyet bir adım yol, bir kilometre demiryolu yapamamıştı. Hilafet, Türk köylüsünün parasıyla, kanıyla Hicaz yolunu yaptı. Anadan öksüz Anadolu her şeyden mahrum bulunuyordu. İşe başlandı. Bugün dokuz senelik bir zaman içinde Türk parasıyla, Türk zekâsıyla bütün imparatorluk devirlerinin başaramadığı tren yolları vücuda getirildi. Ne yazık ki buhran bastırdı. Yoksa şimdiye kadar memleketin her tarafı demir ağlarla örülmüş olacaktı. Türkiye bugün silahla alınamaz bir halde bulunuyor. Düşünebiliriz ki, Rus Çarları Anadolu demiryollarını yaptırmamak için Abdülhamit'i ve Meşrutiyet'i silahla ürkütüyorlardı. Bundan başka, vatan yalnız vaktiyle demiryolları yapılmış yerler değildir. Sıvas da, Erzurum da, Trabzon da, Malatya da, Van, Bitlis de bu vatanın öz parçaları, oralılar da bu vatanın öz evlatlarıdır. Vergi veriyorlar, icabında ölüyorlar. Onlar da bizim buraların kavuştuğu nimetlere mazhar olmak istiyorlar. Bu, onların hakkıdır. Ne hakla ve ne sıfatla buna hayır denebilir?!.

Eski devirlerle, Meşrutiyet'te askerlik; Türk oğlu için bir daha dönmemek şartıyla ana baba yurdundan ayrılmak demekti. Bir bakıma göre Türk oğlu yirmi yaşına kadar evin misafiri idi. Sonra bilerek ölecekti; memleket, millet uğrunda değil, fakat kafasız bir idarenin "hikmeti hükümet" adını verdiği hezeyanları yolunda. Askerlik bir buçuk seneye indi. Hem de kendi evimizin içinde yapar gibi...

Bugün bağlar, bahçeler, tarlalar, çiftlikler, ticaret, sanayi, mal, mülk her şey öz Türklerin eline geçti. Trenlerin, vapurların ve bütün ticaret, sanayi ve kazanç müesseselerinin içinde çalışanlar öz Türklerdir. Devletçilerden evvel bunlardan bir tanesini buralarda görmek mümkün değildi. Hatta yabancı müesseseleri, bankaları biliyoruz ki yalnız çalışanları değil, büyük şefleri bile Türklerdir.

Dahili asayişe ne diyelim? İstibdat da dahil olmak üzere, Meşrutiyet'te çiftliğine, tarlasına, işinin başına tehlikeyi göze almadan kaç kişi gidebilirdi? Çiftlik sahipleri birer derebeyi gibi özel silahşorları olmaksızın yola çıkabilirler miydi? Uzağa gitmeye ne hacet.

Meşrutiyet'te, en kuvvetli İzmir Valisi'nin oğlu İzmir'in içinde, Bornova'da dağa kaldırılmadı mı?

Harici siyasetimizin yüksek şeref ve vakarı, yüksek muvaffakiyetleri mazideki serbestçiliğin hangi gününde görüldü? Bir borç meselesinden dolayı Midilli'nin Fransızlarca işgali, Türk bayrağının estiği günlerde Selanik rıhtımında silahlı gösteri yapan İtalyan alayı bu memleketin yüzüne indirilen ve hâlâ acısı duyulan şamarlar değil mi? Bir de bugünü, bugünleri düşünelim. Ben yakından biliyorum ki, Türk hâkiminin kararına müdahaleyi kabul etmeyen cumhuriyet hükümeti *Lotüs* davasında Fransa ile harbi bile gözüne aldı. Nota bu yolda yazıldı. Milletin şerefini o kadar kıskandı. Nihayet iki taraf anlaşarak işi Lahey Mahkemesi'ne götürdüler. Sonu malum...

Karnı tok, sırtı pek, bütün bir dünyayı yenmiş demir gibi ayakta duran bugünkü Türk ordusunu seksen senelik serbestçi mazinin hangi gününde gördük? İyi bakınız! Ona baktıkça içinize ferah gelecek, bugünü de yarını da emniyetle göreceksiniz.

Lozan Antlaşması'nı iyi okuyunuz, sonra düşününüz!.. Orada ne göreceksiniz biliyor musunuz? Hukuken ve fiilen İngiltere'den, Fransa'dan, İtalya'dan farkı kalmamış bir Türk milleti ve bir Türk memleketi... Bu neyin yerine kondu? Seksen senelik serbestçiliğin elinde ölü haline konmuş bir devletin yerine...

Türk olmayan bütün bir maziyi darmadağın eden Latin harflerinden, medeni kanundan, öz Türkçülük siyasetinden, fes yerine şapka koymaktan, borç için hapsin kaldırılmasından daha radikal ne gibi işler yapılabilirdi? Bütün bunların kıymetlerinde şüphesi olanlar bizi değil, Avrupa'da dünkü düşmanlarımız tarafından söylenen ve yazılan şeyleri dinlemeli ve okumalıdır. Bunlar onlara belki bizden fazla tesirli olurlar.

- Bunları kim yaptı?
- Şüphe yok ki Türk milleti!..

Fakat o büyük varlık, bütün bunların başarılmasını, başlarında Gazi Reisleri bulunan bugünkü devletçilere inandı. Ve ona yaptırdı...

İki sene evvel tekrar iş başına geçmek isteyen serbestçiliğe bütün geçmişin facialarını düşünülerek meydan boş bırakılmadı. Türk milleti maziye dönemez, bugüne ve yarına hâkimdir.

Eksiklerimiz çoktur. Millet hesabına yapılacak, görülecek işlerimiz vardır. Hem de pek çok... Millet, iktisadi buhranın acıları içinde bunalıyor. Çaresine mutlaka bakmak lazımdır. Fakat bütün ıstıraplar karşısında yapılan şeyleri görmemek, onları inkâr edebilmek için, en aşağı vicdanı koparıp yerlere çalmak lazımdır.

LİBERALLİK MASALI*

Büyük Öz Türk Gençliğine

Sahne iki asır evvelisi Fransa'da:

Doktor Quesnay: Ne insanlar, ne de hükümetleri kanun yapamazlar. İktisat âleminin tabii kanunu şudur: "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler!"

Boisguillebert: Evet! Çok servet kazanmak için çok tesirlerde bulunmak değil, her türlü tesirleri kaldırmak lazımdır. Bu ise bir saniyelik iştir.

Mercier de la Rivière: Mülkiyetin ve hürriyetin muhafazası, diğer bir kanunun yardımına hacet kalmaksızın en mükemmel intizamı temine kâfidir.

Dupont de Nemours: Halk hâkimiyeti manasızdır. Zira halk, hâkimiyet hakkını ancak mebusları vasıtasıyla kullanır. Halbuki mebusların menfaatıyla milletin menfaatları arasında hiçbir münasebet yoktur. En doğru idare tarzı veraset usulüyle hükümdarlıktır. Hükümdar memleketin menfaatları ile alakadardır. Zira onun, [memleketin] bütün ürettiklerinde hakkı vardır.

* Mahmut Esat Bozkurt'un bu makalesi, *Anadolu* gazetesinde 2, 4, 6, 9, 11 ve 13 Ekim 1932 tarihlerinde dizi halinde yayımlanmıştır. Yazar, makalesinin 11 Ekim 1932 tarihli kısmına "Serbestçiliğin Kanlı Tarihi", 9 ve 13 Ekim 1932 tarihli kısımlarınaysa "Liberalliğin Ölümü" başlıklarını koymuş, sonuna şu notu eklemiştir: "Muhterem muhaliflerimin 'Liberallik Masalı' başlığından fazla sinirlendiklerini anladım. Kendilerini rahatsız etmemek için buna 'Liberallik Ölümü!' dedim." (Kaynak Yayınları'nın notu.)

Peder Baudau: Milli irade kanun olamaz. Zira kanunlar tabiatta zaten mevcuttur. İnsan iradesi kanun yapamaz. Bu iğrenç bir manasızlıktır.

Mercier de la Rivière: Şahsi istibdat meşrudur. Zira bu, tabii bir nizamın, bir esasın meşru bir tahakkümüdür. Hükümdarın verdiği emirler hakikatlerin kumandasıdır. Müstebidin kanunları, apaçık gerçeklerin mukavemet mümkün olmayan bir kuvvetidir. Müstebidin vazifesi tabii nizama ters bir şey yapmamak, yaptırmamaktır.

Doktor Quesnay: Saltanatın nüfuzu her şeyin üstünde olmalıdır ki, işler yolunda gidebilsin. Bir devlette mütekabil kuvvetler (kuvvetler ayrılığı) uğursuz bir fikirdir.

Zamanımızdan iki asır içerilere, 1758'e doğru sokuluyoruz. Orada şu yukarıdaki düşünceleri, iktisadi, siyasi düşünceleri buluyoruz. Bunlar fizyokrat şeflerinin fikirleridir. Liberallik esas varlığını bu görüşlerden alıyor. Zamanımızın yıldırımlı sürati altında sersemleşen liberallik, hâlâ bu prensipleri sürmeye çalışıyor. Yirminci asrın icaplarını, iki asır evvelki gözlerle görmek davasındadır. İnadın endazesi olmaz a!..

Papa'ya sorulsa, en güzel devlet sistemi, şüphe yok ki, İsa'nın hükümetidir!.. Yirminci asrı havarilerle idare etmek ister. Şimdi gel, sen sen ol da Papa'ya meram anlat!..

İşin asıl yanık yeri şu ki, bizim liberaller, doğduğu yerlerde bile adı sanı unutulan bu sistemle memleketin bugünkü acılarını sarmak inadındadırlar. Bu kocakarı ilacı, yaraya tuz basmaktır.

Şurada bir lahza durmak lazımdır. Fizyokratlar prensiplerini yaymaya başladıkları zaman Fransa ne halde idi? Avrupa'nın vaziyeti ne idi? Henüz büyük ihtilal köz altında duran bir kıvılcımdı. Halk, esir sürüleri halinde kralların, senyörlerin, düklerin, kontların, baronların emrinde çalışıyordu. Bir karış yere bile sahip değildi. Bütün ürettikleri bu zümrenin emrinde bulunuyordu. Halkın canı, malı, hatta ırzı bunların bir metaı idi. Fransa, geniş bir çiftlik, içindekiler de çiftlik demirbaşları idi.

Bu kadar da değil, korporasyonlar (loncalar) ticaretin, sanayiin, ziraatın olgunlaşmasına, ilerlemesine aşılması imkânsız engeller halinde idi. Yetenekler, zekâlar, ustabaşıların tahakkümü altında sönüp gidiyordu. Mahsulattan yalnız şehirden değil, mütegallibeler ve krallar hesabına köyden köye çeşitli vergiler alınıyordu. Bir halde ki, Fransa nefessizlikten boğulma derekelerine düşmüş bulunuyordu.

Fizyokratlar, yukarıdaki düşünceleriyle bu engelleri devirerek ortalığa bir nefes aldırmak, işlere yol vermek istediler. Prensiplerini tabiat kanunları saydılar ve dünyanın her yerine tavsiye ettiler. İktisadi hürriyeti, ilerlemenin biricik esası zannederken, millet hâkimiyetini, siyasi hürriyetini hiçe indiriyorlardı. Ve daha neleri unutuyorlardı!.. Onlar tıpkı Çin fağfurları[1] gibi bir müstebit idaresi istiyorlardı. Öyle bir müstebit ki, vazifesi, ferdin mutlak faaliyetini, iktisat sahasının mutlak serbestisini muhafaza etmekti!.. Böylelikle her şey yoluna girmiş oluyordu!..

Aradan çok geçmedi. Adam Smith adında İskoçyalı bir İngiliz ortaya atıldı. 1786'da "Milletlerin Serveti" adlı bir eser yazdı. İktisadi esaslarda fizyokratlardan ilham alıyordu. Onların görüşlerinde düzeltmeler ve ilaveler yaptı. Jean-Baptiste Say de bu yeni davanın bayrağını yükseltmeye çalışıyordu. Artık fizyokrat fikirleri Fransa ve İngiltere'de hâkim olmaya başlamıştı. O kadar ki, bunun birçok prensipleri İnsan Hakları Beyannamesi'ne de girdi. İki eli tabancalı Fransız İhtilali bu prensiplerin iktisadi kısmını tatbike koyuldu.

Büyük bir katiyetle her yer için müdafaa edilen, her yerde insanlara altın devirlerini yaşatacağı hayal olunan bu prensipler çok geçmeden ilk şamarları Malthus'ten Ricardo'dan yemeye başladı. Hele Ricardo o pek meşhur "Gelir" teorisiyle, kıymetin esasını emekte keşfeden derin görüşleriyle liberalliği daha doğarken hırpalıyordu. Saint-Simon demir yağmuru gibi yağdırdığı eleştirileri altında fizyokratların liberal sistemini, Adam Smith'in Doktor Quesnay'nin sırtında lime lime dökülen köhne bir derviş hırkasına çeviriyordu!..

1 Fağfur: Eskiden Çin imparatorlarına verilen bir ad. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

Sahne İngiltere'de ve Fransa'da 19. asrın ortalarında:

Stuart Mill: Üretim sahasında tabii kanunlar vardır. Fizyokratlar bunda haklıdır. Şu kadar ki, servetin taksiminde insanların yaptığı, onların değiştirebileceği kanunlar da vardır. Rekabet ve mübadelede serbestlik lazımdır. Bir gün belki sosyalizm muvaffak olacaktır. Kooperatiflerle gündelikçiliğin, bugünkü miras usullerinin kaldırılması icap eder. Toprağın gelirinin sosyalize edilmesi lazımdır.

Bastiat: İnsanların yapmadıkları işler karşılığında da bir şeyler aldıklarını bilirim. Ne yapayım? Dünya böyle haksızlıklarla doludur. Sermayeciler ve işçiler! Artık birbirinize düşmanlar gibi hasetle bakmaktan vazgeçiniz. Camia birbirine bağlı dayanışma halindeki topluluklardan başka bir şey değildir. İnsanın vaziyeti, kendi iradesinin yabancı kaldığı binlerce vakalar tarafından vücut bulur.

Dunoyer: Halkın sefaleti, kendi kabahati, kendi eksikleridir. Hiç değilse kendi basiretsizliğidir.

19. asrın ortalarına doğru, biri Fransız, diğeri İngiliz iki liberal mektep yukarıda özetlediğimiz prensiplerle meydana atıldı. Bunlar yere düşmek üzere bulunan fizyokratların bayrağını ele aldılar. Eski davayı müdafaaya koyuldular. Bu dava, fizyokratların "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler"i ile ferdi faaliyette hürriyet idi. Fransız mektebi Bastiat'nın kumandasında cehennemi bir inatla bu klasik prensiplerde ısrar ediyordu. İngiliz mektebi Stuart Mill'in reisliğinde eleştirileri, itirazları göz önünde tutuyor, fizyokrasiye zamanın manasına göre yeni bir çığır açmaya çalışıyordu.

İstibdadı meşru görmek, halk hâkimiyetini inkâr etmek, liberalliğin babası fizyokrasinin itibarını sıfıra indirmişti. Onu paçavra haline koymuştu. İşin bu tarafı bırakıldı. Siyasi hürriyet, tıpkı iktisadi hürriyet gibi bir mutlakiyetle kabul olundu. Tez o kadar tadilat gördü ki, fizyokrasiyi yaşatacağız derken liberal namı altında Stuart Mill karmakarışık bir şeyler oldu. "Ferdiyetçi sosyalist" oldu!.. Bastiat gibi inatçı bir Fransız bile haksızlıkları itirafa mecbur kaldı.

Şımdi bir damlacık düşünelim: Fizyokratlara göre tabiatta öyle iktisat kanunları vardı ki, değişmezlerdi. Devletin işi gücü fedakâr bir jandarma gayretiyle herkesi bunlara riayet ettirmekti. Devlet hiçbir şeye karışmamalıydı. İstibdat dahi tabiat kanunlarının icabıydı. Halk hâkimiyeti saçmaydı!..

Fakat bu dava ne kadar yürütülebildi?

Ortaya atıldığı gün hırpalandı. Hem de kimler tarafından, Bastiat ve Stuart Mill gibi ferdiyetçilerin, ferdi hürriyet âşıklarının kendileri tarafından.

Fizyokrasiyi, öz babasını, kıpramaya mecalsiz bir halde, ağır yaralı bir ceset gibi yere serdikten sonra, liberallik-serbestçilik başka bir tutumla yine onun esasları içinde kalmak istedi. Yani gününü geçirmiş fikir yıkıklıklarında hayat bulacağını umdu.

Burada neler söyledi?!

"Halkın sefaleti, kendi günahıdır. Günahının cezasını çekmelidir. Haksızlıklar vardır. Fakat bunlar zaruridir. İktisat tarihine soygunculuk tarihi demek doğrudur. Fakat hayat böyledir. –Ve tıpkı farmasonluk gibi– iktisadi, siyasi sahalarda milliyetçiliğe lüzum yoktur. Vatanperverlikten sakınmak lazımdır."

Dedi...

Sahne 19. asrın son yarılarında Almanya'da, İngiltere'de:

Wilhelm Roscher: İktisat işleri milli hayatın diğer ilimleri, bilhassa hukuk tarihi, siyasi tarih, medeniyet tarihi ile sıkı bir münasebettedir.

Hildebrand: İktisat ilmi soyut matematik kanunları halinde incelenemez. Her yer için değişmez iktisat esasları yoktur. İktisadın vazifesi milletlerin iktisadi inkılaplarını takip etmek, bugünkü iktisadi medeniyetin temellerini aramaktır. İktisadi hadiseler, insanlığın gelişme merhalelerinin ifadesidir; gelişme kanunları vardır.

Karl Knies: Milletlerin iktisadi inkılaplarında aynı kanunlar değil, ancak benzeyişler bulunabilir. İktisatta değişmez tabii kanunlar kabul etmek insanlığın hürriyetini, faaliyetini, ilerlemesini bağlamaktır. İktisat ilmi, bir milletin tarihi gelişme sebepleriyle izah olunabilir.

Ashley: İnsanlık tarihi muntazam bir gelişmenin neticesidir. İnsanların hayatın iktisadi kısmını düşünüşleri de yine muntazam gelişmeler halinde yürümektedir.

Ingram: Hayat gelişim ve değişim sahneleridir. Bir zamanda geçerli usul diğer bir zamanda pekâlâ uymayabilir.

Schmoller: Bu fikirlere iştirak ediyorum. Bundan başka insan yalnız menfaat ruhuyla hareket etmez; ruhi tesirler altında da bulunur. İktisadı buna göre incelemeli.

Yukarıya sıraladığımız fikirler tarihi mektebin anlayışlarıdır. Bu mekteptir ki, liberalliğin her yer için bir ve değişmez zannettiği prensiplerini insanlık tarihinin seyrindeki hakikatler ve medeniyetin gelişme kanunlarıyla çürüttü. Bir halde ki, bir asır ortalığı velveleye veren fizyokrat ve liberal mekteplerin esasları tarihçilerin aman vermeyen metot mihenklerine değince avuç içinde kalmış bir tutam, bir tomarcık kâğıt haline geliverdi. O gün bugün belini doğrultamadı. Hadiseler, gelişmeler karşısında her gün geriledi, yer kaybetti. Sahayı, hayatın icaplarına bıraktı. Başka bir tabirle, hayatın icapları altında çiğnendi ve hurdahaş oldu. Tıpkı insanlık tarihi akışlarının zıddına yürümek isteyenlerin akıbetine uğradı. Liberalliğin cezbesine tutulanlardan meşhur Dunoyer "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" prensibinde o kadar ileri gidiyordu ki, kaskatı bir yürekle, "İnsanın uğradığı felaket kendi kusurudur. Devletin yardımına lüzum yoktur. O, cezasını çekmelidir!" diye bağırıyordu. Unutuyordu ki, camialarda düşüşler, kalkışlar yalnız fertle değil, fakat umumi hayatın icaplarıyla sıkı fıkı alakadardır. Siyasi, toplumsal hareketlerde insanları mutlak olarak serbest bırakmak, nasıl anarşiyle, kuvvetlinin zayıflara tahakkümüyle neticelenirse, iktisadi hayatta da dizginsiz bir liberalliğin aynı neticeyi vereceğinde şüphe edilemez.

Lassalle'ın dediği gibi, mutlak bir hürriyet içinde herkesin muvaffak olabilmesi için herkesin birbirine eşit şartlarla doğduğuna, büyüdüğüne, yaşadığına inanmak lazımdır. Halbuki hayat böyle değildir; zayıflar vardır, kuvvetliler vardır. Öyle işler yapmak, öyle

tedbirler almak zaruretleri hasıl olur ki, onlara devletin müdahalesi bir zaruret olur. Hele yirminci asrın dev adımlarıyla ilerleyen medeniyeti önünde.

Biz bir lahza bugünkü iktisadi vaziyetimizi göz önüne getirelim. Üreticilerimizin korkunç borçlar altında inlemelerinin önüne devlet işe karışmadıkça geçmek imkânı var mıdır? Liberaller gibi "İnsanın başına gelen kendi ahmaklığının neticesidir" diyerek eller kavuşuk bir halde, facialar seyircisi mi kalmalıdır? Muhaliflerimizin görüşlerine bakılırsa liberal devletler bu gibi şeylere müdahale ediyorlarmış. Elleri bağlı durmuyorlarmış. Eğer öyle ise, bu, liberallik prensiplerinden fedakârlık pahasına yapılmaktadır.

Çünkü devletin iktisat işlerine karışmasını liberalizm kabul edemez. Görülüyor ki, zamanımızda tek tük kalmış liberal devletler bile hayatın zaruretleri karşısında o meşhur değişmez prensiplerini bir tarafa koymak mecburiyetinde kalıyorlar!.. Bir halde ki, gitgide liberallik, ismi var cismi yok bir anka kuşu olacak. Hatta oldu da!..

Muhaliflerimiz ikide bir bize Yunanistan'ı misal gösteriyorlar. Hiçbir milletin takip ettiği prensipleri hafifsemek hatırımdan geçmez. Ancak insaf etsinler de koca bir Türk milletine Yunanistan'ı örnek olarak tavsiyeden vazgeçsinler. Hiç olmazsa Fransa'yı, İtalya'yı, İngiltere'yi, Almanya'yı düşünsünler. Düşünemezler, çünkü buralarda liberalliğin pabucu çoktan dama atıldı. Nerede kaldı ki son Yunan seçimleri de liberalliğin lehine neticelenemedi.

Sahne 19. asrın başlangıcında ve ortalarında Fransa'da ve Almanya'da:

Sismondi: İktisat ilmi, tarihin felsefesidir. İnsanın ve insanların incelenmesine dayanır. Bununla muhtelif zaman, muhtelif mekânlarda camiaların hallerini, akıbetlerini incelemek lazımdır. İnsanın ne olduğunu ve müesseselerin ona nasıl tesir eylediklerini iyice görmek için bazen bir meslek, bazen bir memleket, bazen bir zaman ile meşgul olmak icap eder. Liberallerin büyük hatası prensiplerini her şeyi, her yeri kapsar görmelerinde, onları birkaç genel

esasa indirgemeye çalışmalarındadır. Liberallerin usulleri ve mevzuları sakattır. Fazla üretim ve mutlak bir rekabet vahim neticeler verir. Liberallik buhranlara ve fukaralığa sebep oluyor.

Friedrich List: Liberaller kozmopolit bir faraziye yaptılar. Bunlar daha şimdiden bütün insanların, muharebelerin kalktığı büyük bir cemaatte birleştiklerini farz ediyorlar. Şüphe yok, böyle bir faraziyede insanlık soyut fertlerden teşekkül edeceği için sadece fertlerin şahsi menfaatlarıdır ki hâkim olur. Liberaller mühim bir noktayı unutuyorlar: Her insan bir milletin parçasıdır. Ferdin saadeti, milletin siyasi kudretine son derece bağlıdır. Şüphesiz insanlığın genel uzlaşması, takibi ve bir gün gerçekleştirilmesi lazım soylu bir gayedir. Fakat bugün milletlerin menfaatları birbirinden ayrı, kuvvetleri ise birbirine eşit değildir. Milletler birbiriyle eşit olmadıkça böyle kati birleşmeden fayda göremezler. Şayet birleşecek olurlarsa bu birlikten yalnız birisi istifade eder. Diğerleri kuvvetliye hizmetçi olur!.. İktisat, milletlerin hususi vaziyetlerini ve menfaatlarını göz önünde tutan ve mübadelenin serbestliği suretiyle her milletin nasıl yükselebileceğini öğreten ilimdir.

Ne yapmalı?

1. Sanayii ilerletmek isteyen milletler,
2. İlerlemiş bir milletin rekabeti yüzünden geri kalmış milletler,
3. Doğmakta olan sanatlarını korumak isteyen milletler,
4. Ziraatı rekabet yüzünden zayıflayan milletler

Himaye sistemini tatbik etmelidirler.

Görüyoruz ki, fizyokratların, onların ardı sıra liberallerin ortaya koydukları "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" prensibi, doğumuyla beraber muhaliflerinin ellerinde hırpalanmaya başladı. Devlete büyük bir itimatsızlık gösteren, ona sade bir jandarma vazifesini yükletmeyi kâfi gören liberallik bütün ehemmiyeti ferde veriyordu. Onu başıboş bırakacak kadar ileri gidiyordu. Bütün hayatı, bütün milletlerin halini, iktisadi vaziyetlerini tekdüze sanıyordu. Koyduğu prensiplerin geçmişin fenalıklarını düzelteceğinde ve

geleceği teminat altına alacağında şüphesi yoktu. İmanı vardı. Sanıyordu ki, bütün milletlerin hayatı, iktisadi gelişmeleri değişmez üç beş kozmopolit prensibin baskısı altındadır!.. Her şey bu üç beş esastan ibarettir!.. Fizyokratlık devletin iktisat işlerine müdahalesinden nefret ediyordu. Kendi öz kızı olan liberallik devletten o kadar tiksinmemekle beraber, bunu, bu müdahaleyi çok zaruri vaziyetlerde en aşağı haddinde kabule mecbur olmuştu. Aradan uzun zaman geçmeden liberallik bile bu öz anasının vasiyetlerini az çok bir tarafa koymaya mecbur olmuştu.

Fizyokrasi, devletin müdahalesinden nefret ediyordu. Niçin? Çünkü sütten ağzı yanmıştı; yoğurdu üflüyordu. Doğrusu şu ki, fizyokrasinin doğumunda Avrupa'da bugünün ilmi manasıyla bir devlet yoktu. Keyfi idare vardı. Dükler, kontlar, baronlar... Bir cümle ile kanlı bir feodalite ortalığı kasıp kavuruyordu. Millete ve milletin bütün ürettiklerine ve her şeyine, tacından kan sızan bir kralla işte bu teşkilat sahip bulunuyordu. Fizyokrasi ve liberallik ilk hamleleriyle, iktisadı bu kanlı ve hırsız tahakkümden kurtarmak istedi. Karl Marx ile bir düşünerek diyebiliriz ki, zaten herhangi bir sistem gibi iktisat sistemleri de çıktıkları zamanların icapları neticesidir. Bizce bu mesleğin en büyük hatası, sınırlı birkaç muhiti ifade ettiğinin farkına varmadan, o muhitlerin gereklerine göre koyduğu esaslara her zaman için, her milletin iktisadi mukadderatını bağlamak istemesidir. Bunda tepinerek ısrar etmesidir. Yalnız tarihi hareketlerin birer icabı olan iktisadi hadiseler değil, fakat yine aynı manaya gelen dinler bile her yer için tekdüze bir çehre arz edemiyorlar. Allah kavramında anlaşan insanlar onu tanımak, ona ibadet etmek akidelerinde ayrılıyorlar. Metafizik dinlerin koyduğu genel kaidelerde böyle ayrılıklar çıkarsa, bunlar bile birbirini ortadan kaldırırsa, varın siz iktisat işlerini düşününüz!..

Nitekim bu büyük yanlışlık Sismondi'nin gözünden kaçmadı. Hele Friedrich List'in demir çemberli kalburunun içinde döküldü gitti.

- Neden?

Çünkü her yer için, her zaman için, her millet için aynı prensipleri müdafaada inat ettiğinden, prensiplerini hayata değil, milletlerin gelişmelerine değil, durmayan, bir düziye ilerleyen hayat prensiplerine bağlamaktaki ısrarından döküldü ve kırıldı.

Sismondi anlattı ki, liberalliğin usulleri de, mevzuu da sakattır. Hele serbest rekabet diye alkışlaya alkışlaya göklere çıkardığı şey, küçük iktisadi teşekkülleri büyük iktisadi teşebbüslerin kölesi yapıyor. Gitgide büyük medeniyet, esirler hayatına dönüşüyor. Sefalet artıyor. Fazla üretim, buhranlara, amele kitlelerinin ıstıraplarına sebep oluyor.

Friedrich List gösterdi ki, liberallik, sanayii, ziraatı, ticareti çok kuvvetlenmiş memleketler için hayırlı neticeler verebilir. Fakat gelişme, ilerleme halindeki milletlerin iktisadında çok fenalıklar yapar. O kadar ki, bu doğum halindeki yerleri kuvvetlilerin esiri haline getirir. Devletin müdahalesi lazımdır.

- Serbestçilik ne yaptı?..

- Ya devletçilik ne yaptı?!

Bunları soranlar var; düşünenler de var!.. Her halde zihinleri kurcalayan sorgucuklar karşısındayız.

Bu memleket "serbestçilik" namı verilen liberalliği Tanzimat'tan ta Cumhuriyet'e kadar seksen seneden fazla bir zaman tanıdı ve denedi...

- Fakat serbestçiliğin verimi ne oldu?

Büyük Cihan Harbi'ne girerken Türkiye'miz siyasi olduğu kadar iktisadi bakımlara göre de yarı koloni, yarı sömürge haline gelmiş bulunuyordu... Hele öz Türkler, yalnız haricin değil, dahildeki "tebaai sadıkai şahane!"nin de hesabına çalışır esirler sürüsüne benziyorlardı...

Bu "tebaai sadıkai şahane!", Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Araplar, Arnavutlar vs. idi.

Memleketimizin Tanzimat'tan sonraki tarihini inceleyen Avrupalı tarihçilerden Diriyol aşağı yukarı diyor ki:

"Tanzimat, başta softalar olduğu halde mutaassıpların düşmanlığıyla karşılaştı. Bunları tahrik eden hissiyatı bir tarafa koyalım. Fakat inkârı mümkün olmayan bir hakikat vardır ki, Tanzimat'ın siyasi, iktisadi sahalardaki liberalliğinden Türk olmayanlar kazanacak, öz Türkler zarar görecekti."

- Niçin?!

Zira Türkiye başıboş, serbest bir surette Avrupa iktisadı rekabetine açılıyordu. Türkiye, dişlerinden zayıf milletlerin hakları sarkan, güçlü, kuvvetli Avrupa'nın ağzına atılıyordu. Tıpkı gözleri açık kurbanlar gibi... O vakitler, Türk imparatorluğuna, Türk milletine devamlı fena kasıtlar tertibiyle uğraşan Rum, Ermeni, Arap, Arnavut tebaa, memleketi, canı, malı, kanı pahasına yaşatan öz Türklerle eşit oluyordu!.. Bu kadar da değil, bu hain tebaa memleketimizin içinde Batı sermayesinin, Batı istilasının soygunculuğuna yarayan bir ileri karakol gibi vazife görüyordu. Bunları Ruslar, Fransızlar, Avusturyalılar himaye ediyorlardı.

Tanzimat'tan, Meşrutiyet'e kadar öz Türkler ve onların öz vatanı bu siyasi, iktisadi serbestçilik içinde soyuldu ve parçalandı. Sırbistan, Bulgaristan, Romanya elden çıktı. Ruslar, Erzurum sınırlarına kadar koca bir vatan kıtasını ilhak ettiler. Rumeli'ye, Ermenistan'a hususi idareler tanındı. Memleketin serveti yabancı müesseselerin, Türk olmayanların elinde kaldı. Türk imparatorluğunun siyasetini idare, sefaretlere, konsoloshanelere geçti.

Biz bu devir içinde, liberallerin öz babası olan fizyokrasinin tatbikatını görüyoruz.

Meşrutiyet geldi. Mazinin aynı sistemi, serbest, liberal sistem namı altında siyasi, iktisadi sahalarda daha kuvvetli bir surette takip olundu.

- Bu ikinci devrin verimi ne oldu?!

Devlet gırtlağına kadar borca girdi. O kadar ki, hâlâ içinden çıkılamıyor. Paralar bari öz Türklere yarar, onların memleketlerini imar eder işlere sarf edilseydi... Ne gezer!..

- Bu paralar nereye verildi biliyor musunuz?!

Bunu söylemeye bile insan utanır... İmparatorluğun bütün facialarıyla beraber öz Türklerin sırtına yükletilen bu milyonlarca altın, bugünkü kâğıt para hesabıyla bu milyarlarca lira, memur aylıklarına, padişahların, Mekke'nin hain şeriflerinin, seyyitlerin, şehzadelerin patlayasıca kursaklarını doldurmaya!.. Amma beri tarafta Anadolu'nun asil köylüsü, tüccarı, sanatkârı aç çıplak sürünüyormuş... Bu, serbestçiliğin umurunda bile değil!.. Çünkü onun prensiplerinden birisi de "Halkın sefaleti kendi kusurudur; cezasını çekmelidir" değil mi?! Fakat farkında değil ki, sefalete meydan veren, asıl kendisidir, özüdür, kendi faaliyeti, kendi hâkimiyetidir.

Tanzimat'ın eşit hukuklu hainleri, Meşrutiyet'i emellerini beslemeye daha müsait bir saha olarak buldular. Bu defa Gülhane Fermanı'na değil, Kanunu Esasi'ye dayanarak o kadar geniş ve dizginsiz bir serbestlik içinde çalıştılar ki, Meşrutiyet'in ilanından Cihan Harbi'nin bitimine kadar geçen on-on bir senelik bir zaman, canım Rumeli'nin on-on bir gün içinde elden çıkmasına yetti ve arttı. Sonra bütün bir Türklüğün kan kusarak iki milyon oğlunu kara topraklara gömmesine kâfi geldi. İmparatorluğun kaybolan dörtte üç parçası da üste caba.

Küstahlıklar o kadar ileri götürüldü ki, Türklüğün bütün mukaddesatına Rumların Adelfiyaları, Ermenilerin Taşnakları, Arnavutların Başkımcıları, Çerkezlerin Tealicileri tarafından apaçık hakaret edildi. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, Boşo adında bir Rum mebusu Meclis kürsüsüne çıktı ve "Benim Türklüğüm Osmanlı Bankası'nın Türklüğü kadar bir şeydir" diyebildi!.. O zamanın serbestçiliği bunları hep prensip icabı sayıyordu!..

- Siyasi hali böyle olan Meşrutiyet serbestçiliğinin iktisadi vaziyeti ne idi?

O da siyasi hale tamamen uygun ve paralel gidiyordu. Gümrükler apaçık, iktisadi, adli kapitülasyonlar alabildiğine sürmekte; bir halde ki, yabancılar Türkler kadar kazanç vergisi vermezler, bir yabancı bir Türk'ü öldürürse kanı helal!.. Aralarındaki davalara Türk hâkimleri bakamaz. Konsoloshaneler birer mahkeme, bütün servet şu bildiğimiz "tebaai şahane!" elinde; işler de onlarda; trenlerde, ticarethanelerde, vapurlarda bütün kazanç müesseselerinde onlar hâkim... Bunların hepsi onların elinde...

- Türkler nerede? Ne yapıyor?

Onlar, Yemen'de, Arnavutluk'ta, Bulgar, Rum komitecileri karşısında ölmek ve öldürmekle uğraşıyorlar. Serbestçilerin prensip gaflarını kanlarıyla silmekle meşguldürler. *İçtihat* mecmuasında çıkan bir İngiliz istatistiğine göre, yalnız yirmi senede Yemen'de iki milyon Türk çocuğu gömülmüştür!..

İktisat işlerinde Türk'ün elinde bir kırık sabanla insanlığa Âdem Peygamber zamanından kalma çobanlık bırakılmıştı...

Zamanın liberalliği, serbestçiliği buna ne diyordu? Daha mürekkebi kurumamış kitaplarıyla, nutuklarıyla ne diyordu?!

"Herkes eşittir. Herkes serbesttir. Devlet, iktisat işlerine karışmaz. Herkes çalışsın kazansın... Sürünenler varsa, bu, onların bahtıdır!.."

Bugünün devletçileri, başlarında Gazi Şef'leriyle, Türk vatanını, öz Türk milletini böyle siyasi, iktisadi bir vaziyet içinde buldular. Vatanı, dört bucağı düşman ayakları altında teslim aldılar. Ne yaptılar? Bunu yarınki yazılarımızda anlatmaya çalışacağız.

Liberallik, bizdeki adıyla serbestçilik, List'in himaye sisteminin, tarihi mektebin metotlarının, Sismondi'nin rekabet ve buhran teorilerinin önünde büklüm büklüm kıvrandığı, o değişmez prensipleri, zamanın, hadiselerin icapları önünde tıpkı üfürükle düşen iskambil kâğıtları gibi devrildiği sıralarda bize geliyor, bizim memlekete giriyordu.

Gülhane Fermanı, siyasi, iktisadi bakımlara göre bizde serbestçiliğin, kozmopolitliğin bir ilanı, bir yaftasıdır. İşin yanık tarafı şu ki, bu sistem doğduğu yerlerde ölürken, teneşir üstüne yatırılmış bir ceset gibi memleketimize sokuluyordu. Bunu Avrupalılar, Avrupa diplomasisi o günün Tanzimatçılarına ısrarla tavsiye etmişlerdi. Yalnız tavsiye olsa iyi, fakat elde silah, liberalliğin tatbikini istiyorlardı!.. Bir halde ki, Türkiye ancak bunu kabul etmekle ölümden kurtulabilecekti!..

- Avrupalılar neden ve niçin bu kadar ısrar ediyorlardı?

- Ben şuna kaniim ki, Türk imparatorluğunun boynunu iktisadi esaret boyunduruğu altına koymak için... Aynı zamanda siyasi taksimi bir ayak evvel başarmak için...

- Nasıl?

- Bayağı!.. Mesele çok basitti. O zamanlar Avrupa sanayii, sermayesi çok kuvvetli bir vaziyette bulunuyordu.

Kendisine çıkış yerleri, istismar edecek sömürgeler arıyordu. Liberal, serbestçi Türkiye onun bu arzularını yerine getirebilirdi. Avrupalılar fazla olarak bizde iktisadi kapitülasyonlara da sahip bulunuyorlardı. Mesela gümrüklere onların rızası olmadıkça hiçbir zam yapılamazdı. Yüzde ikiye lütfen müsaade ediyorlardı. Meşrutiyet serbestçiliği de bunu çıkara çıkara yüzde altıya çıkarabilmişti!.. Tabii bu da Avrupalıların lütuf ve müsaadesiyle olmuştu. Fakat bu, zamanın övüne övüne bir türlü bitiremediği bir başarı sayılmıştı!.. Amma ardına kadar açık han kapısına benzeyen gümrüklerden, Avrupa sanayi mamulleri harıl harıl memleketimizi istila ediyordu. Vatanın her köşesinde Türk iktisadının çökümleri görülüyordu. Tezgâhlar kapanıyor, tüccarlarımız yerlerini Avrupalıya, yahut onun sermayesiyle Türkiye'mizde çalışan Rumlara, Ermenilere vs. terk ediyorlardı. Türkiye yarı sömürge halini aldı. O kadar ki, bütün iktisada Avrupalılarla Türk olmayanlar hâkim oldu. Öz Türkler tıpkı kolonilerde çalışan esirler gibi, sürüm sürüm sürünüyorlar, hep bunların hesabına çalışıyorlardı. Elimizde kala kala, fakat o da

tam değil, kısmen hükümet memurluklarıyla askerlik kalmıştı. Sanki bu vatan Avrupalının ve içinde oturan Rum'un, Ermeni'nin vs. bir çiftliği idi. Öz Türkler de o çiftliğin kavasları,[2] bekçileri ve bir nevi ortaçağ köleleri idi. Bizim memleketimizde serbestçiliğin, liberal iktisatçılığın son zamanlara kadar verimi bu oldu. Bu sistemin böyle bir akıbeti doğurması pek tabii idi. Çünkü dediğimiz gibi, Avrupa sanayii ve sermayesi çok güçlü kuvvetli idi. Biz 18. asırdan beri yeni iktisatta çok geri kalmıştık. O kadar ki, bu sahada varlığımız bir mana ifade etmiyordu. Bu derece zayıf düşmüştük... Dev gibi Avrupa karşısında iyi tertip edilmiş bir himayeciliğe şiddetle ihtiyacımız vardı. Ancak bu suretle tutunur, bu suretle ilerleyebilirdik. Bunu yapamadıktan başka, üstelik bir de serbestçi olduk!.. İşin manasını anlamadan, memleketin vaziyetini incelemeden, liberal sistemleri kabul ediverdik. O kadar ki, İtalya Başvekili Cavour Paris Kongresi'nde bizi överken, "Türkiye ticaret kanunları en liberal kanunlardır" diyordu. Hakikat de bu idi. Denebilir ki, mecburen bu sistem tatbik edildi. Olabilir. Fakat mesele orada değil; mesele, şu serbestçi sistemin Türkiye'yi esirler ülkesi haline koymasındadır.

- Neden bu hale koydu?

Bu da anlaşılması çok kolay bir noktadır. Çünkü Türkiye iktisadı zayıftı, Avrupa kuvvetli idi. Kuvvetli, zayıfı ezdi. Az daha yok edecekti. Zayıfı kuvvetliye karşı korumanın yolu onu himayeciliktir. Yoksa serbestçi sistem gibi, kuvvetli ile zayıfı eşit şartlar içinde karşı karşıya bırakmak değildir.

Tanzimat'ın başıboş siyasi liberalliğine, serbestçiliğine gelince; bu da çok vahim neticeler verdi. Bundan en çok, Türk olmayanlar istifade etti. Bu, koca Türk imparatorluğunun parçalanmasına belli başlı etkenler sırasında görülebilir.

- Neden?

Çünkü Türk olmayanlar Türklerle eşit haklara sahip oluyorlardı. Her türlü fena kasıtlarını yapabilmek için artık sahayı serbest

2 Kavas: Koruma memuru. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

buluyorlar, istedikleri gibi çalışabiliyorlardı. Bu iç düşmanlar, siyasi serbestçilik icabı en büyük devlet işlerinin başına geçiyorlar, hükümette nüfuzlu ve hâkim olabiliyorlardı. Bu, o kadar hazin oldu ki, Türklüğü, kendi hükümetini, kendi kuvvetini kullanarak yıkmaya çalışabildiler.

Bu hususu "Serbestçiliğin Kanlı Tarihi" yazılarımızda fazlasıyla göstermeye çalıştık...

MUHALİFLER DİYOR Kİ...*

Anadolu gazetesinin Neşriyat Müdürü Kemal Talât Bcy bu sabah elime bir tomar gazete tutuşturdu ve:

- Okudunuz mu? dedi.

- Hayır gazete falan okumaya vaktim yok; güç hal ile yazabiliyorum; işte o kadar dedim.

Fakat elime verilen bu gazetelere şöyle bir göz attım. İçlerinde hayli hoş şeyler, latifecikler okudum. Sıtmalı halimle cigaramı tellendirdim. Bir saat kadar tatlı vakit geçirdim. Azizlere çok teşekkür ederim.

Anadolu'da çıkan yazılarım bahtsız mıdır, nedir anlayamadım. Bu yazılar nedense muhalifleri fazla sinirlendiriyor. Bari zahmet edip de okumasalar. Çünkü her makalem çıktıkça bir bardak suda fırtına koparıyorlar. Günlerce bağrışıyorlar. Yüksekten tavsiyelerde, ihtarlarda bulunuyorlar. Nerede ise sövecekler! Zararı yok. Bundan fazlası zaten ellerinden gelmez. Sinirlenenler yalnız muhalifler olsa, elyüz suyu; fakat ne yazık ki bazı iktidar yanlıları da aynı halde! Saflar belirmeye başladı!

Muhaliflerden bir saat içinde okuyabildiklerim şunlardır: *Yeni Asır* başmakalesinde diyor ki: "Bir asırdan çok evvel Herbert Spencer tarafından konulan 'bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler' prensibine tapanlardan değiliz... Bu hakikat göz önünde dururken bir asırdan evvelki teorilere dayanarak bizi Herbert Spencer mektebinin talebesi suretinde göstermeye çalışmak demagojinin ta kendisidir."

* *Anadolu*, 14 Ekim 1932.

Bir an içinde başımı ellerimin içine aldım, düşündüm: Acaba ne denilmek, neden bahsedilmek isteniyordu? Herbert Spencer'in "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" teorisiyle münasebeti nedir? Sonra bu İngiliz filozofu 1903'te ölmüştür. Aradan henüz yirmi dokuz sene geçmiştir. Bir asırdan çok evvel iktisat işleriyle uğraşmaya nasıl imkân bulmuştur? Bundan başka Herbert Spencer iktisatçı değil, büyük bir filozoftur. İngiltere'de "Evrim Felsefesi"nin kurucusudur. Eserleri iktisata değil, bireyci sosyolojiye, ahlakbilime, psikolojiye aittir. Kendi bilgilerimle *Yeni Asır*'ın başmakalesini uzlaştıramadım. Galiba Herbert Spencer'i ben bilmiyorum, dedim. Arkadaşım Avukat Nuri Sıtkı Bey'den Fransızca sözlük getirttim. Orada şu malumata rastladım:

"Herbert Spencer İngiliz filozofudur. 1820'de doğmuş ve 1903'te ölmüştür. İngiltere'de evrim felsefesinin kurucusudur. Meşhur eserleri *Sosyoloji, Psikoloji, Ahlakbilim Prensipleri*'yle, *Devlete Karşı Fert*'tir vs." deniliyor...

Biraz sonra Doktor Quesnay'ye baktım. Bu zat hakkında da şunları okudum:

"Doktor Quesnay 1694'te doğdu ve 1774'te öldü. Fizyokrasi mektebinin kurucusudur. Ve meşhur 'bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler' prensibinin sahibidir."

Sözlük fizyokrat kelimesi hakkında da şu malumatı veriyor: "Fizyokrat, Quesnay mektebinin filozofu demektir. Fizyokratlar 'bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler' prensibini müdafaa ettiler."

Yeni Asır'ın "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" teorisinin kurucusu olarak gösterdiği İngiliz filozofu, doktor Quesnay'nin ölümünden tam 46 sene sonra doğdu. Yani 19. asırda! Halbuki Fransalı Quesnay, prensibini 18. asırda ortaya koymuş bulunuyordu! Prensibin Fransa'da müdafaası 1750 tarihlerine tesadüf ettiğine bakılırsa, bunun Herbert Spencer doğmadan yetmiş sene evvel ortaya konmuş olduğu kolaylıkla anlaşılır.

Bütün bunlardan sonra milleti ve memleketi arkalarında yürütmek isteyenlerin acıklı hallerini düşündüm... Cüretlerine şaştım. İhtiraslarından korktum!

Muhalifler iyi düşünüşleri, iyi görüşleri kimseye vermiyorlar. Vatanı yalnız onlar seviyor. Üst tarafı hiç... Belki hemen hemen hain... Bunlar serbestçiliğin, liberalliğin peygamberi imiş gibi başkalarına söz düşürmek de istemiyorlar. Yüksekten tavsiyelerde, ihtarlarda bulunuyorlar, asıp kesiyorlar. Herkesi kör, âlemi sersem sanıyorlar.

Muhaliflere göre biz ağız kalabalığı ve demagoji, yani halk avcılığı yapıyormuşuz. Niçin? Çünkü serbestçiliğin, liberalliğin kanlı tarihini yazmışız. Hâlâ da liberalliğin ölümüyle meşgul imişiz. Böylelikle iki sene evvelki serbestçilik akımını itham etmek istiyormuşuz. Biz kimseyi töhmet altına almayı hatırımızdan geçirmedik, yalnız iki sene evvelki hareketin dayanmak istediği sakat ve tehlikeli prensipleri göstermek istedik. Türk milletinin serbestçilik yüzünden uğradığı felaketleri yana yakıla yâd ettik... Ama, muhaliflerimiz öyle serbestçi değilmiş, yalnız siyasi serbestçi imişler. Hürriyet istiyorlarmış. Ekonomide liberalizmi değil, devletçi Halk Fırkası'nın programının hakkıyla tatbikini görmek arzusunda imişler.

O halde bizi mazur görsünler. Biz serbestçi deyince, dünyaca kabul edilen esaslar dahilinde bir liberallik anlarız. Bu hem iktisadi, hem siyasidir.

Meğer bizim serbestçi muhalifler iktisadi prensiplerde devletçilerle berabermiş. Yani iktisatta devletçi, siyasette serbestçi! Bu da yeni çıktı, yeni duyuldu.

Yalnız Cumhuriyet Halk Fırkası'nın iktisadi programının tatbikini istiyorlarmış. Ne âlâ, demek ki yazılarımızın faydası olmuş. Çünkü düne kadar gece gündüz yıkmaya çalıştıkları prensipleri şimdi kendileri de kabul ediyorlar. Zararı yok. Hatanın neresinden dönülürse kârdır! Anlıyoruz ki, muhaliflerin ayrıldıkları nokta siyasi serbestçilik imiş. Yani hürriyet istiyorlarmış. Fakat dünyanın bu en hür memleketinde, Türkiye'de hürriyet yok mu demek istiyor-

lar? O halde her gün, her an çala kalem yazdıkları, hatta sövercesine söyledikleri nedir?!

Belki bizi, basın kanunu hürriyetleri bağlıyor. Onu kaldırmak lazımdır. Tek dereceli seçim istiyoruz, çünkü iki derecelisi millet hâkimiyetini tam tecelli ettiremiyor, diyecekler. Fakat bunu her gün bütün açıklığı ile yazmıyorlar mı? Söylemiyorlar mı? Hatta Millet Meclisi'nin bile dağılmasını, yeni seçim yapılmasını, beş on gün evvel teklif etmediler mi?

Yoksa bu memlekette hürriyetin varlığı, bir iki muhalifin arzusunun yerine getirilmesi mi demektir?! Hürriyet yok demekten ve bunu her gün yazmaktan daha fazla hürriyet olur mu? Açıklık istiyoruz.

Muhaliflerimizin örnek diye devamlı ortaya sürdükleri memleketlerden birisi de Yunanistan'dır. Ve son zamanlarda bize dostluk gösteren Bay Venizelos'tur. Hem bize, hem de Yunanistan'a örnek olacak Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya gibi büyük memleketler, İsviçre gibi medeni ülkeler ortada dururken bu dost devleti ikide bir ileri sürmeleri bizi az çok rencide ederse pek de haksız sayılmayız sanırım.

Nerede kaldı ki, liberalliğin Yunanistan'daki vaziyeti de meydandadır.

Şahsıma olan taarruzlara gelince, ben memleketimin ve milletimin işleriyle meşgulüm. Elimden geldiği, aklımın kestiği kadarını yapmaya çalışıyorum. Şahsımı müdafaaya ihtiyacım olmadığı gibi, bu büyük dava içinde kendimi düşünmeye de vaktim yoktur. Öz Türk milleti sağ olsun.

MUHTEREM MUHALİFLERE*

Toplanmış gazeteleri, söylenmiş fikirleri birer birer gözden geçiriyorum. Notlar alıyorum... Haberim yok, fakat hayli şeyler yazmışlar, hayli şeyler söylemişler ve hayli üzülmüşler! Yazılarım dostlara epeyce mevzu vermiş... Gerçi bütün bunları sükûtla geçiştirmek de pek mümkündür. Düşündüm, bu biraz nezaketsizlik olacaktı. Bunu yüklenmeyi uygun görmedim. Fakat boyuna nezaket yapayım derken, yazılması lazım düşüncelerimi de bir yana koymayı vicdanıma yediremedim.

- O halde ne yapmalı idi?

- Vaziyete göre, haftada bir azizleri cevapsız bırakmamakta karar kıldım. Bundan sonra öyle olacak... İsterlerse pazar günleri cevaplarını *Anadolu*'dan alırlar.

"Üç Buçuk Türk..."

Şu yukarıdaki sıfatı *Hizmet* gazetesi kullanıyor. *Hizmet* gazetesi, "Bunu da sormayalım mı?" fıkrasında, hitabını bana yöneltmiş ve "Mahmut Esat Bey şu topraklardaki üç buçuk Türk'ü hâlâ öz ve üvey diye tasniflere tabi tutuyor" diyor.

Türkiyelilerin hepsi öz Türk olduğuna göre benim öz Türk tabirimden mustarip olmaya yer yoktur. Ben üvey çocuk lafını ağzıma almadım. Fakat benim öz Türk tabirimle kendilerini üvey vaziyetinde görenler varsa, onların Türklüğü benimsemeleri, Türklüğe karşı bütün icaplarıyla canla, başla bağlanmaları lazımdır. Türk olan, öz Türk tabirinden gocunmaz. Öz Türklük icaplarının neler

* *Anadolu,* 16 Ekim 1932.

olduğunu *Anadolu*'da çıkan "Herkes öz Türküm diyecek!" makalemde yazdım. Mesele burada değil, mesele:

Hizmet gazetesinin bu "üç buçuk Türk" cümlesini kullanmasıdır. Kullanabilmesindedir. Bunu okudum, bir daha okudum, gözlerime inanamadım. Tekrar okudum. Anladım ki görüşüm doğrudur. Bana bu yazıyı haber veren Tilkilik'te görüştüğüm Türk oğlunun hakkı varmış. Onun bu tabirden duyduğu ıstırap yerinde imiş...

"Üç buçuk Türk" cümlesini yazan ve kullanan hatırlamalı ki, bugünkü dünya medeniyetinin kökleri Türk tarihine dayanıyor. Feyzini oradan almıştır. En ince duyguları yaşatan divanları, insanlığa Türk şairleri verdiler. Bu divanlar tıpkı gülle, yaseminle, nergisle, karanfille, sümbülle bezenmiş bir buketi andırırlar ki, solmayacaklardır.

"Üç buçuk Türk" sıfatını yazan ve kullanan hatırlamalı ki, Sultan Süleyman, Sultan Selim, Sultan Ahmet camileri gibi büyük mimarlık eserlerini Türk ustaları yarattılar. Bunların bir ucu Viyana, diğeri Buhara kapılarına kadar dayanırlar. Mısır, Tunus, Hint, Arabistan ve baştan başa Anadolu hâlâ bu dehaların izlerini yaşıyorlar.

Hizmet gazetesinin "üç buçuk Türk" dediği, dünyanın bu en büyük milleti, Farabi'leri, İbni Sina'ları yetiştirdi. Dünyaya hâkim bütün bir ortaçağ, hatta yeniçağ felsefesinin ve hekimliğinin bu iki kurucusu öz Türktür. Türklüğün hiçbir şeyi olmasaydı bu iki evladı ona muazzam bir varlık yaratmaya yeter ve artardı bile... Nerede kaldı ki, hakikatler bu kadar da değil!

İngilizler bir Shakespeare'lerini anlata anlata bitiremezler. Onu medeniyetlerinin delili gibi daima ileri sürerler. Acaba bir Farabi'ye bin Shakespeare değer mi? Vaktiyle Nedim ne güzel söylemiş, ne güzel duymuş:

"Bu şehri Stanbul ki bi mislü pahadır
Bir senkine yekpare Acem mülkü fedadır"

Ya bütün bir öz Türklük, bir Türkiye söz konusu olursa neleri feda etmeye değmez?!

Hizmet gazetesinin "üç buçuk Türk" dediği millet, yakın bir tarihin aralıksız hâkimidir. Hunlardan, Moğollardan, Tatarlardan bütün bu öz Türklerden tutunuz da biz Batı Türklerine kadar, bütün dünya kendini bileli mukadderatını ellerimizde gördü. Buna kılıç kuvveti diyenler az değildir. Fakat bu muazzam medeni imparatorlukları kılıcın sırtı kaldıramazdı. Bütün bunları Türk'ün zekâsı, Türk'ün kafası yaşattı. Bunu anlamak için, Türk olmak, onu bilmek, onu ve tarihini duymak gerektir.

Hizmet ve *Yeni Asır* gazetelerinin zaman zaman bize liberalliğin örneği olarak gösterdiği bugünkü Yunanistan medeniyeti, gene *Hizmet* gazetesinin "üç buçuk Türk" dediği bu koca kavmin, koca Türk milletinin tarihte çizdiği izlerden birisidir. Liberalliğin, hele vicdan serbestliğinin konması ve tatbiki, Türk hukuk tarihine ait bir şereftir. Bütün dünya hukuk müesseselerine işte bu tarih örnek oldu. Şüphesi olanlar Nys'in *Devletler Hukuku*'nun Giriş'ini okuyabilirler. Yunanistan Türk milletine değil, fakat Türk milletinin tarihi, her kavme olduğu gibi Yunanistan'a da örnek olabilir.

Hizmet gazetesinin "üç buçuk Türk" dediği büyük Türk milleti, bugün de başında duran ölümsüz Gazi şef ile dünyayı yaşamak arzusuna boyun eğdirendir. Eğdirecektir de.

Dünyanın en büyük ihtilallerini yapmış Türk milletine Yunanistan'ı ve onun şefi Bay Venizelos'u örnek diye ileri sürmek, henüz kurutmaya çalıştığımız yaralarımıza avuç avuç tuz basmaktır. Buna muhalefetin ve muhaliflerin hakkı yoktur.

Hizmet gazetesinin kullandığı "üç buçuk Türk" tabiri yersiz ve manasızdır. Çünkü bu sıfat, bu cümle, bu tabir en aşağı manasıyla alay ve küçümseme mevzularında kullanılır. Başka yerde değil.

"Üç buçuk" sıfatını bir millet için değil, herhangi bir fert için bile kullanmaya hakkımız yoktur. Çünkü bu bir hakaret olur. İşin yanık tarafı şu ki, bütün bunlar yazılabiliyor da, hatta Millet Meclisi

bile dağılmalı, tek dereceli seçim yapılmalı denebiliyor da, üstelik bir de "Hürriyet yok, hürriyet isteriz!" diye bağırılıyor! Bu bize, şeriat ortada dururken Yeniçerilerin "Şeriat isterük!" diye elde pala ayaklanmalarını hatırlatırsa mazur görüleceğimizi umarız.

***

Cumhuriyet Halk Fırkası Bir Şey Yapmadı

Yeni Asır gazetesi, "Devletçilerin Hesapları" başlığı ile *Anadolu*'da çıkan yazılarını demagoji ile, yani halk avcılığı ile nitelendiriyor. Teşekkür ederim. Kabahatim, milli hareketten bugüne kadar yapılan büyük işleri, mesela vatanın kurtarılmasını, "Sevr Antlaşması" denilen paçavranın yerine "Lozan Antlaşması"nın kazanılmasını, kapitülasyonların kaldırılmasını, bütün iktisadi işlerin Türklerin eline geçmesini, yabancı müesseselerde bile Türk gençlerinin işbaşında bulunmasını, Medeni Kanun, Latin harfleri, şapka inkılaplarının yapılmasını, halifelerin, sultanların kovulmasını, Cumhuriyet'in ilanını devletçilere, yani Cumhuriyet Halk Fırkası'na mal etmek imiş...

Evet, bence hakikat budur. Fakat *Yeni Asır* hayır diyor. "Bunu Cumhuriyet Halk Fırkası değil, devlet yaptı. Mahmut Esat devletçiler yaptı demekle ağız kalabalığı yapıyor."

- Nasıl anlatmalı bilmem ki?

- Türk milleti Cumhuriyet Halk Fırkası'na inandı, o Fırka'nın hükümeti de millete dayandı ve bütün bu saydığım işleri yaptı. Çünkü devlet soyut bir kavramdır. Yani "Devlet Ağa, Devlet Efendi, Devlet Bey, Devlet Paşa" diye bir şahıs yoktur. Devleti adamlar işletir, adamlar yürütür. Milli hareketten bugüne kadar Türkiye devletini işletenler bugünkü Cumhuriyet Halk Fırkası'nın, yani devletçi fırkanın mensuplarıdır. Yapılan işleri de fırka prensiplerine göre

onlar başardı. Şu pek bariz hakikate rağmen *Yeni Asır* "Hayır efendim, bütün işleri devlet yaptı" demekte ısrarlıdır!

Acaba vatan kurtulmasaydı, Lozan Antlaşması yerine Sevr paçavrasından berbat bir felaket imzalansaydı, kapitülasyonlar kalkmasaydı ve bütün şu saydığımız hizmetler görülmeseydi, o vakit gene "işleri devlet yapamadı, devletçilerin kusuru yoktur" mu denecekti; yoksa Cumhuriyet Halk Fırkası erkânının ve mensuplarının mesuliyetleri ve idamları mı istenecekti?! Eğer her işi yapan ve bozan devlet ise şahısların, fırkaların bunda hiç dahli yoksa bugün Cumhuriyet Halk Fırkası'na, şefine ve erkânına yapılan hücumlar neden ileri geliyor? Şimdi ağız kalabalığının nerede olduğu anlaşılabildi mi?

Halkın Sesi gazetesi de bir şeyler yazmış, fakat ne demek istenildiğini iyi anlayamadım. Cevapsız kaldığından dolayı beni hoş görsün...

BASIN HÜRRİYETİ*

Dedikodular içinde hayli düşündüm. Edindiğim fikir: Bugünkü basın kanununun bu memlekette, hürriyeti yok eden bir Demokles kılıcı olmadığıdır. Şu birkaç hürriyet havarisi(!) yazdıklarını ara sıra gözden geçirseler, onları okusalar, okutsalar; buna kendileri de inanacaktır.

- Ne yazıyorlar ki?!

- Meclis dağılsın, tek dereceli seçim yapılsın, basın kanunu kaldırılsın. Hürriyet yok. Vergiler ağır. Demiryolu siyaseti buhrana sebep oldu. İcra kanunu onu büsbütün şiddetlendirdi. Kontenjan memleketi mahvediyor. Kooperatifler berbat, Yunanistan'a bakınız, ne güzel idaredir o. Venizelos Sırbistan'a gitti, tütünleri sattı. Bizim Hükümetin bir şey yaptığı yok. İşler her gün daha fena... Hürriyet isteriz, hürriyet severiz.

- Bunları kim yazıyor?!

- *Hizmet* ve *Yeni Asır!*

- Hani ya hürriyet yoktu?!

- ?!

Meşrutiyet ve Cumhuriyet devirlerinin basın tarihi göz önünde tutulunca, benim anlayabildiğim şudur: Muhaliflik de, iktidar yanlılığı da gazeteciliğin elinde zaman zaman bir geçim vasıtası olarak kullanıldı. Bu şart altında milletler gazetelere hürriyeti az çok esirgerlerse haksız sayılmazlar. Bu çok ağır hükmü verirken vicdanım

* *Anadolu*, 23 Ekim 1932.

pek rahat ve çok sakindir. Şüphesi olanlar, ellerini vicdanlarına koysunlar ve düşünsünler. Hakikati bulacaklar ve anlayacaklardır!

- Hürriyet mi istiyorsunuz?!

- Evet!

- O halde önce ona hürmet ediniz. Önce onu bir geçim, bir tecavüz, bir ihtiras vasıtası olmaktan çıkarınız. O vakit göreceksiniz ki hürriyet size kendiliğinden gelecek ve sizin olacaktır! Meselenin düğümü budur.

Bununla beraber, bizce basın kanunu muasır hukuk ilmine göre fazla bir şeydir. Basın suçları için özel kanunlara, özel cezalara lüzum yoktur. Biz basın suçlarının genel kanunların hükümlerine tabi tutulması fikrindeyiz. Suç suçtur. Nihayet pek lazımlı görülüyorsa basına mahsus seri bir muhakeme usulü kabul edebiliriz. İşte o kadar.

Not:

İzmit'in bağımsız mebusu Sırrı Beyefendi benim burada yazdıklarımı üzerlerine almışlar! İstanbul'dan düşünceler beyan ediyorlar. Yazdıklarımdan bir noktasını geri alamam. Beni kendileri çok iyi tanırlar.

Sevgili İzmir'imizin muhterem muhaliflerine gelince, bir haftadır hayli şeyler yazmışlar, teşekkürler ederim. Bana yöneltilen bu yazılarda Türk milletinin, Türk memleketinin hayrını ifade eder ve bu itibarla münakaşaya değer esaslı bir nokta görmedim. Yalnız şahsımla fazlaca meşgul olmuşlar. Millet işleri içinde şahsımı müdafaaya vaktim yok. Bana bu meşgaleleri latife gibi geldi. Onun için cevaplarını "Taşlar" yazarına bıraktım!

Yalnız Tire'deki Dr. Mustafa Ali Bey'in samimi ve fikri bir iki makalesini okudum. Cevap verecektim. Derken güzide gençlerimizden Cemal Hakkı Bey'in Kuşadası'ndan bir yazısı geldi. Yarınki *Anadolu*'da çıkacaktır. Doktor Bey bunu kâfi görmezlerse kendilerini memnun etmeye çalışırım.

SERBESTÇİLİK TRAJEDİSİ*

Bu başlıktan gocunulmamasını rica ederim.

Serbest Fırka'dan bahsedecek değilim...

Onun hakkında söylenecek şeyler söylenmiştir. Üst tarafını tarihe bırakalım.

Benim burada ilişmek istediğim taraf, iktisatta serbestçiliktir.

Milletlerarası tabiriyle bu, iktisadi liberalizmdir.

Önce bir noktayı tespit etmeliyim:

Bugün dünyanın hiçbir yerinde ilmin bize anlattığı "İktisadi liberalizm" kalmamıştır. Doğduğu yerlerde bile, yerini yeni müdahale sistemlerine bırakmıştır.

Amerika'da, İngiltere'de olduğu gibi...

Roosevelt, Lloyd George bile müdahaleci oldular!

Geçenlerde Muzzey'in *Amerika Tarihi*'ni okuyordum.

Yazar nefis eserinde, Amerika'da "liberalizm" izlerinin silinmekte olduğunu söylüyor ve pek güzel ispat ediyor.

Devlet, iktisat işlerine karışmaz davası; fizyokratların, liberallerin "bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" prensibi, tarihe intikal etti.

Gelecek nesiller bunu, rolünü yapmış bir mektebin esası diye değerlendireceklerdir.

Bir zamanlar dünyanın nasıl enteresan bir kaide ile yürütüldüğünü öğrenmiş olacaklardır.

İşte o kadar...

* *Anadolu*, 6 Ekim 1933.

Bugün hakikat şudur ki, iktisadi serbestçilikten hayli ayrılmış olan yirminci asır medeniyeti bu kadarını da kâfi görmüyor.

Daha fazla ayrılmak zaruriyetini duyuyor ve ayrılıyor.

Fakat işin bir tuhaf tarafı var: Dünyanın omuzundan çıkarıp atmakta olduğu bu eski elbisenin bizde az denmeyecek kadar müşterisi var!

Biz eskiler alıcısı değiliz!

Fakat bu meslekte inat ile sebat etmek isteyenlere sanatları kutlu olsun!

Biz yaşamak istiyoruz. Yaşayacağız. Yaşamak için, yaşamanın bütün yeni şartlarıyla silahlanacağız.

Bu şartlar nedir? Nelerdir?

İktisadi sahalardaki hayati meselelerde, liberalizmi bir tarafa koymaktır. Hem de göz kırpmadan...

Hakikatler göz çıkaracak kadar katıdır. Daha fazla düşünmelere, hele tereddütlere tahammülleri, takatleri yoktur.

Amerika gibi, İngiltere gibi, Fransa gibi, Almanya gibi, İtalya gibi, Hollanda gibi devletlere benzer sermaye memleketlerinde, devletin iktisat işlerine karışması bir zaruret oldu.

Henüz sermayesi oluşma halinde bulunan Türkiyemizi varın düşünün artık...

Devletçiliğin suiistimalleri yok mu? Müdahalecilik zararlar vermiyor mu?

Önce ben söyleyeyim: Bu, hem suiistimale hem de zararlara meydan veriyor.

Hele başlangıcında...

Fakat serbestçiliğin açtığı, açmakta olduğu yaralar o kadar derin, o kadar dayanılmaz bir hal alıyor ve aldı ki, bütün bir insanlık inliyor.

Kâr-zarar iki sistemin mukayesesiyle anlaşılır.

Mutlak iyi yoktur. Nispetle iyi vardır.

Biz, bazı iktisadi sahalarda müdahaleciliği bu itibarladır ki serbestçiliğe tercih ediyoruz.

Son asırda iktisadi serbestçilik verimi, işçinin ve üreticinin birkaç sermayeciye esareti oldu.

Son asırda mutlak iktisadi serbestçilik verimi, işçinin ve üreticinin birkaç sermayeci uşağına esareti oldu.

Son asırda mutlak iktisadi serbestçilik verimi, birçok memleketleri ve orada milyonlarca insanları yarı sömürge, yahut tam sömürge haline koymak oldu.

Ben, komünist değilim. Sosyalist değilim. Mutlak devletçi değilim...

Öz Türk milliyetçisiyim.

Fakat memleketimizde birçok iktisadi sahalarda devlet müdahalesinin hayati bir zaruret olduğuna inanıyorum.

Bunu Türk milliyetçiliği icaplarından sayıyorum.

Mutlak serbestçilik bir trajedidir ki, adının tam zıddı olarak Türk işçinin, Türk üreticinin esaret firmasıdır.

Hem de riyakârca ileri sürülen aldatıcı yaldızlı bir firma.

Buna yaldızlı hap da diyebiliriz.

Hap yutacak kalmadı.

Gözlerimizin önünde geçmekte olan bir trajedi var. Bir serbestçilik trajedisi var.

Bu, günün tam misalidir:

Yemiş çarşısında incir, üzüm alışverişi başıboş, alabildiğine ve bildiğine göre devam edip gidiyor... Ne karışan var, ne soran, ne de dinleyen...

O kadar ki, fizyokratlar, eski liberaller mezarlarından çıkıp bir görseler ruhları şad olacak!

Koydukları iktisadi kaidenin en samimi, en sadık yeri Türkiye'dir diyecekler. Onu kutsayacaklar.

Kendi memleketlerini lanetleyecekler!!

Fakat bu serbestçilik neye mal oluyor biliyor muyuz?

Beş yüz bin incir, üzüm üreticisinin yarı açlığına. Onları doğumlarından ölümlerine, mezara kadar takip etmeye aday bir esarete...

Bu borç esaretidir. Esaretlerin en acısı!

Serbestçilik trajedisi devam ediyor.

Fakat ben şimdiden tütüncülerimizi düşünüyorum. Kendilerini bekleyen akıbetten korkuyorum.

Devlet müdahalesini istiyorum.

Bu müdahaledir ki, tütüncülerle beraber milyonlara varacak Türk üreticiyi, Türk işçiyi soygundan kurtaracaktır.

Kurtarırsa, o kurtarır.

Not:

Ben demokrat olarak doğdum, demokrat olarak öleceğim. Bu itibarla siyasi faaliyette mutlak hürriyet, serbestlik taraftarıyım. Benim müdahaleciliğim iktisadi sahalara aittir. Çünkü memleketimizin yüzde 90'ı işçidir, üreticidir. Onların hürriyeti ancak iktisadi sahalarda devlet müdahalesiyle elde edilebilir.

KRAVATLI EŞKIYALAR*

I

Çocuktum.
Babamla çiftliğimize giderdik.
Bindiğimiz faytonun önünde, ardında bir iki silahlı bulunurdu!
Faytonu süren bile silahlıydı!
Babama sorardım, derdim ki:
- Bu adamlar neden silahlıdır?! Ne yaparlar?!
- Bizi muhafaza ediyorlar.
- Kime karşı?!
- Eşkıyaya!
- Eşkıya ne yapar?
- İnsanları dağa kaldırır! Soyar! Paralarını alır!
- Başka? İnsan öldürürler mi?!
- Hayır! Para verilirse öldürmezler!
- Bu eşkıyalar kimlerdir?
Babam anlatırdı:
- Çakırcalı, Gökdeli, Kamalı...
Daha bir sürü isimler!
Gene şurda burda işitirdim, duyardım.
Derlerdi ki:

- Çakırcalı para almış. Köprü yaptırmış. Fukara kızları evlendirmiş. Çeşmelere su akıtmış!..

* *Anadolu*, 9-10 Ekim 1933.

Şimdi yüzüm avuçlarımın içinde, düşünüyorum!

Düşünüyorum!

Yüzümü avuçlarımın içinden çıkaramıyorum!

O kadar utanıyorum!

Utanıyorum!!

Yalnız... Eli silahlı, bıçaklı eşkıyayı lanetlemiş olmaktan utanıyorum.

Beş yüz bin öz Türk üreticiyi soyanlar var!

Beş yüz bin öz Türk üreticiyi soyan kravatlı eşkıya var!

Bunların enine boyuna, ellerini sallaya sallaya Yemiş çarşısında, çarşı ve pazarda dolaştıklarını, hürmet ve itibar gördüklerini düşündükçe...

Bunların hâlâ söz sahibi olduklarını görüp duydukça...

Utanıyorum!

Kızarak yüzümü avuçlarımın içinden çıkaramıyorum!

Çıkaramayacağım da!

Utanıyorum!

Çakırcalı bir adam soyardı...

Jandarma, asker müfrezeleri birbiri ardınca onu takip ederlerdi!

Kanlı çarpışmalar olurdu. Nihayet:

Günün birinde İstanbul Hukuk Fakültesi'nin son sınıfında okuyordum.

Elinde gazetesiyle bir arkadaşım yanıma yanaştı.

Bana:

- İzmirli! Çakırcalı'yı vurdular! dedi...

O gün, eski Aydın vilayetinde bayram oldu.

Bütün Türkiye sevindi. Sevindi!

Devletin haysiyeti, şerefi yerine getirilmiş oluyordu...

Elinde silahla, belinde bıçakla, başında keçe külahla insan soyanların cezası, ya jandarma kurşunu yahut darağacıdır.

Bunun çok yerinde bir ceza olduğunda şüphe yok!

Fakat beş yüz bin öz Türk üreticisi!

Çoluk çocuk, kadın erkek... Baş açık, yalınayak çalışan, kanayan öz Türk üreticiyi soyguna verenlerin bileklerine neden kelepçe vurulmasın?!

Bunların Çakırcalı'dan farkı nedir?

Başlarının melonlu, yakalarının kravatlı olması mıdır?!

Evet, Harmandallı Mehmet kasketli idi.

Yemiş çarşısındakiler melonlu veya silindirlidir!

Lakin Harmandallı iki kişi, üç kişi soydu...

Eyleminin cezasını darağacında çekti!

Fakat kravatlı eşkıya...

Bütün bir ömür beş yüz bin üreticiyi haraca bağlayan, üç beş kravatlı eşkıya ne olacak?

İkram, izzet mi görecek?!

Ziya Paşa'nın vaktiyle dediği gibi:

"Milyonca çalan, mesnedi izzette şerefraz
Birkaç kuruşun mürtekibi cayi kürektir"
mi denip, gidecek!

2

Ticaret serbesttir!

Öyle mi?

Fakat hürriyet, serbesti beş yüz bin öz Türk üreticinin soyulması, haraca bağlanması mı demektir?

Hürriyet esaretin hizmetinde, yardımında kullanılır bir meta mıdır?

Serbestlik esaretin yaşamasına, devamına bir destek midir?

Ticaret serbesttir!

Bu, bir musiki parçası gibi terennüm edile edile beş yüz bin öz Türk üretici her sene soyulacaksa:

Ticaret serbesttir!

Bu, bir danse macabre[1] gibi çalına çalına, beş yüz bin öz Türk üretici, öz Türk işçi her sene soyulacaksa:

Neden Çakırcalı, neden İngiliz Mehmet de eski idarelerde olduğu gibi "Ferman padişahın, dağlar bizimdir!" diyemesinler?

Neden eylemlerinin cezasını kurşun önünde, darağacı altında ödeyen bunlar da:

"Soygunculuk serbesttir!" demesinler?!

Eğer bunlarla Yemiş çarşısında beş yüz bin öz Türk üreticiyi soyanlar arasındaki fark, birincilerin hareketinin kanunla yasaklanmış olması, diğerlerinin serbest bırakılmış bulunması ise meselenin halli gayet kolaydır.

Bu da:

Kanuna konacak bir madde ile, hatta mevcut kanunlardan istifade ile beş yüz bin üreticiyi soyanların sıkı bir kontrol altına alınmasıdır.

Zaten her iki soygunculuğun esas itibariyle hiçbir farkı yoktur.

Hatta Yemiş çarşısı soyguncuları daha korkunçturlar...

Soygunculuk, soygunculuktur. Çünkü, Yemiş çarşısında:

- Ben, bu sene inciri beş kuruşa alacağım; vicdan, insaf bilmem. Benim vicdanım, dinim, imanım paradır, diye nara atan malum simsar[2] ile Çakırcalı arasında kıl kadar fark yoktur.

Mutlaka fark aramak lazımsa:

Bu simsar, Çakırcalı'dan daha kanlıdır.

Çakırcalı'nın bıçağı altından yalvarmakla kurtulanlar az değildir.

Onun merhametine, insafına sığınmış olanlar az değildir.

Fakat her sene beş yüz bin üreticiyi!

Her sene beş yüz bin öz Türk üreticiyi!

Çoluk çocuk, kadın erkek, beş yüz bin öz Türk üreticiyi haraca bağlayan bilinen simsarın, simsarların ve tacirlerin vicdanına, mer-

1 Cenaze alaylarında çalınan musiki parçası.
2 İcabında bunu ispat ederim.

hametine, insafına barınmaya imkân yoktur.

O ve onlar!

Ve kızanları, vicdan tanımadıklarını Yemiş çarşısı kaldırımlarında nara ata ata ilan ediyorlar.

Bundan korkmuyorlar!

Bundan utanmıyorlar!

Ticaret serbesttir!

Öyle mi?

Eğer ticaret serbestliği her yıl beş yüz bin üreticinin soyulması ise, ticaret serbesttir!

Bu soygunculuğu heyecana veren...

Soygunculuğa hamle veren...

Kuvvet veren...

Bir marş gibi çalınacaksa!

Neden Çakırcalı gibileri de Harmandalı havasını çaldıra, çaldıra...

Eşkıyalık hürdür! demesinler?

Kanun var, öyle mi?

Bunun cevabı kolaydır.

Nasıl?

Kanundan eşkıyalığı yasak eden madde kaldırılsın!

"Böyle şey olur mu?!" diyeceksiniz.

Neden olmasın?

Beş yüz bin üreticinin soygunculari, ticaret serbesttir demekten, ortalığı soyup soğana çevirmekten utanmazlarsa, Çakırcalı gibilerin, ancak bir iki kişiyi soyanların:

- Eşkıyalık yasağını kaldırınız! demeleri neden manasız olsun?!

Nerede kaldı ki:

Biz işin kanuni taraflarında değil, vicdani ve milli noktaları üzerindeyiz.

Yaşasın Türk üreticiler!

Milleti, memleketi, cumhuriyeti yaşatan aziz öz Türk üreticiler!

Kızgın güneşler altında yalınayak, baş açık... Kanaya kanaya

bütün bir ömür çalışanlar!

Ben de sizin damarlarınızda vuran kanı taşıyorum...

Çektiğiniz sıkıntıları, çileleri sizin yırtık gömlekli göğsünüzde çarpan yüreğiniz gibi duyuyorum!

Çünkü:

Benim yüreğim sizin, sizin yüreğiniz benimdir...

Biliyorum, içinizde kulübesinin duvarını yapıp da üç yıldır hâlâ üstünü örtemeyenleriniz az değildir!

Biliyorum, üstü hâlâ örtülmemiş kulübelerinizde, siz, sizler!

Çoluk çocuk göklerin yıldızları altında yatıyorsunuz.

Her sene, satılacak incirlerinizden, üzümlerinizden, tütünlerinizden medet bekliyorsunuz!

Fakat sizin cebinize girecek kâr, bazı kravatlı eşkıyanın elinde kalıyor.

Sen hâlâ üstü açık kulübende yıldızlara sarılarak yatarken, senin kârınla kravatlı eşkıya kâşaneler yapıyor.

Yapsınlar!

Büyük Türk şairi Yunus Emre'nin dediği gibi, zaman gelir:

"Nice köşkler saraylar viran olur kalır bir gün"

O vakit! Sen onların üstünde yükselirsin.

Yükseleceksin...

Biliyorum:

Üretici var ki, akşama yiyeceği ekmeği düşünmektedir.

Fakat kravatlı eşkıya, üreticiden çaldığı kârla sabah kahvaltısını havyarla yapıyor!

Fakat bir gün kusacak olduktan sonra bundan ne çıkar?!

Aziz Türk üreticisi!

Seni çoluk çocuğunla hürmetle selamlarım.

Nasırlı ellerine bakarak hürmetle selamlarım.

Selam sana aziz Türk oğlu!

Seni bekleyen yarının sabahları açmak üzeredir.

O kadar ki,

Onun uzaklarda açılmakta olduğunu görür gibiyim.

Gazi dedi ki:

"Bu memleketin efendisi Türk köylüsüdür!"

Not:

Kooperatiflerin çoğalmasını dilerim. Üreticiyi bunlar kurtaracaktır.

Gelecek yazılarımızda ele geçirdiğimiz belgelerle üreticinin nasıl ve kimler tarafından soyulduğunu anlatacağız.

BANA GÜCENENLERE*

Bana gücenenler varmış!

Neden?

Üreticileri müdafaa ederken,

Üreticilerin bazı soyguncular elinde kaldığını yana yakıla anlatırken,

Soygunculara "Kıravatlı Eşkıyalar" diye bağırmışım!

Sözlerimi geri alacak değilim.

Sözlerimi geri alamam...

Bunun belli başlı sebebi şudur ki:

Ben üreticinin kimler tarafından, nasıl ve ne suretle istismar edildiğini biliyorum.

Bunu icabında ispat edebilirim.

Niçin ispat etmiyorsun diyenlere,

"Yazılarımı üstüne alınanlar meydana çıksın ki konuşalım" derim.

Fakat biliyorum,

Ben böyle deyince, bana denebilir ki:

"Niçin bekliyorsun? Beklemeye neden lüzum duyuyorsun?"

"Şu 'Kıravatlı Eşkıyalar' kimlerse bir ayak evvel tayin et de iş anlaşılsın."

Gerçi bu, mantıksız bir teklif değildir.

Fakat bunu pratik ve faydalı bulmuyorum.

Biz bu meselede,

* *Anadolu,* 26 Ekim 1933.

Bu büyük milli meselede "İsagoci"[1] ile meşgul olacak değiliz.

Biz, realiteler arkasındayız.

"14 milyon" öz Türk üreticinin, öz Türk işçinin menfaatleri, yüksek faydaları,

Onun yirminci asır milliyetçilik akımlarına uygun büyük davasının ardında koşuyoruz.

Üreticinin, işçinin soyulduğu muhakkaktır.

Nasıl soyulduğu malumdur.

Serbestçiliğin, serbest iktisat sisteminin bu soyguna belli başlı bir sebep teşkil ettiği de meydandadır.

Bunda dünya müttefiktir.

Serbest sistemin, başta "Kravatlı Eşkıya"ya yemlik olduğu da aşikârdır.

Şu halde teşhir cezasının tatbikine lüzum yoktur.

Çünkü maksat şahsi kinlerin, öçlerin teskini, alınması değildir.

Meselenin hallidir.

Hal çaresi: Devletçiliktir, devlet müdahalesidir.

Cumhuriyet Halk Fırkası programının üretim sahasında da tatbiki!

Kurtoğlu Faik Bey kardeşimizin Londra'dan gönderdiği mektup bütün gazetelerde çıktı. Dikkatle okunmaya değer hakikatleri ihtiva ediyor.

Bizim görüşlerimiz doğrulanıyor.

Fakat bütün bunlara rağmen yazılarımı üstüne alınan veya alınanlar varsa, ortaya çıktıkları zaman sükût etmeyeceğime inanabilirler.

Biliyorum ki, benim yazılarım namuslu insanların gücüne gitmez. Ve gitmemelidir.

Yazılarımdan olsa olsa çiğ yiyenlerin karnı ağrır.

Bu karın ağrısını kesecek ilaç bende yoktur.

1 Yazarın verdiği dipnottan, gazete o noktada yırtılmış olduğu için okunabilen "... mantıklar, mantık oyunları" sözcükleridir. "İsagoci" Osmanlı medreselerinde okutulmuş bir mantık kitabıdır. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

14 milyon öz Türk üretici her sene üretim mevsiminde,

Bütün bir öz Türk işçi kafileleri, kafile kafile şunun bunun tarafından soyulup soğana çevrilirken,

Birkaç çapulcunun bana gücenmesini düşünemem bile!

Yeter ki, bana milletim gücenmesin.

Yeter ki, yazdıklarım onun hoşuna gitsin.

Yeter ki, ben milletim için yaşayayım.

Yalnız onun için...

Onun hâlâ yıldızlara sarılıp yatan, elleri nasırlıları.

Günlerce ve aylarca, yıllarca ve bütün bir ömür buram buram alın teri dökerek ateş karşısında çalışanları;

Dağda, bayırda, buzda, karda hayat pahasına, didişe didişe geçinenleri için yaşayabileyim.

Yeter ki, benim kalbim de onun yırtık pırtık gömleği altında çarpan yürek gibi çarpsın.

O çarpıntı gibi söylesin.

Öyle duysun.

Öyle anlatsın...

Fakat benim yüreğim de hep öyle çarpacak...

Hep öyle duyacak.

Öyle anlatacak.

Öyle söyleyecektir.

Ta gözlerimi bu dünyaya yumuncaya kadar...

Bu davayı önce ben mi ortaya attım?

Bununla meşgul olmaya, bunu düşünmeye vaktim yok!

Bunu düşünmedim bile... Düşünmeyeceğim de!

Şerefler, şanlar düşkünlerin olsun.

Ben yalnız milletimin acısını taşıyorum.

Öz Türk soyundan olan Gazi Reis her günden daha kuvvetli olarak başımızdadır.

İhtilali yapan büyük parti, birçokları gibi bu acıyı da dindirecektir.

Aziz milletim!

Buna inanıyorum...

TÜRK DEMOKRASİSİ VE EKONOMSAL SİSTEMİ*

Bir gün Atatürk dedi ki:

"Demokrasi, esas itibariyle siyasidir. Ekonomsal değildir. Bartelemi bunu iyi görmüş, iyi anlamış."

Ben, bu hakikati önce Atatürk'ten öğrendim.

Sonra, bu ihtarın tesiri altında demokrasiyi bir daha, bir daha okudum:

Hangi kitabı açtımsa, Şef'in görüşü, anlayışı doğrulandı.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin üyeleri bilirler ki, devrimi yapan büyük partinin altı prensibi vardır. Üçü mevzumuzu yakından alakadar eder.

Bunlar, Halkçılık, Devletçilik, Cumhuriyetçiliktir.

Büyük partinin Dördüncü Kurultayı'nın birkaç gün önce toplantılarını yaptığı Kamutay'da,[1] bütün üyelerin karşısında ve başında şu prensip duruyordu:

Egemenlik ulusundur.

Buna eskiden "hâkimiyet milletindir" deniyordu.

Şimdi bir sıraya koyduğumuz üç belgeyi inceleyebiliriz:

Benim anladığıma göre:

1. Atatürk, "Demokrasi esası itibariyle siyasidir" demekle, "bunu ekonomsal sistemlerle karıştırmamak lazım" demek istedi. Da-

* Mahmut Esat Bozkurt'un bu makalesi *Tan* gazetesinin 21-22 Mayıs 1935 tarihli sayılarında yayımlanmıştır. Yazar, dizinin ikinci bölümüne "Demokrasi ve Ekonomsal Liberallik" başlığını koymuştur. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

1 Kamutay: Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin genel kurulu. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

ha açıkçası, "ekonomsal liberallik demokrasinin, millet hâkimiyetinin şartı değildir" dedi.

İktisadi serbestçilik olmayabilir, fakat demokrasi vardır. Zira, iktisadi serbestçilik, demokrasinin şartı değildir.

Benim anladığıma göre:

2. Partinin mevzumuzu alakadar eden üç prensibi –bunları biraz önce kaydettim–, ekonomsal liberalliğin, demokrasinin şartı olmadığını gösterir. Çünkü, eğer Türk rejimi, demokrat bir rejim değilse, Partinin halkçı olması ne demektir? Bunu nasıl izah edeceğiz?!

Eğer Türk rejimi demokrat değilse, bu rejim millet hâkimiyetine dayanmıyorsa, Partinin Cumhuriyetçi olması ne demektir?

Yoksa, eski Venedik'te olduğu gibi bizde de aristokratlar cumhuriyeti mi var diyeceğiz?

Böyle bir tevil, Türk'ün toplumsal, kamusal varlığıyla da uygun değildir.

Eğer Türk rejimi demokrat değilse onun devletçiliğini nasıl anlatacağız?

Türk rejimi serbest iktisatçı olmadığına göre, komünist midir diyeceğiz?..

Böyle bir görüş realitelere zıttır.

Şu halde neyiz biz?!

Biz neyiz?!

Biz, Türk devriminin belgelerine, ilmin verimlerine göre siyasal bakımdan demokratız. "Egemenlik ulusundur" prensibini kabul etmiş bir rejimdeniz.

Biz, yine Türk devriminin belgelerine, ilmin verimlerine göre ekonomsal bakımdan iktisat işlerinde müdahaleyi kabul eden devletçileriz.

Demokrat olmak için de iktisadi serbestçiliği, hani şu, devlete yalnız "gece bekçiliği" vazifesini layık gören sistemi benimsemeyi lüzumlu görmüyoruz.

Buna, ilim bakımından olsun, devrimimizin prensipleri bakımından olsun, inanmıyoruz...

Bütün bunları, bu görüşleri, son bir esasla da ispat edebiliriz:

Dördüncü Kurultay'ın başında taşıdığı prensiple:

Hâkimiyet milletindir:

Egemenlik ulusundur.

Sayın, zeki eleştiricimiz Peyami Safa:

"Mahmut Esat, iktisadi serbestçi değil, sadece demokrat olduğumuzu söylüyor. Mahmut Esat'ın vaktiyle İzmir gazetelerinde yazdığı makalelerden başka Türk inkılabı tarihine ait hiçbir resmi belge gösterilemez ki, demokrasi ve liberalizmin eşanlamlı kelimeler olduklarını açık veya kapalı bir formül içinde reddetmiş olsun" diyor.

"Türk devriminde iktisadi serbestçiliği, demokrasinin şartı olarak kabul etmeyen belge var mı, yok mu?!"

Yazıcımızın bu sorgusuna artık ben karşılık vermeyeceğim. Çünkü:

Türk devriminin biricik şefinin yukarıya naklettiğim fikirlerinden ve ondan esinlenen esaslardan sonra bana söz düşmez. Zira:

Resmi belgeler serbest iktisatçılığın demokrasinin şartı olmadığını gösteriyor.

Ben, derslerimde sadece ilmi, sonra Türk devriminin belgelere dayanan icaplarını anlattım.

Bununla beraber, şunu da ilişik olarak söylemeliyim ki, bir profesör yalnız klasik bilgileri değil, bunları anlattıktan sonra kendi şahsi düşüncelerini de ortaya koymak hakkına sahiptir.

Bu hak profesörlere tanınmadığı gün ilim yerinde sayar...

Tan'ın sayın yazıcısına bir nokta hakkında çok yanıldığını söylemeden geçemeyeceğim:

Bana, şahsi fikirlerin, üniversite kürsülerinde değil, salon köşelerinde münakaşa mevzuu olabileceğini hatırlatmak lütfunda bulunuyor.

Teşekkür ederim.

Fakat şunu hatırlayabiliriz ki, ben salon köşelerinde yetişmiş, oralara alışmış insanlardan değilim.

Ben bir Türk çiftçisinin oğluyum.

Söyleyeceklerimi ya dağlarda yahut kürsülerde söylerim.

Peyami Safa da öyle.

Son nefesini sürgünlerde, hürriyet yolunda vermiş yüksek bir şehidin oğludur.

Bırakalım... Salonlarda, oraların köşelerinde alışkanlar konuşsunlar!..

Bu gibi yerlerde konuşmak, esasen iktisatta liberal demokratların huyudur!..

Biraz önce, bir arkadaşım bana *Tan*'ın 10 ve 13 Mayıs tarihli sayılarını getirdi.

Yanlarını çizdiği iki makaleyi okumamı istedi.

Bunları okudum:

Peyami Safa, İnkılap Enstitüsü'ndeki derslerimle alakadar olmuş, iki makalede düşüncelerini söylemiş.

Değerli yazıcımız birinci makalesinde çok iltifatlı, ikincisinde oldukça sert, biraz da kızgın...

Bence, inanılan düşüncelerin, içten gelen duyguların serti de, gülümseyeni de birdir. İkisi de güzeldir.

Peyami Safa'nın iltifatlı makalesini bir yana bırakıyorum. Sertindeki düşünceleri ele alıyorum:

Bunlarla ileri sürülmek istenen:

1. Demokrasi, ekonomsal liberallikten ayrılamaz. Bu, onun seki taşıdır.

2. Bunun aksi, ilim bakımından henüz katileşmemiştir. Şahsi düşünceler, üniversite kürsülerine çıkarılmamalıdır. Bunlar salonlarda tatlı tatlı konuşma mevzuları yapılmalıdır.

Bence, demokrasinin ekonomsal liberallikten ayrılık kabul etmesi artık apaçık bir gerçektir. Bu, şahsi olmak şöyle dursun, klasikleşmiş bir bilgidir.

Ekonomsal liberallik, demokrasinin bir şartı değildir.

Bu fikri üniversitedeki derslerimde ileri sürmeme belli başlı sebep, demokrasi ile ekonomsal liberalliğin birbirine bağlı sistemler gibi gösterilmiş olmasıdır.

Bu hataya, ilimlerine güvenilen bazı kimseler de düştüler. Düşmekle kalmadılar, daha ileri gittiler.

Bunlar, Kamâlizm'in[2] ekonomsal liberalliği kabul etmemesini, onun demokrasi dışında kalışına bir delil olarak gösterdiler.

Tabii, dinletebildiklerine!..

Hakikat böyle iken, Türk rejimi aleyhine ilmin bu kadar istismar edilmesine, hiç değilse yanlış izah olunmasına İnkılap Kürsüsü susamazdı.

Neden?!

Çünkü demokrasi halk egemenliği demektir. Ekonomsal liberalliği, bunun azat kabul etmez şartı sananlara karşı ağız açmamak Türk rejiminin ulus egemenliği dışında kaldığını benimsemek olurdu.

Bu, realitelere aykırı düştüğü kadar, rejimin onuruyla da uygun değildir.

Tezimizi önce bilgi kaynaklarından inceleyebiliriz.

J.J. Rousseau modern demokrasinin babası sayılır.

Fransız Devrimi'nin, Fransız demokrasisinin prensipleri, onun *Contrat Social*'inden (Kamusal Bağıt) esinlenmiştir.

Kamusal Bağıt modern demokrasilerin hemen hepsinin seki taşı olmuştur. Bunu herkes bilir.

Rousseau, ekonomsal liberalliği demokrasi için hiçbir vakit şart koşmadı. Bunun aksine değerlendirmede bulundu.

O diyor ki:

"Demokrasi, kendisinden beklenen iyi neticeleri verebilmek için, camiada ne hürriyetini satacak kadar züğürtler, ne de hürriyeti satın alacak kadar zenginler bulunmamalıdır. Orada buna göre düzen almalıdır."

2 O yıllardaki öz Türkçe akımı içinde, Kemal sözcüğünün yazımı Türkçenin ses uyumu kuralına uydurularak Kamal'a çevrilmişti. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

Rousseau'nun dileği, ekonomsal alandaki işlere devlet karışmadıkça gerçekleşebilir mi?

Şu halde ekonomsal liberallik neden ve nasıl demokrasinin şartı oluyor?!

Biliyoruz ki, ekonomsal liberallik, devletin iktisat işlerine el değdirmemesi demektir. Bu sisteme göre iktisat işlerini yalnız fertler başaracaktır.

Fakat devlet bu işlere karışmadıkça, kalın sermayenin cılız varlıkları ezmesinin önüne geçilebilir mi? Geçilemezse demokrasinin manasını nerelerde aramalı? Onu nerelerde bulmalı?

İş Rousseau anlamından değerlendirilince, serbestçilik değil, devlet müdahaleciliği, demokrasinin icaplarından sayılmak lazım geliyor.

Hadi biz o kadar ileri gitmeyelim. Fakat insaf edelim de ekonomsal alanda serbestçiliği, ulus egemenliğinin prensibi olarak ileri sürmeyelim.

Bütün bu fikirleri gözden uzak tutmadığından olacak ki, Paris Hukuk Fakültesi profesörlerinden Bartelemi *Anayasa Hukuku* adlı kitabında, "Fransız demokrasisi esas itibariyle siyasidir. Ekonomsal sistemlerle münasebeti yoktur" der.

Klasiklerden Esmein bu görüşün aksini değil, müspetini müdafaa etti.

Bordeaux'nun ünlü profesörü Duguit'ye gelince, o daha ileri gider. Ben o kadarına cesaret edemiyorum. Rahmetliye göre demokrasinin ekonomsal serbesti ile münasebeti yoktur. O, her sistemle uyuşur.

Tarih bize ekonomsal liberalliğin demokrasiden çok sonra olduğunu anlatıyor. Bunun ikisi, bir doğumlu ikizler değildirler.

Kitaplarım yanımda değil, fakat hafızamda yanılmıyorsam, ekonomsal liberallik 19. asrın ortalarındadır ki demokrasiyle buluştu.

Bunlar, Charles Gide ve Charles Rist'in *İktisat Doktrinleri Tarihi*'ndeki klasik bilgiler sırasında anılmaktadır.

Şunu da işaretleyebiliriz ki, fizyokratlar serbest iktisatçıların, liberal ekonomcuların babaları sayılırlar.

Bunlar, şefleri Doktor Quesnay ile prensiplerini yaymaya başladıkları zaman, Fransa'da 1789 Devrimi henüz patlak vermemişti. Demokrasi söz konusu değildi.

Fizyokratlar iktisadi sistemleri için demokrasiyi düşünmüyorlardı. Mutlakiyeti beğeniyorlardı!

Bütün bunlardan benim çıkardığım şudur:

İktisadi serbestçilik diye bir sistem vardır. Biz buna Türkçe ekonomsal liberallik diyoruz. Buna göre devlet iktisat işlerine karışmaz. O, yalnız asayişi tutmaya borçludur; vazifesi jandarmalıktır.

Bildiğim bir şey varsa, ekonomsal liberalliğin bugün cenaze merasimi yapılmaktadır.

Bunun adına, hakikatine inanarak ardından ağlayanların yazık gözyaşlarına!

İktisatta serbestçilik öldü. Halbuki milletlerin hâkimiyeti eskisinden kuvvetli yaşıyor.

Yeni nesiller, ekonomsal liberalliği tarihin seyrinde bir tahakküm satırı diye okuyacaklardır.

Onlar, adı serbesti olan aldatıcı satırın acılarını duymayacakları için demokrasiyi bizlerden iyi tadacaklardır.

Lafın kısası, ekonomsal liberallik, demokrasinin bir dizbağı nişanı değildir.

Son derste İnkılap Kürsüsü'ne çıkarılan görüşler sanıldığı gibi, şahsi düşüncelerin değil, ilmin ve Kamâlizm'in icaplarıdır, formülleridir.

Ankara, 19.5.935

TAPTAMA ALANINDA[1] DEMOKRASİLER*

İsviçre'nin modern demokrasi sembollerinden biri olduğunu bilmeyen yoktur; bugünde bile.

İsviçre son yıllar içinde ana kanununda birçok değişiklikler yaptı. Bu değişiklikler, devlete düşen ekonomsal işleri göstermektedir.

Bu ne demektir?

İsviçre'nin ekonomsal liberalliği bir yana bıraktığıdır. Fakat bu devletin demokrasiden ayrılmış olduğu ileri sürülebilir mi?..

Bence hiçbir vakit.

Çünkü orada tam anlamıyla millet hâkimdir. Ulus egemendir. Bu da demokrasinin gereğidir.

Nitekim, devlet ekonomi işlerine karıştığı halde, İsviçre, demokratlığı kimseye vermiyor.

Bugünkü Hitler rejimini bir yana koyalım. Fakat 1919 Weimar Anayasası'na göre Almanya'nın en ileri bir ulus egemenliğini benimsemiş olduğunu kim reddedebilir?!

Halbuki Weimar Anayasası'yla demokrat olan Almanya, ekonomsal, kamusal işlerde devlet müdahaleciliğini tam anlamıyla kabul etmiş bulunuyor.

Birleşik Amerika Devletleri'nin modern demokrasilerin belli başlılarından biri olduğunu herkes bilir.

Acaba burada ekonomsal sistem nedir? İktisadi serbesti midir? Şunu tam Türkçe soralım:

* *Tan,* 24 Mayıs 1935.

1 Tatbikat sahasında.

Birleşik Amerika Devletleri'nin ekonomsal sistemleri, ekonomsal özgenlik midir?

Bunun karşılığını ben değil, Kolombiya Üniversitesi tarih profesörlerinden Muzzey'e verdirmeye çalışacağım.

Bakınız ne diyor?

"Amerika Devleti, her yıl üzerine yeni vazifeler, ödevler, yeni salahiyetler, yetkeler almaktadır. Bundan bir nesil önce hükümet bir polis varlığından başka bir şey değildi. Kamusal, ekonomsal bakımlardan hiçbir ödevi yoktu. Bu işlere karışamazdı. Bugün ekonomsal görümden bin bir işe karışıyor. Wilson gibi cumhurbaşkanları, hükümeti halka yaklaştırdılar. Eski kamutaylar yılda bir toplanırlardı. Çıkardıkları kanunlar halk ve gazetelerce bilinmezdi bile. 1919 yılından sonra kamutaylar otuz üç ay içinde yirmi sekiz ay toplu bulundu. Yüz milyon yurttaş karşısında çalıştı."

Görülüyor ki, Birleşik Amerika Devletleri "bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler!" prensibiyle anlatılan ekonomsal liberallikten çıkalı çok olmuş!..

Acaba Birleşik Amerikalılar demokrasiden ayrılmış olduklarını kabul ederler mi?

Kabul şöyle dursun, demokratlığı kimseye vermezler.

İş bu kadarla da kalmıyor. Muzzey ilave ediyor.

"Biz zenginleştik, kuvvetlendik, birleştik. Fakat bizim gururumuzu yapan bu maddi saadet, güzellik, demokrasimiz için, millet hâkimiyeti için bir tehlikedir. Para kuvveti, milli iradenin söylevi olan kanunu boğmak üzeredir."

Muzzey bütün bunları devlet müdahalesinin halledeceğini anlatıyor... Bunların başarılmasını da, eserinde, "Demokrasinin Selameti" başlığı altında anlatmaya çalışıyor!

Ekonomsal liberalliğin, eski terimle "iktisadi serbestçiliğin" demokrasi için nasıl bir lazıme olmadığı anlaşılıyor mu?!

Bütün bunlardan sonra, son Cumhurbaşkanı Roosevelt'in müdahalecilikte ne kadar ileri gittiğini söylemeye lüzum var mı?..

Bence hayır!

Çünkü iş kendiliğinden anlaşıldı. Düğüm çözüldü.

Biraz da İngiltere'ye bakabiliriz:

Yine herkes bilir ki, demokraside ileri gittiği her vakit öne sürülen memleketlerden birisi de İngiltere'dir.

Acaba burada, ekonomsal liberallik demokrasinin şartı sayılıyor mu?

Burada hükümet başkanı MacDonald'ın sosyalist olduğunu söylemek, sorgunun karşılığını kendiliğinden vermeye yeter.

Yakında onun yerini alacağı söylenen Baldwin de ekonomsal alanda liberal değildir.

Lloyd George gibi her bakımdan liberalliği kendisine prensip edinmiş devlet adamları bile bağıra çağıra bundan vazgeçtiklerini gazetelerle ilan edip duruyorlar.

Acaba İngiltere'de ulus egemenliği dediğimiz demokrasi yok mudur?!

Sözü biraz da Fransa'ya düşürelim:

Fizyokratların, sonra Bastiat gibi liberal ekonomicilerin yurdu olan bu memlekette bugün klasik anlamıyla bir liberallikten söz açılabilir mi?.. Burada devletin elini değdirmediği ekonomsal iş kaldı mı?!

Bütün bunlarla beraber, Fransa'da demokrasi yoktur denebilir mi?

Denilse bile, bu deyişi kim dinler? Buna kim inanır?

Bir deyişle, realiteler ortadan silinip süprülebilir mi?

Acunda, bütün modern demokrat memleketlerin hemen hiçbirinde klasik anlamıyla ekonomsal liberallik kalmadı. Fakat demokrasi gittikçe kuvvetleniyor. Faşist İtalya bir yana konmak şartıyla...

Biraz da tarih:

Eski Yunanistan, demokrasiyi doğuran bir ülkedir. Zaten demokrasi Yunanca iki sözün birleştirilmesiyle bir terim yapılmıştır. "Demos" halk, "kratia" da hâkimiyet, egemenliktir.

Fakat ulus egemenliğini tanımış olan eski Yunan, ekonomsal liberalliği bilmiyordu bile..

Demek ki tarih bakımından da:

Demokrasinin ekonomsal liberallikle münasebeti yoktur.

Yakın zamanlarda ekonomsal liberalliğin, mutlakiyetlerle el ele verdiği görülmedi mi?

Rus devriminden önce, Çarlığın ekonomsal sistemi liberallik değil mi idi?

1839 Tanzimatı Osmanlı İmparatorluğu'nda mutlakiyeti bıraktı. Fakat ekonomsal liberalliği kabul etti. Hatta Cavour, Paris Konferansında kapitülasyonların kaldırılması isteğine karşı;

"Osmanlılar haklıdır. Ekonomsal alanda en liberal kanunları, sistemleri aldılar" diyordu.

Benim bütün bunlardan çıkardığım şudur:

Ekonomsal liberallik, demokrasinin şartı değildir. Türk devrimi de işi böyle görmüştür.

Bu görüş; ilimle, Türk devriminin belgeleriyle, taptama alanındaki demokrat milletlerin varlığıyla bellidir.

Ankara, 20.5.935

AĞAOĞLU'NUN DEDİKLERİ*

Sayın Bay Ahmet, son zamanlarda güzel şeyler yazdı...

Güzel şeyler anlattı...

Ve söylüyor da!..

İyi yapıyor...

Hiç değilse, doğrunun ortaya konmasına hizmet ediyor.

Kulaktan kulağa fiskoslanan...

Sonra, alaylı gülüşlerle karşılanan; hakikatlerin bütün çıplaklıklarıyla gözlerde belirmesine yardımı dokunuyor.

Yakından bilirim:

Ahmet, özgen (serbest) çatışmalardan (münakaşa) çok hoşlanır.

Ve bu, kendi öz düşüncelerine karşı olsa bile!..

Belki de bunun içindir:

O, zaman zaman İzmir gazetelerini beğendiğini tanıdıklarına söyler. Onları, özgür (hür) konuşmalara şevklendirir.

Ahmet, bunda çok haklıdır.

Çünkü:

Kamâlizmden önceki rejimlerde, bağlılığa az çok alışkın kalemler, düşünceler vardı.

Ahmet, bunların bugünkü organ rejim içinde kendilerini birdenbire bulamamalarını göz önünde tutmuş olabilir!..

Bana böyle geliyor...

Başkaları nasıl düşünüyor!?

Bunu bilmem!..

* *Tan*, 23 Haziran 1935.

Şu kadarını söyleyebilirim ki:

Ben düşüncelerimi; özgürlüğün son sınırlarına, bunların da ötesine kadar..

Doludizgin denecek bir halde, Kamâlist rejim içinde söyledim.

Kürsülerde, gazetelerde ve her yerde..

Bütün bunlar için,

Bütün bunlar aşkına; Ahmed'e; düşünceleri hakkındaki görüşlerimi, kamusal düşün (efkârı umumiye) önünde söylemek istiyorum.

Ağaoğlu'nun son zamanlarda ortaya attığı tezlerin bence mihenge vurulması gerekenlerini şöyle kısaltabiliriz.

1. Demokrasi; ekonomsal liberalliği bir sınıra kadar geçebilir:

Demokrasinin ekonomsal işlere karışması korumacılıktan (himaye) ileri gidemez.

2. İngiltere, Fransa gibi demokrasiler sermaye ile işçi arasına girmiş değillerdir.

3. Uluslar son zamanlarda cumhurluktan krallığa doğru gidiyorlar.

4. Türk ardası (aile) düşüş halindedir. Sosyal Kanun (Medenî Kanun) buna çare bulamadı.

Bu bekte(makale)mde, Ahmed'in birinci davası içindeki düşüncelerimi söylemek dileğindeyim:

Önce bir noktayı belirtmek lazım.

Ahmet diyor ki:

"Demokrasi ekonomsal liberalliği bir sınıra kadar bir yana bırakabilir. Ve bu bırakış koruyuculuğu (himaye) geçemez."

Güzel!.

Ancak bu hükmünü nereye ve neye dayatıyor?

Bu, onun şahsi anlayışı ise, bunun, böyle çetin, böyle büyük bir tezin incelenmesine yetmeyeceğini kendisi de teslim eder.

Yok, bu hükmün dayandığı kaynaklar varsa; bunların yalnız ve sadece adlarıyla, yerleriyle olsun ortaya konması; herkesin hakikatleri görebilmesi, anlaması ve benimsemesi için bir borçtur.

Bu iki noktayı bilmeyi çok isterdim.

Ahmed'in bu birinci tezi hakkında benim bildiklerime gelince:

Bunlar tüm (tam) olarak Ağaoğlu'nun anlattıklarının başka türlüsüdür.

Şöyle ki:

Demokrasi ile ekonomsal liberallik arasında hiçbir bağ yoktur.

Demokrasi, ulusal egemenlik, sadece siyasaldır. Ekonomsal sistemlerle ilişiği yoktur. Hepsiyle uzlaşabilir.

En sağ liberallikten en sol sosyalistliğe kadar.

Tarihte de böyle oldu.

Kitaplar da böyle söylüyor:

Rousseau'dan tutunuz da yirminci asır yazıcılarının en sonuna kadarı böyle düşündü.

Böyle gördü.

Ve böyle anladı.

Esmein'leri, Duguit'leri, Oriot'ları, Bartelemi'leri bu yolda anabiliriz.

Fizyokratların, liberallerin, sosyalist ekonomicilerin ekonomsal sistemlerle demokrasiyi karıştırdıklarını da görmedim.

Bunlar arasında:

Charles Gide olsun, Stuart Mill olsun, Bastiat olsun, Quesnay olsun, List olsun, Adam Smith olsun hep böyle.

Şu halde Ağaoğlu'nun hükmü neye dayanıyor? Ne ile anlatılıyor?!

??!

Bugünkü tatbikata gelince:

Bu da Ağaoğlu'nun verdiği hükümle taban tabana karşıt (zıt)!..

Dünün ekonomsal bakımlardan nice liberal demokrasilerini bugün tanımaya hemen hemen imkân kalmadı.

Halbuki demokrattırlar.

Amerika Birleşik Devletleri, İsviçre, Fransa, İngiltere hep bu yolda sayılabilirler.

Bunların devlet olarak ekonomsal işlere karışmasını, sadece ekonomsal koruyuculukla (himayecilik) anlatmaya imkân var mıdır?..

Ekonomsal koruyuculuk sistemi bellidir.

Vaktiyle Almanya'da List'çe ileri sürüldü. Bunun amacı yerli ekonomsal kalkınmaları korumak idi.

Bu sistemin bellibaşlı verimi gümrüklerde belirdi.

Fakat bugünkü atılımlar (hamle) yalnız bu sınırlarda mı kaldı?!

Kalmadıysa, nasıl olur da:

"Demokrasi, liberal ekonomiden ancak koruyuculuğa (himayeciliğe) kadar uzaklaşabilir" denir?

Hakikatler Ağaoğlu'nun dediği gibi olsaydı; bugün demokrasinin, ulus egemenliğinin, bütün dünyada top attığını kabul gerekirdi.

Halbuki iş böyle değil... Gün geçtikçe egemenlik (millet hâkimiyeti) kuvvet buluyor.

Ahmed'in görüşleri, yalnız kitaplara değil, işlerin gidişine de uymuyor!

O daha ileri giderek açıkça diyor ki:

"İngiltere, Fransa gibi demokrasilerde devlet, sermaye ile işçi arasına girmemiştir."

Demek istiyor ki, demokrasi bu gibi ekonomsal alanlara girmemiştir ve giremez.

Fakat gözlerime mi, yoksa bu yurttaşın dediklerine mi inanayım?

Bilmiyorum! Şaşırdım kaldım!..

Bana geliyor ki, ekonomsal alanda liberal demokrasiler ilkönce sermaye ile işçi arasına girmekle işe başladılar!..

Bundan sonradır ki, gitgide ekonomsal liberalliğin diğer prensiplerini de bir yana koydular.

Sermaye ile işçi arasına yalnız İngiltere, Fransa değil, Amerika, İsviçre gibi bellibaşlı tanınmış eski demokrasiler de girdi.

Ve bu giriş demokrasiye karşı hür durum (vaziyet) sayılmak şöyle dursun, ona uygun görüldü bile.

İşçinin esenliğine (sıhhatine), yaşına, bakımına, sigortasına, moraline, ahlakına, gündeliklerine ilişkili kanunlar...

Yine bu yolda yapılmış arzıulusal uzlaşmalar.

Uluslar Derneğindeki işçiler bürosu...

Bütün bunlar; demokrasinin işçi ile sermaye arasına girmesi değil midir?

Bütün bunlar; demokrasilerin koruyuculuk sisteminden çoktan çıkmış olduğunu göstermez mi?

Bütün bunlar; demokrasi ile ekonomsal sistemlerin ayrı ayrı şeyler olduğunu anlatmaz mı?

Ve bütün bunlar demokrasi esasının yalnız siyasal egemenlik olduğunu göstermez mi?

Bütün bunlardan sonra:

Ağaoğlu'nun ağzından her şeyi öğrenmeyi çok isterdim.

Biliyoruz ki:

Kamâlizm ekonomsal alanda devletçidir.

Demek ki koruyuculukla kalmıyor.

Halbuki Ahmed'e göre demokrasi koruyuculuktan ileri gidemez.

Şu halde Kamâlizm ve ondan esinlenen (mülhem olan) yeni Türk rejimi demokratik değil midir?

Kamâlizmin "egemenlik ulusundur" prensibine bir şaka mı diyeceğiz?!

Büyükada, 20.6.935

AĞAOĞLU'NUN ANLATTIKLARI*

Sayın Bay Ahmet anlatıyor:

Bağıra çağıra;

Söve saya.

Hötlemler, gözdağları savura savura anlatıyor:

"Demokrasi bir sınıra kadar devletçiliği benimseyebilir" dememiş!..

Söylememiş!..

Yazmamış!!!

Ve ben, yazılarımda ne söyledimse uydurma imiş!..

Ahmet anlatıyor:

Bağıra çağıra;

Söve saya;

Telaşla, salımla (tecavüzle) anlatıyor.

Benim yazdıklarım, hep düzme şeylermiş!..

Dünün, bu inanlı (imanlı) özgencisinin (serbestçisinin) anlattıklarına bakılırsa:

O, dünün ve bugünün inanlı devletçilerinden de ileri bir devletçidir!..

Bu da güzel...

Kutlarım.

Hak karşısında inattan geçmek büyük meziyetlerdendir.

Bu, her vakit Ağaoğlu'ndan beklenebilirdi.

Nitekim, öyle oldu!..

* *Tan*, 7 Temmuz 1935.

Bekleme, boşa çıkmadı!..

Döndü.

Şimdi Ahmet yana yakıla anlatıyor ki:

Devletçidir.

O, Partinin devletçiliğini olduğu gibi kabul etmiştir.

Ahmet, bunu ispat ediyor.

Belgeleri (vesikaları), gazetelerde çıkan yazılarıdır!..

Daha ne yapsın?!

Bravo!..

Bravo öyle ise ona...

Benim çatışmayı (münakaşayı), açmaktan kastım, Partice tutulmuş olan yolun doğruluğunu göstermekti:

Ekonomsal (iktisadi) devletçilikle, demokrasinin her vakit uyuşabileceklerini, birbirine karşıt (zıt) olmadıklarını belirtmek idi.

Yabana yorulmuşum!..

Çünkü Ağaoğlu da böyle düşünüyormuş!..

O halde?!

O halde, mesele kalmadı demektir.

Mesele kalmadı diyerek, işi bu ayıtta (bu bahiste) buracıkta bitirmek gerekirdi.

Bunu çok arzuladım.

İhtiyar profesörü fazla üzmeyi hiç istemezdim.

Hele sövüp sayma kapısının aralığında görmeyi asla!..

Fakat...

Ne yazık ki, yazdığım şeylerin onun anlattığı gibi, uydurmalar, düzmeler olmadığını ortaya koymak borcumdur.

Ve bu borcu bana yükleyen Ahmet'tir.

Kabahat bende değil!..

Bu yazılarımla, Ahmet'in Parti'nin devletçiliğini benimsemiş olduğunu saptamış (tespit etmiş) oldum.

Artık Ahmet, ekonomsal devletçilikle demokrasiyi, ulus egemenliğini birbirine karşıt görmüyor.

Bu betkemden (makalemden) sonraki yazılarım: Ahmet'in "yazmadım demedim... Mahmut atıyor..." diye reddettiği hakikatleri gösterecektir.

Yarın yakındır.

1 Temmuz 1935, Ankara

Not:

Ahmet'in, sadece ilmi olması lazım gelen iki betkesinde (makalesinde) bana karşı kullandığı kelimelerin sözlükçesidir (lügatçesidir):

Demagog.

Kendini aynada görmüş.

AĞAOĞLU NE YAZDI?![*]

Devletçilik Hakkında

Sayın Bay Ahmet, ekonomsal özgenlik (iktisadi serbestçilik) hakkında çok şeyler yazdı. Yani devletin ekonomi (iktisat) işlerine karışmaması hakkında çok şeyler anlattı...

Yıllardan beri de anlatıyor!..

Ahmet'in yazdıklarının hepsi ekonomsal devletçiliğe karşıdır. (İktisat devletçiliği aleyhindedir.)

O, devletin ekonomi işlerine el değdirmesini istemez. Tıpkı fizyokratlar, tıpkı liberal ekonomiciler gibi.

Ahmet'i gördükçe, Ahmet'i okudukça, yaz günlerinde bile elinde kalın, kara şemsiyesiyle Paris sokaklarında dolaştığını tarihin anlattığı Bastiat'yı görür gibi olurum!..

Ahmet'in ekonomsal devletçiliğe karşı yazdıkları bir araya toplansa kalın bir kap olurdu...

Kalın ve kapkara bir kap!..

Fakat o, bütün bunlara gözlerini yumuyor...

Ve...

Söve saya, bağıra çağıra:

"Ben, bir şey demedim!..

Ben söylemedim!..

Ben, ekonomsal devletçiliği her zaman, her yerde müdafaa ettim!!" diyor.

Gerçek bu mudur? (Şeniyet bu mudur?)

* *Tan*, 8 Temmuz 1935.

Bizce doğruyu Ahmet'in yazdıkları söyleyecektir...

Ahmet, ne yazdı? Ve ne anlattı?!

O, 1933 yılında bir kitap yazdı. Adı, *Devlet ve Fert*'tir.

Ahmet, bu kitabında bütün gücüyle, aklının erdiği sınırlara kadar devletçiliği batırmaya çalışmaktadır.

Kitaptan bazı parçalar:

1) Devletçilik, demokrasi devrinin açılmasını görmeden ve bu açılmanın doğurduğu tezatlar çıkmadan, görülmüş ve çıkmış gibi davranmak, devleti felce uğratmaktan başka bir netice vermez." (sayfa 66)

Ahmet, şu düşüncesinden de anlaşılıyor ki, bizde yalnız devletçiliğe karşı değildir (aleyhtar değildir).

O, bizde ulus egemenliğinin (millet hâkimiyetinin) varlığına da inanmıyor.

Ahmet'e göre, devletçilik şöyle dursun, fakat Türkiye'de demokrasi bile tam değildir!..

Bunu, bu düşüncesini daha açık olarak tekrarlıyor. Ve:

2) "Demokrasi devrini geçirmemiş olan muhitlerde geniş devletçilik sistemi nasıl tatbik olunabilir?" diyor. (sayfa 67)

Sonra devletçiliğin tatbikatta imkânsızlığını göstermek için:

3) "Zaten iş ve teknikle hiçbir alakası olmayan memurların böyle muazzam ve hayati bir teşebbüsü muvaffakıyetle yürütebilmelerine cidden inanılıyor mu?!" diye soruyor. (sayfa 67)

Ahmet burada vaktiyle devletçiliğe saldıran (hücum eden) ekonomici liberallerden esinlenmiştir (mülhem olmuştur). Onların görüşlerini benimsemiştir.

Vaktiyle ekonomici liberaller devletçilere karşı yaptıkları itirazların başında bunu ileri sürmüşlerdi.

Bizde de ayrışıklar (muhalifler) hep bunu söylüyorlardı.

Görüyoruz ki, Ahmet, inanlı bir liberaldir. Veya liberal (serbestçi) idi.

Ahmet, bunlarla da kalmıyor.

O, durmadan anlatıyor.

Ve diyor ki:

4) "Yeni Türk devletinin dayandığı Teşkilatı Esasiye Kanunu dikkatle incelenirse, görülecektir ki, bu kanun, baştan başa Türk vatandaşını her türlü kayıtlardan kurtarmak, onun kafası, kalbi için olduğu kadar mesaisi için de pürüzsüz ve engelsiz serbest sahalar kurmak için yapılmıştır. O, artık ne dinle, ne ananelerle, ne de keyfi müdahalelerle kayıtlıdır." (sayfa 74-75)

Ahmet'e inanmak lazım gelseydi, devletçi olan ve bu yolda iş gören hükümeti, yüksek divana (divanı âliye) vermek gerekirdi!..

Bu kadar da değil; iş, önünde sonunda bütün Kamutay'la beraber cumhurluk başkanının da soravına (mesuliyetine) varırdı.

Çünkü Ahmet yalnız ekonomsal devletçiliğe karşı değildir.

O, bunu, Anayasa'ya da karşıt (zıt) görüyor.

Ahmet, bir aralık nasılsa şöyle böyle bir devletçiliği benimsemek istiyor. Ve:

5) "Ferdin yetişmediği ve yapamadığı vazgeçilmez ve lüzumlu işleri devletin üzerine almasını ben de kabul ederim" diyor. (sayfa 75-76)

Fakat bunları söyler söylemez yine dönüyor, kendisine geliyor ve anlatmaya başlıyor.

Diyor ki:

6) "Fakat hem zemin, hem unsurlar hazır olmadan ve hem de ihtiyaç hissedilmeden sırf gelecek ve muhtemel tezatlara meydan vermemek endişesiyle icra cihazını milletin yerine geçirmek ve bütün teknik şebekesiyle iktisat birikimlerini bu cihazın faaliyet ve teşebbüslerinden beklemek bizce gayet vahim ve tehlikeli yola sapmak olur." (sayfa 76)

Ahmet'in beşinci parçada pek dar bir sınır içinde devlete tanıdığını gördüğümüz ekonomsal rol de devletçilik değildir. Rolün bu kadarcığını devlete en liberal ekonomiciler de kabul eder.

Biliyoruz ki, Parti, geniş anlamıyla bir devletçidir. Hele programın son değişiminden sonra!

Ahmet ise, bizde buna yer olmadığı düşüncesindedir. Kitabından olduğu gibi yukarıya geçirdiğim parçada bunu açıkça görmekteyiz...

Aldı yine Bay Ahmet, bakalım neler söyledi?!

O, angın (meşhur) kitabında diyor ki:

7) "Ve hele Türkiye gibi fakir ve vasıtaları sınırlı olan bir memleketi bu hususta, devletçilik hususunda diğer memleketlere örnek ve yol gösterici olmak gibi çekici perspektifler ile tahrik etmek zihniyetini asla anlamıyoruz.

"Budi mücerrette[1] mi yaşıyoruz?"

Bu son sorgusuyla Ahmet, çevremize (etrafımıza) bir göz atalım, kendimizi dev aynasında görmeyelim demek istiyor.

O, devletçiliği başarmada bu memleketi ve burada yaşayan ulusu yetkin (kifayetli) görmüyor.

Fakat o biraz düşünseydi, bunu söylemezdi.

Bu sapınca (dalalete) düşmezdi.

Düşünseydi, yoksul dediği Türkiye'nin şimdiye kadar neler ve neler başarmış olduğunu görmek ve anlamakta güçlük çekmezdi.

O, Türk ulusunun başardığı işler yanında devletçiliğin küçük, çok küçük kalacağını kolaylıkla anlardı.

Bu işin yalnız küçük değil, Türkiye'nin kurtuluşu için bir yüküm (mecburiyet) olduğunu da görürdü.

Bugün bu ayıt (bahis) içinde durmaya vaktim yok.

Bir gün hesaplaşmak hakkımı saklıyorum.

Fakat Ahmet bunlarla da kalmıyor. İşi alaya kadar götürüyor. Ve

8) "Türk köylüsünden aldığımız vergiler ile yüksek teknik cihazı ve iktisadi birikimler vücuda getirerek müstakbel tarzları insanlığa örnek olmak üzere bertaraf edeceğiz!" tezine karşı bakınız ne diyor?

9) "Ne âlâ! Cervantes'in ruhuna rahmet!.." (sayfa 76)

Cervantes, Don Kişot'u yazandır.

Ahmet, Türkiye'de devletçiliği Don Kişot'luk sayıyor!!

1 Budi mücerret: Uzay. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

Devletçiler de ona göre birer Don Kişot oluyorlar?!

Ahmet'in son zamanlarda gazetelerde çıkan yazıları da bundan başka bir şey değildir.

Birbirine eklenmesi güç, imkânsız karşıt (zıt) düşüncelerle doludur...

Acaba bunları da göstermemi istiyor mu?

Arzusunu öğreninceye kadar bekleyeceğim...

Onu fazla üzmek ve sıkmak istemiyorum.

Umarım ki ısrar etmez!..

Parti, bağsız şartsız devletçidir. Ulusun ilerlemesi için devlet kanun çıkartarak hangi ekonomsal iş olursa olsun, onu üstüne alabilir.

Başka türlü devletçilik de olmaz.

Ekonomi tarihinde ekonomsal devletçiliği ilkönce düşünenler de işi böyle anladılar.

Lassalle'lerin, Wagner'lerin söyledikleri, yazdıkları ortada...

1872 yılında toplanan Eisenach Kongresi'nin kararları da belli...

İşte bütün bunları göz önünde tutarak Ahmet'e, "yanlış düşünüyorsun, demokrasi ile ekonomsal devletçiliği karıştırıyorsun, devletçiliğe karşısın (aleyhtarsın)" dediğim zaman, o, bana, bağıra çağıra ve aklı sıra biraz da gözdağı (tehdit) savurarak karşılık veriyor:

Ve...

"Mahmut uyduruyor.

Doğruyu söylemiyor.

Ben, devletçiliğe karşı değilim.

Ben, Parti programını müdafaa ettim!" diyor.

Fakat...

"Sen âlemi kör, herkesi sersem mi sanırsın?"

Devletçilik nedir?

Parti ne istiyor?

Ahmet neler anlatıyor?!

Bütün bunlar ortada belirdi.

Kamusal düşün (efkârı umumiye) kararını verecektir.

Bence o, kararını çoktan verdi..

Bunun için hükmün verilmesini Ahmet'e bırakmayı daha doğru buluyorum.

O, başını ellerinin içine alsın!..

Yalan söylüyorsun dediği adamın, Mahmut Esat Bozkurt'un şu yazılarını okusun.

Devletçilik nedir? Parti ne istiyor? Kendisi neler yazıyor ve neler anlatıyor?

Bütün bunları iyi düşünsün...

Ve sonra, bunlardan sonra hükmünü versin!..

Ankara, 3 Temmuz 1935

Not: Sayın Bay Ahmet'in, Türk bayanı ve son krallık kaytaklıkları (irticaları) hakkındaki yazılarını da bundan sonraki betkelerimde (makalelerimde) göstereceğim.

HAYDUTLAR KOVALANIYOR*

1

Hükümet şu tedbirleri aldı veya almak üzeredir:

Üzümü pahadan düşürenler kara listede gösterilecek.

Bundan başka, bir dernek kuruluyor.

Bu dernek üzümü pahadan düşüreceklerle uğraşacaktır.

Manisa'da saylavlar[1] toplanıyor.

Toplantı bu ayın yirmi ikisinde olacak!

İzmir Cumhuriyet Halk Partisi'nin sayın başkanı, bunu üzüm mıntıkası saylavlarına bildirdi.

Toplantıda hükümetten istenecek yardımlar konuşulacaktır.

Sonra, bunlar bir karara bağlanacak, hükümete sunulacaktır.

Bütün bunların hepsi yerindedir.

Ve çok yerindedir.

Hele devletçilik sistemini benimsemiş bir rejimde.

Kamâlist rejiminde!

Neden ve niçin?

Şunun için ki:

Bir adam aç kalsa...

Gecenin birinde yolumu çevirse

Yolumu kesse...

Ve benden yirmi beş kuruş alsa,

* *Anadolu,* 19-20-21 Eylül 1935.

1 Saylav: Milletvekili. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

Ve bunu, açlığı dindirmek,
Ölümden kurtulmak için yapsa,
Yakası devletin elindedir.
O, mutlaka hak yerinde hesap verecektir.
Elleri kelepçeli hesap verecektir!
Ve bu, kanunun hükümleri icabıdır.
Eski Aydın ilbaylığında;[2]
En azdan bir milyon insan incir ve üzümden geçinir.
Bu bir milyon, bütün bir yıllık geçimini üzüm ve incirden bekler.

Beşikte ağlayan, başında tüy bitmemiş öksüzlerden tutunuz da, ayakları çukurda, elleri titreyen ihtiyarlara kadar...

Bir milyon...
Bir milyon insan...
Bir yıllık geçimini üzümden, incirden bekler.
Fakat...
Her yıl bu kafilenin yolunu haydutlar keser.
Bu haydutlar gecenin birinde açlıktan, yolumu çeviren...
Ve yirmi beş kuruşumu alan eli kamalıya benzemezler.
Bunlar!?
Yakalıklı, kravatlı, kalıp kıyafetleri yerinde insanlardır.
Bu şık soyguncuların zabıtadan korkusu yoktur.
Kanun korkusu yoktur.
Vicdan duygusu hiç yoktur.
25 kuruş için yolumu kesen zavallı aç!
Yakayı ele vermemek için,
Gündüzü gece, geceyi gündüz yapar,
Gizli gizli, korka korka, yalınayak dolaşır.
Berikiler ellerinde altın saplı baston,
Göğüslerinde pırlanta iğneler,
Başlarında melon şapkalarla gezerler.

2 İlbaylık: Vilayet. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

Bunların, sabah kahvaltılarında mutlaka havyar, tereyağı, süt, reçel bulunacaktır.

Akşam rakılarını balık yumurtasız içemezler.

Ve üstelik, her gün saygı beklerler.

Yirmi beş kuruşumu hayatı pahasına çarpan adamla,

Varlıklarını milyonca insanın emeğinden ve malından çalanların durumunu bir düşünelim.

Haydut kim?

Hırsız kim?

Ve nerede??

İzmir, 17.9.935

2

Bir milyon!
Bir milyon insanı...
Bütün bir ömür, sefalet içinde bırakanlar,
Elbette haydutturlar!
Gecenin karanlıklarında,
Açlığın acısıyla,
Ölüm korkuları içinde,
Yalınayak, baş açık
Yolumu kesene,
Çiftçiyi soyanlar,
Eli bıçaklı hırsız diyorlarsa...
Bir milyon!
Bir milyon insanı...
Bütün bir ömür acılara salanlara,
Eli bıçaklı yalınayaklar,
Hep bir ağızdan bağırıyorlar:
Ve...

Elleri altın bastonlu haydutlar! diyorlar...

Haydutların yedikleri, içtikleri, giydikleri ve bütün varlıkları,

Beşiklerde başında tüy bitmemiş yavrucuklarla,

Bir ayağı sine (mezara) değmiş ihtiyarlara varıncaya kadar, bütün çalışkanların emeğidir, emekleridir.

Çalışkan Türklerin alın teridir.

Çalışkan Türklerin ahlarıdır, vahlarıdır.

Ah yerde kalmaz!

Türk çalışkanları!

Sevininiz!

Şunun için ki:

Büyük devrimi yapan Parti,

Ona dayanan hükümet...

Gözyaşlarını silecek,

Ahı yerde bırakmayacaktır.

Devletin eli haydutların yakasındadır.

Artık serbestlik,

Artık hürriyet,

Tecim[3] serbestisi, tecim hürriyeti!

Haydutların elinde bir korunma kalkanı gibi kullanılmayacaktır.

Hürriyet ve serbestlik namusluların,

Çalışkanların olacaktır.

Yolumu kesen,

25 kuruşumu alan açın maskesi;

Bütün bir ömür geceler olunca,

Milyonca insanı çarpanların,

Milyonca insanın,

Hürriyet, serbestlik adına

Haklarını çalanların;

Melon şapka,

3 Tecim: Ticaret. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

Altın saplı baston,
Pırlanta iğneli kravatlar,
Jaket ataylar,
Faytonlar, otomobiller,
İçyüzlerine örtü olmayacaktır.
Bütün bunlar
Namusluların hakkıdır.
Bütün bunlar
Kızgın güneşler altında,
Yalınayak, baş açık,
Çoluk çocuk çalışan
Türk çiftçilerin hakkıdır.
Sonra:
Namuslu tüccarların hakkıdır.
Devletçilik icabı budur.
Kamâlist rejim budur.

İzmir, 18.9.935

3

Devletin eli...
Çiftçiyi soyanların,
Üzüm ve incircileri talan edenlerin
Yakalarına yapıştı...
Soyguncular koşturuluyor,
Kovalanıyorlar,
Ve bu...
Nefesleri tıkanıncaya kadar,
Teslim oluncaya kadar,
Sürecektir.
Bakınız!

Ticaret Odası'nın her gün gazetelerde çıkan satış listelerine bakınız!

Üzümün 4,5 kuruşa kadar verildiğini göreceksiniz!

Bunu altın paraya çevirelim:

23 para kadar bir şey tutar!!

Şimdi, bu 23 paranın...

On beş sene evvelki alım gücünü (iştira kudretini) göz önünde tutarsak,

Üzümün kilosunun 11,5 para kadar bir şey ettiğini anlamış olacağız!

Bu hal, bağcılık tarihinde duyulmamış bir soygunculuktur!

Bakınız!

Ticaret Odası'nın her gün gazetelerde çıkan satış listelerine bakınız!

İncirin 5 kuruşa kadar satıldığını öğreneceksiniz!

Bu beş kuruşu da altın paraya çevirelim:

Bu da 25 para kadar bir şey tutar.

Bunu on beş sene evvelki alım gücüyle mukayese edersek hemen anlayacağız ki, incir 12,5 paraya satılıyor!

Bu hal!

Bahçecilik tarihinde duyulmamış, görülmemiş talanlardandır.

Acaba bu değerli ürünlerimiz dış piyasalara kaça satılmıştır?

Satanlar ne kadar kazanmıştır?

Bunun içyüzünü öğrenmek mümkün müdür?

Mümkün olsa ortaya daha nice nice hakikatler çıkardı!

Bir gün gelir de...

Hükümet kara listeleri ortaya koyarsa, çiftçinin yalnız haydutluk değil, milli bakımdan ihanet karşısında kaldığı görülecektir.

Tüccar biliriz ki;

"Fiatları kıracağız!" diye şimendifer yollarında böbürlenmeyi, şahsi gücünün bir gösterişi saydı!

Ve bu gibilerin...

Bu topraklarla, bu milletle...

Türk topraklarıyla, Türk milletiyle bağı...

Osmanlı Bankası'nın Türklükle olan bağından fazla bir şey değildir!

Bunların bütün bağlılığı bir nüfus kütüğüdür.

O kadar!

Düşünelim bir kere:

Üzümün kilosunu 11,5 paradan,

İncirin kilosunu 12,5 paradan satan çiftçinin, köylünün halini düşünelim!

O bununla, borçlarını ödeyecek,

Haydut tefecilere borç ödeyecek.

Devlete vergi verecek.

Çoluk çocuğuna bakacak!

Bunları yedirecek, içirecek, giydirecek.

Ve şimdi kim bilir?!

Baş açık, yalınayak,

Lime lime elbiseleriyle...

Hangi incir ağacının altında,

Hangi bağ kütüğünün dibinde,

Yarın bu milleti...

Türk milletini bekleyecek yavrularını okutacaktır.

Neden bütün bu haklar,

Üç beş kara listeliğin yağmasına uğrasın?

Neden!?

Fakat!

Türk çiftçileri!

Türk köylüleri!

Türk çalışkanları!

Sevininiz!

Çoluk çocuğunuzla sevininiz!

Bütün devlet teşkilatı...

Partisiyle,
Saylavlarıyla,
Bankalarıyla...
Şimdi sizleri, sizlerin haklarını düşünüyor.
Devletin eli haydutların yakasındadır!
O devlet ki dağın haydutlarını, dağlardan boyunlarında zincirle indirdi.
Elbette bunların altın bastonlularını kelepçeleyecektir.
Hak ve kazanç,
Çiftçi olsun, tüccar olsun, yalnız namuslularındır.
Türk Cumhuriyeti'nde şerefle yaşamak, saygı görmek hakkı yalnız namuslularındır.
Türk vatanının bir adı da:
Doğru insanlar memleketidir.

İzmir, 19.9.935

ELLERİMİZ TEFECİLERİN YAKALARINDA*

1

Seri halinde birkaç makale konusu teşkil edecek olan Mahmut Esat Bozkurt'un bu yazılarını bugünden itibaren yayımlamaya başlıyoruz.

Ulusal bir yaramız olan tefeciliğin acılarını bu yazılarda okuyucularımız safha safha takip edeceklerdir. Tefeciliğin korkunç istilasıyla, bu istilaya karşı Sayın Celâl Bayar'ın İktisat Vekilliği'nde ilk önce açtığı mücadele, bu mücadeleden alınan neticeler ve daha alınması gereken tedbirler bu yazılarda açıkça değerlendirilmektedir.[1]

Birçok gazetelerde, bu bahse birçok defalar iliştik.

Yine ilişmek istiyoruz.

Fakat önce, tefecilik nedir?

Ve tefeci kimdir?

Bunu anlatalım.

Herkese göre:

Tefecilik, en az yılda yüzde yüz faiz getiren bir sanattır.

Tefeci, en az yüzde yüz faiz alan merhametsiz, ahlaksız bir adamdır.

Bize göre:

Tefeci, milletin ve Cumhuriyet'in düşmanıdır.

* *Yeni Asır*, 18-19-20 Ağustos 1938.

1 *Yeni Asır* gazetesinin sunuşu. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

Tefeci, halkın parasıyla yine halkı haraca bağlayan bir soyguncudur.

Tefeci, bir hırsız, bir eşkıyadır.

Kollarını şehir caddelerinde sallaya sallaya gezen, şehir parklarında dolaşan bir hırsızdır.

O, şehirleri salgınlara bağlayan bir eşkıyadır.

Onun sırtlan pençesini andıran ayakları altında, yüz binlerce insan son soluklarını almaktadır.

Sürüne sürüne can vermektedir.

Onun hırsından gıcırdayan kanlı dişlerinde, kimsesizlerin hakları çiğnenmekte ve didiklenmiş et parçaları gibi sarkmaktadır.

Diyorduk ki:

Tefeci milletin düşmanıdır.

Çünkü milletin büyük bir kafilesini soyuyor.

Onu, bütün bir ömür süründürüyor ve sonra söndürüyor.

Diyorduk ki:

Tefeci Cumhuriyet'in düşmanıdır.

Çünkü acılara saldığı yüz binlerce insan, Cumhuriyet'in feyizlerini duyamadan, bunlara doyamadan ucu bucu gelmez esir kafileleri halinde gözlerini yumup gidiyorlar.

Açıkçası bu eşkıyalar, Cumhuriyet'in feyizlerini tadıp, rejime sevgi besleyecekleri boğazlıyorlar.

Diyorduk ki:

Tefeci halkın parasıyla yine halkı haraca bağlayan bir soyguncudur.

Çünkü o, bütün servetini milletten faiz yoluyla çaldığı parayla yapmıştır.

Milletin parasını kullana kullana servetini şişirmiştir.

Denebilir ki:

Tefeci, halkı zorlamıyor a?

Bunda şüphe yok.

Halk, kendisi tefeciye gidiyor ve yalvara yalvara para istiyor.

Tefeci zorlamıyor. Hatta nazlanıyor.

Mesela:

"Şimdi vaktim yok... Yarın gel... Belki para bulabilirim" tarzında birtakım sahte namelerle birkaç gün için işi oyalıyor!

Tefeci zorlamıyor. Nazlanıyor.

Tıpkı hatır gönül sorarak, birinin cebinden sessizce para aşıran edalı bir hırsız şivesiyle çiftçiyi soyuyor.

Denecek ki, halk ne için gidiyor?

Bunlara ne için yüz veriyor?

Halk, başına geleceği bile bile soyulma felaketine katlanıyor.

Bir kere düşünelim:

Halk tefeciye gitmesin de ne yapsın?..

Denize düşen ne yapar?

Yılana sarılır!

İşte bu geçinme dünyasının ihtiyaçlarıdır ki, onu yılana sarıltıyor.

Ve o, bile bile esaret boyunduruğuna boynunu uzatıyor.

Tıpkı iki bin yıl önce, Firavunlar zamanında kamçı darbeleri altında Mısır'ın ehramlarını yükselten esirler gibi...

Ben kamunlar[2] tanır ve gösterebilirim ki, buralardaki malların büyük bir kısmı sahiplerinin elinden çıkmıştır.

Bütün bunlar tek bir tefecinin istilasına uğramıştır.

Ve bu istila dört beş yıl içinde oluvermiştir!

Dört beş yıl içinde bazen doğrudan doğruya, bazen nesilden nesile sürüp giden uzun çalışmaların bütün verimi, tefecinin kesesini şişirmeye yaramıştır.

Şimdi bu malların öz sahipleri, mahzun, perişan bakışları ile çalınan emeklerinin karşısında içlerini çekerek geçiyorlar...

İşte şurası Süleyman'ındı.

Burası Ali'nindi.

Ötesi Muhammed'indi vs.

Bunlar dükkânlar, evler, bahçelerdir.

2 Kamun: Nahiye. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

Benizleri uçuk, yalınayak, baş açık çocuklar, incecik parmakları ile buraları gösteriyorlar.

Ve "bizim" diye mırıldanıyorlar.

Fakat ne yazık!

Yarın öğrenecekler ki, buraları onlarındı.

Lakin babaları yakasını tefeciye kaptırdı! Borçlandı! Tefecinin tuzağına düştü!

Malları da kendileri de tefecinin oldu.

Bu kara bahtlı çocuklar yarın yine öğrenecekler ki, kendilerini bekleyen miras bir hiçliktir.

Bundan da beter:

Bu miras, bütün bir ömür sürüp gidecek borç esirliğidir.

2

Okuyucularım inanabilirler ki, burada eski Yunanistan'ın Aeschylus'unun, İngiltere'nin Shakespeare'inin, Fransa'nın Corneille'inin trajedilerini taklide çalışmıyoruz.

Biz burada facia piyesleri yazmak, bunları sahnelerde oynatmak niyetinde değiliz.

Fakat bütün bunlardan üstün ve acı milli bir yarayı çırılçıplak meydana koymak istiyoruz. Bunu kendimize ulusal bir borç edindik.

Yıllardan beri, daha doğrusu asırlardan beri Türk milletinin çalışkan tabakalarını kasıp kavuran bu afeti, ancak Atatürk İhtilali'nin eli bastıracaktır.

Hakikatleri bütün çıplaklıklarıyla ve çırılçıplak meydana koymalıyız ki, derdin devası bulunabilsin.

Muvaffakiyetler gizlilikte değil, açıklıktadır.

Unutmamalıdır ki, Türk milletinin bugünkü yüksek durumu, bütün bir geçmişi kuşatan kötülüklerin, olduğu gibi ortaya konarak imha edilmesi ile elde edilmiştir. Yoksa gizli tutulmaları ile değil...

Tarihimizin verimi olan bu düstur, her işimizde bize kılavuz olabilir fikrindeyiz.

Biz burada, karanlıklar içinde boğuk iniltiler bırakıp giden ve daima sönmeyen bir hırsla cinayetlerini arttıran bir haydutluk ocağının imhasını istiyoruz.

Bu ocak, tefeciliktir.

Aziz okuyucularım!

Size bugünkü hayatımızdan kopya edilmiş birkaç tabloyu naklediyorum.

Bunlara dikkat ediniz ve hükmünüzü veriniz!..

Tefeci eşkıyasının soygununa uğrayan birine sordum:

"Nasılsın?.. Ne var ne yok?" dedim.

Ve bir de sigara verdim.

Selçuk kamununun bu mevsimde buram buram terleten tozlu yolları içinde eski tanışığımla yüz yüze bakıştık.

Dostum sigarayı evirdi çevirdi. Soluk gözleriyle yüzüme bir daha baktı. Hafifçe gülümsedi:

"Ne olsun!" dedi.

Sonra sanki kurtuluşunu arıyormuş gibi göklere baktı.

Ve bana:

"Alsın diye bekliyorum. Almıyor çektiriyor!" dedi.

Bu adam öz emeğiyle müreffeh bir hayat yaşıyordu. Şimdi bütün varlığı tefecinin tuzağına düşmüş, kendisi de canından bezmiş bulunuyordu.

Bir gün, bir kamun merkezinde bir delikanlı kalabalık bir kahve içinde balta ile bir adamın kafasını, beynini parçaladı.

Ve öldürdü?!

Adliye soruşturma yaptı.

Varılan netice şudur:

Ölen tefeci imiş...

Otuz kırk lira aylıklı bir memur iken memurluktan çekilmiş, tefecilikle halkı soya soya beş on yıl içinde yüz binlerce liralık adam olmuş!

En son, öldürenin de ailesini soymuş soğana çevirmiş, ellerinde tek bir geçim kaynağı kalan küçük bir bahçeyi de satıyormuş!..

Tefeciyi gömdüklerini, delikanlıyı hapishaneye götürdüklerini biliyorum.

Hâlâ orada mı, bundan haberim yok!

Şurada İzmir'in dibinde Işıklar Köyü'ne gidiniz ve sorunuz!

Bütün köy kaç kişiye geçmiştir?

Ve ne suretle geçmiştir?!..

Görecek ve öğreneceksiniz ki tefecilik yoluyla...

Ben ilçebaylıklar[3] bilirim ki,

Alın teriyle kazanılan bütün varlıklar, nesillerle alın teri dökülerek sulanıp yetiştirilen eserler bugün tefecinin olmuştur.

Bunlar kahveler, hanlar, bağlar, bahçeler, yağhanelerdir. Ve sair şeylerdir.

Zengin sayılabilecek bir yağhane sahibinin dilenecek hale geldiğini gözlerimle gördüm.

O zavallı bu düştüğü hale dayanamadı.

Ah vah içinde ölüm döşeğine yattı.

Son nefeslerinde tefeciye geçen mallarını sayıklaya sayıklaya öldü.

Ecel terleri dökerken, onun bu sayıklamalarını başındakiler duydu.

Komşuları duydu.

Bu yürekler acısına dayanıp da gözyaşı dökmeyenleri hiç olmazsa gözleri kızarmayanları ben görmedim.

Bu acıyı duymayan tek bir kişiyi yakından tanırım.

Bu adam tefecinin kendisidir!

Yine aynı ilçebaylıkta bir bağ ve bir bahçe sahibi bilirim ki, vaktiyle yanında birçok adamlar çalışırdı.

Şimdi o ihtiyar halinde, zayıf ve titrek kolları ile ömrünün son günlerini kazanmaya çalışıyor.

3 İlçebaylık: Kaymakamlık. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

Bu zavallı da o tefecinin kurbanı olmuştur.

Tefecinin emrinde bir uşak gibidir.

Katilinin hizmetindedir.

Ne cehennemi yaşayış yarabbi!

Bir ilçebaylık daha biliyorum ki, orada önce küçük maaşlı bir memur olan ve sonra işi tefeciliğe döken bir adam, kısa bir zaman içinde beş altı yüz bin liralık zenginler sırasına geçti.

O kadar can yaktı. O kadar ocak söndürdü ki, birkaç sene evvel gözlerini hayata yumunca, tıpkı çukura atılan bir hayvan leşi gibi cenazesi dört hamalın sırtında mezara götürüldü.

Halkın tefeciliğe karşı küskünlüğü ve hıncı bu kadar kuvvetlidir.

Ölümünde bile affetmiyor.

Çok yerindedir.

3

Tefeci eşkıyasının cinayetlerinden kopya edilmiş tablolar vardır ki, bunların aşıladığı acılara dayanmak çok zordur.

Devlet millet işlerinde çalışmış, aylık, ödenek almış kimseler bilirim ki, kazançlarını gizlice tefecilikte kullanmışlardır.

Bunlar, milletin parasıyla milleti soyarlar.

Zorbalığın derecesini düşünüyor musunuz?!

Fakat sayın okuyucularım, bunu size nasıl anlatayım?!

Nasıl anlatabilirim?!!

Bir tecrübe yapayım!

Mesela, ben eskiden bir yerin belediye reisi idim, diyelim...

Aylığım var.

Bu parayı hakkıyla kazanıyorum.

Fakat hırslıyım, kısa zamanda çok çok kazanmak istiyorum. O kadar ki, beş on yılda zengin olmak, Karun olmak istiyorum.

Fakat nasıl?

Adamlar buluyorum...

Bunlar vasıtasıyla tefecilik yapıyorum.

Paramı, en az yüzde elli...

Yüzde yüz faizle işletiyorum!

Bir de bakıyorsunuz ve bakıyorum ki, on sene sonra ben de birinci sınıf zenginler arasındayım.

Fakat nasıl?..

Birçok zenginler nesilden nesile çalışarak,

Nesilden nesile alın teri dökerek varlıklarını yapmışlar.

Fakat ben?!

Ben nasıl zengin oldum?

Milletin parasıyla, milleti soyarak!..

Dahası var...

Nüfuzlarıyla bankalardan hatta Ziraat Bankası'ndan para alarak, büyük faizlerle halkı soyan tefecilere de rastladım.

Dikkat edelim!

Çiftçinin parasıyla kurulan bir bankadan para alınıyor ve yine bu para ile çiftçi soyuluyor. Süründürülüyor. Sürüne sürüne öldürülüyor.

Tefeci hırsızlığının, caniliğinin dereceseni bilmem ki anlatabiliyor muyum?!

Üstelik bu son kısım tefeciler, cumhuriyetçiliği, inkılapçılığı kimseye vermezler.

Sırasında "Yaşasın millet! Yaşasın Cumhuriyet!" diye gırtlaklarını patlatırlar.

Fakat dikkat ediniz! Bunlar hiç duyurmadan başınızdan şapkanızı aşıracak kadar hüner sahibidirler.

Bu kadar da değil...

Milletin kursağına inecek bir lokma ekmeği çalacak kadar gaddar hırsızlardır.

Bu halleriyle milletin mukadderatının düzenleyicisi olmak davasını da güderler.

Birinci kısım ise namus ve itibar sahibi unvanını kimseye tanımazlar.

Bu yalancılar!
Bu soyguncular!
Bu eşkıyalar!
Bunları nasıl yakalamalı?..
Çok zor!
Çünkü, tefeci adını taşıyan setre pantalonlu, eli bastonlu bu eşkıya!
Halkı şehirlerde, kırlarda talan eden bu eşkıya!
Daha dün tüten, içinden şen sesler yükselen, ocakları yıkıp söndüren bu eşkıya...
Ekonomi âlimlerinden Müller'in dediği gibi, kanunun himayesine barınacak yolları bulmakta çok hünerlidirler.
Nitekim, Celâl Bayar'ın İktisat Vekilliği zamanında çıkan tefecilik kanununun tedbirleri, ağır cezaları, bunların gözünü yıldıramamıştır.
Gözleri o kadar pek, hırsları o kadar kanlıdır.
Bunlar, kanunun şiddeti karşısında hareketlerini derhal değiştirmişler, yeni bir şekil, yeni bir sistem içinde haydutluklarına sinsi sinsi devam etmek yollarını aramışlar ve bulmuşlardır.
Mesela eskiden paraya karşılık faiz olarak para alırlarken,
Şimdi, paranın getireceği para faizine karşılık mal almaktadırlar.
Bu durumu açık bir misalle anlatmaya çalışalım:
Benim elli dekarlık bir tarlam var. Buraya tütün koyacağım.
Fakat param yok.
Tefeciye gidiyorum. Tarlamın her dekarına beşer liradan iki yüz elli lira alıyorum. Tarlam en azdan dekar başına elli kilo tütün veriyor. Tefeciye her kilo için on kuruş taahhüt ediyorum.
Bunun da tutarı 250 liradır.
Şimdi hesap edelim.
Tefeciden ne almıştım?
250 lira.
Şu halde altı ay içinde 250 lirayı, beş yüz olarak iade ediyorum.
Demek ki senede yüzde iki yüz faiz veriyorum.
Bu en azıdır.

Tefeciliğin getirdiği bu faiz usulü, danışıklı anlaşma yollarıyla borç para verip almaya da tatbik olunabilir.

O vakit bu yüzde iki yüz nispetinin hatta üç yüze kadar varması da mümkündür.

Bu parayı borçlu ödeyebilir mi?

Ödeyemeyeceğinden şüphe yoktur.

Fakat ne çıkar?..

Tefeci onun varını yoğunu satar, ocağına incir diker, alacağını alır.

Alamazsa?

Borçlu öküzleriyle, sabanıyla, tarlasıyla, çoluk çocuğuyla bütün bir ömür onun hesabına çalışmak mecburiyetindedir.

Binlerce ve binlerce insanın varlığını, bir baykuş gibi didikleyen facianın dehşetini görüyor muyuz?

Tefeci haydutlarının yanında dağın eşkıyası çok mert, çok namuslu kalır.

Çünkü bu eşkıya canı pahasına soygunculuk yapıyor.

Ve nihayet devlet, günün birinde bunları boyunlarına takılı lale ve zincirlerle hapishaneye atıyor.

Veya darağacında sallandırıyor.

Yahut cesetlerini sürükleye sürükleye bir şehrin köşeciğinde halka teşhir ediyor.

Fakat berikiler?..

Beriki tefeciler?!

Bunlar namuslu adamlar gibi hâlâ kanunların himayesine barınmaya çalışıyorlar.

Ne yapmalı?

Tefeci eşkıyasını nasıl yıldırmalı?

Bu eşkıyayı nasıl sindirmeli?

Biliyoruz ki, tefecilerle ilk mücadeleyi Cumhuriyet açtı.

Değerli iktisatçımız Celâl Bayar'ın kanunu meydandadır.

Bu kanun, tefeci eşkıyalığını bastırmaya yeter mi?

Bence evet!

İyi tatbik edilmek şartıyla yeter, artar bile!

Fakat tatbikinde lazım olduğu kadar titiz davranılmazsa, eşkıyayı sindirmek mümkün değildir.

Çünkü alışmış kudurmuştan beterdir.

Nitekim Tefecilik Kanunu çıkalı dört beş yıl oldu. İtiraf etmeliyiz ki, verimi kanunun yüksekliği ile uygun değildir.

Çünkü eşkıya talanı, dolambaçlı yollarla devam etmektedir.

Tekrar ediyoruz:

Ne yapmalı?

Atatürk İhtilali'nin, kendi payına düşen büyük eserlerini, büyük bir kabiliyetle başaran Cumhuriyet Adliyesi'dir ki, kanunun tam verimini alacak ve yapılacak işi gösterecektir.

Nasıl?..

Tefeci alacağını tahsil edemeyince icraya veya mahkemeye müracaat ediyor.

İşte burada dava edilen, onun avukatı, hakim, savcı harekete geleceklerdir.

Meseleyi alelade bir hukuk işi gibi değerlendirmeyeceklerdir... Zaten kanun buna müsaittir.

Dava edilenin tefecilik iddiası karşısında, mesele ceza mahkemesine götürülecektir.

Ceza mahkemesi senetle bağlı değildir. Tefeciyi her taraftan soruya çekebilir...

Her şeyden önce tefeci, kendisini tefeci olarak resmi daireye bildirmiş, defter tutmuş, kanunun emrettiği vergileri vermiş ve tefecilik levhasını kapısına asmış mıdır?

Beş on sene zarfında büyük servet sahibi nasıl olmuştur?

Çünkü bazı adamlar bilirim ki, nihayet on beş sene evvel yırtık papuçla, sırtında iki yırtık seccade satarken,

Yahut nihayet on beş sene evvel bizzat kendisi çoluk çocuğuyla tütün kırarken,

Bugün dört yüz, beş yüz bin liralık adamı olmuşlardır.

Ve tefecilikle şöhret almışlardır.

İktisat ilmi henüz namuskarane çalışmak yoluyla küçücük bir yerde, bu kadar büyük bir servet kazanmanın hünerini henüz keşfetmemiştir.

Tefeci bu tarafları Türk hakimine izah etmek mecburiyetindedir. Yani bu paraları nasıl kazanmıştır?

Fakat bunları izah edemeyecektir.

Bu takdirde Türk hakimi vicdanının hükümlerini kullanacak ve tefeci layık olduğu cezaya çarpılacaktır.

En güzel kanunlar, güzel verimlerini ancak tatbik edenlerin kabiliyetleriyle orantılı bir tarzda verirler. Kabiliyetsiz ellerde hiçbir mana ifade etmezler.

Türk hakiminde bu yüksek kabiliyet vardır.

Biz tefecilik haydutluğunun iki radikal tedbirle bastırılacağına inanıyoruz.

Birisi eldeki Celâl Bayar kanunu.

İkincisi kredi kooperatiflerinin genişletilmesi ve ıslahıdır.

Halk, kendisini tefeciye muhtaç etmeyecek yardımı gördükten sonra dava kendiliğinden halledilmiş olur.

Zaten en esaslısı da budur.

Atatürk İhtilali bütün bir geçmişi, bütün kötülükleri ile yıktı ve gömdü.

Tefecilik haydutluğunu bastırmasına onun bir darbesi çoktur bile...

İlk adım zaten atılmıştır.

O halde söylenecek ne kalıyor?

Tefeciler!..

Gününüz yakındır...

Vaktinize hazır olun...

İzmir, 18 Ağustos 1938

HAYDUT TEFECİLER*

Memleketimizin başında bir tefecilik belası vardır. Köylü ve kasabalı çiftçilerimiz bu tefecilerin elinde kıvranmaktadırlar. Köroğlu'nun baskınları, Çakırcalı'nın soygunları bunların eşkıyalığı yanında hiç kalır.

"Tokat kervanından aldım bakırı

"İncitmeyin beyler fukarayı fakırı"

diyen Köroğlu ne de olsa fakirlere acıyordu. Çakırcalı da böyle. Fakat eşkıyalığı müdafaa ettiğim sanılmasın. Yaptığım bu kıyaslama tefecilerin ne kadar gaddar, ne mertebe zalim olduklarını ifade içindir. Fakir köylüyü, çiftçiyi soyup soğana çeviren bunlardır.

Hep bunlardır...

Çocukluğumda İzmir Lisesi'ne giderken Alipaşa meydanından geçerdim. Orada beni bir korku alırdı. Çünkü burada adam asarlardı. Meydanı koşa koşa aşardım. Şimdi de her gün adam soyan, aileler süründüren, ev bark yıkan tefecileri görünce aynı korkuyu, fakat derin bir hınç içinde duyuyorum.

Köylü ve çiftçi, bu eşkıyalar elinde, Mısır piramitlerini çıplak vücutlarına indirilen kamçı vuruşları altında inleye inleye yükselten ilk çağların köleleri kadar bahtsızdırlar.

"Murabaha Nizamnamesi"[1] adında ve kanun hükmünde bir yasamız vardı. Yüzde 9'dan fazla faizi yasak etmişti. Tefeciler, entrikaları ile bir yolunu buldular. Kanunu çiğnediler. Birtakım sahte se-

* *Anadolu,* 26 Temmuz 1943.

1 Murabaha Nizamnamesi: Tefecilik Yönetmeliği. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

netlerle fakir köylüyü borçlandırdılar. İcabında mahkemeye müracaatla güya verdikleri parayı hakları imiş gibi istemekten utanmadılar. Ve icra vasıtasıyla aldılar da...

Bakınız, kanunu çiğnemekten sıkılmayan bu herifler, devletin icra teşkillerini nelere vasıta etmek küstahlığında bulunuyorlar! Tabii, icra bir şey yapamazdı. Senedin hükmünü yerine getirmek zorunda idi. Köylü ve küçük çiftçi sesini çıkaramaz. "Borçluyum!" derse icra ne yapabilirdi?

Nihayet, Celâl Bayar'ın İktisat Vekilliği zamanında bir Tefeciler Kanunu çıktı. Bu kanuna göre tefeciliğe şu şartlarla müsaade edildi: Tefeci, batasıca bürosunun kapısına "tefeci" levhasını koyacak ve çok ağır bir vergi verecekti. Maksat tefeciliği yasaklamaktı. Çünkü, nasıl ki haysiyetli, şerefli bir adam "ben eşkıyayım!" demekten hayâ ederse, tefecinin de "tefeciyim!" demesi umulmamıştı. Böyle bir levhayı koyan olmadı. Fakat bu, utanmaktan değil, ağır vergiyi vermemek için yapılmadı. Bu defa tefeci, hem kanunu hiçe saydı, hem de vergi kaçakçılığı yaptı.

Bence işi kısadan kestirip atmalıdır:

Hükümet dağın eşkıyasını dağlarda nasıl boyunları zincirli indiriyorsa, yol kesenleri nasıl bilekleri kelepçeli kanun huzuruna çıkarıyorsa, tefeciyi bacağı bukağılı, boğazı laleli mahkeme önüne sürmelidir. Hesap sormalıdır. Cezaları ahrete kalmamalıdır. Bunlar Allah'tan korkmaz, Peygamber'den utanmaz mahluklardır. Manevi korku ve utanma, tefecinin şanından değildir.

Ev bark yıkan, öksüzler süründüren bu eşkıyalarda utanmak ne arar, ne gezer?!

Nasıl bir kanun yapmalıdır?

Şurası muhakkak ki, eldeki kanunlarımız bu işi kökünden bitirmeye kâfidirler. Fakat nedense tatbikatta yeterli olmadıkları görülmektedir.

Ben şöyle düşünüyorum:

Cumhuriyet Savcılığı, zabıtası bir eşkıyayı, bir hırsızı, bir katili, herhangi bir mütecavizi nasıl takip ediyorsa, tefeciyi de öyle takip etmelidir.

Mesela:

Borçlunun haber vermesiyle, yahut mahkeme önünde borç senedi içindeki paranın bir kısmını inkâr etmesiyle... Bu haber, yahut bu inkâr Cumhuriyet Savcılığı'na kanaat veriyorsa hemen harekete geçmelidir. Esasen tefeciler tıpkı dağın eşkıyası gibi, tahsis ile küçük kasabalarda tanınmış kimselerdir.

Mesela:

Vaktinde Köroğlu'nu, Çakırcalı'yı, Kara Ali'yi, Sepetçioğlu'nu herkesin tanıdığı gibi, bunları da bütün âlem bilir. Üç beş yıl önce, üç beş parası olmayan bir adamın yine üç beş yıl içinde yüz bin, üç yüz bin, beş yüz bin liralık bir adam olması imkânı var mıdır? Böyle bir hüneri iktisat ilmi keşfetmiş midir?

Beş yıl içinde bu kadar kazanç nereden gelir?

Fakir fukarayı soyup soğana çevirmekten... Hakikat o kadar meydanda ki, şahitle ispata bile lüzum yoktur!

Dağın eşkıyası daha dün meteliğe kurşun atarken, bugün Karun olursa paraları nereden bulmuştur.

Şüphe yok ki, zenginleri haraca kesmekten!

Üç beş sene önce yalınayak amele olan tefeci, iki yüz bin liralık serveti nereden edinmiştir?!

Fakir köylü ve çiftçiyi soymaktan.

Bunlar şüphe götürmeyen şeylerdir.

Denebilir ki bu ihbarlar, bu inkârlar iftira ve yalan da olabilirler.

Belki... Fakat ihbarın, inkârın yalan olması ihtimali, tefeciliğin takip edilmemesini icap ettirir mi?

Adam öldürmede, hırsızlıkta iftira, yalan ihtimali yok mudur? Var olduğuna göre katilleri, hırsızları takip etmemeli midir?

İftira eden, yalan söyleyen cezasını çeker.

Fakat haber veya inkâr doğru ise, tefeci bir hırsız gibi hesap vermeli ve kendisini bekleyen akıbeti görmelidir.

Tefeci yüzde yüz, iki yüz, üç yüz faiz almaktadır. Bunun altından nasıl kalkılır?! Bu soygunculuk cezasız kalırsa, açlıktan bir liramı çarpan yankesiciye ceza vermenin manası kalır mı?

Haydut tefeciler!

Milletin eli yakanızdadır.

Ve yarın yakındır.

23 Temmuz 1943

NOT: Bu konuya "Tefeci Baskını" başlıklı yazımızla yine geleceğiz.

TEFECİ BASKINI*

1

Bu yazımın birincisini "Haydut Tefeciler" başlığı altında *Anadolu* gazetesinde yazmıştım. Anlaşılan her iki tarafın da can damarlarına basmışım ki, köylülerimizden teşekkürler, tefecilerden de küfürle doldurulmuş imzasız mektuplar aldım.

Tefecinin, faizcinin beni sövüp saymalarını bir şeref, bir bahtiyarlık sayarım. Fakat onlar överlerse o zaman kendimi bahtsız bulurum. Türk halkının, Türk köylüsünün derdine derman ararken, bir Türk oğlunun uğrayacağı her hakaret, her ıstırap olsa olsa manevi bir zevktir. Köylümüzün hasımlarıyla sonuna kadar uğraşıp boğuşmak Türk aydınlarına borçların en kutsalıdır.

Namık Kemal'in dediği gibi:

"Musirrim zabitim ta can verince halka hizmette
Fedakârın budur az kârı daim kalbi millette"

vs... vs...

Bu güzel, yüksek mısralar Türk gençliğinin, Türk halkını, Türk köylüsünü kurtarma davasında prensip olmaya değer birer kıymettedirler.

* *Yeni Sabah*, 8 Kasım 1943.

2

Çocukluğumda duyardım. Köroğlu Tokat kervanını, Kara Ali bey evini, Kamalı Ödemiş'i, Çakırcalı Tire kasabasını basarlarmış. Zenginlerden haraç alırlarmış. Hatta bunların, bu baskınların kendilerine has destanları da vardı. Mesela:

"Tokat kervanından aldım bakırı
İncitmeyin beyler fukarayı fakiri"
mısraları Tokat kervanını basan Köroğlu'nun ağzından söylenirdi.

Yine:
"Ödemiş'in ovası
Mavzerimin boyası
Çakırcalı'yı sorarsan
Zeybeklerin babası..."

Baskın veren her efenin, her zeybeğin böyle, buna benzer türküleri vardı. Devlet bunların boyunlarına lale, bileklerine kelepçe, ayaklarına bukağı vurdu. Dağlardan sürüdü. Hapishanelere tıktı. Astı, kesti. Teslim olmayanlarının da derilerini yüzdü. Yok etti.

3

Tefecilere, faizcilere gelince, bunların da destanları var. Bu destanlar söndürülen ocaklar, ihtiyarların iniltileri, öksüzlerle dulların gözyaşlarıdır. Kim bilir şu anda Anadolu'nun köşesinde, bucağında, İstanbul'un, Edirne'nin şurasında burasında bu zalimlerin tuzağına düşmüş kaç zavallı kanlı gözyaşları dökmektedirler.

Dağlardan eli silahlı eşkıyayı sürüp indiren devlet, bu cepleri para dolu tefeci, faizci haydutlarının nedense haklarından gelemedi.

Derebeyliğinin yalnız adı kaldı. Mütegallibe[1] kasabalarda yüzüstü yere serildi. Fakat tefeci, faizci kuduz gibi ayakta durmaktadırlar. Önlerine gelen zayıfları dalamakta, ısırmaktadırlar. Bunlar

1 Mütegallibe: Zorba takımı. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

sıksanız, dulların iniltisi, öksüzlerin ahı, kimsesizlerin emeği sızan varlıklarıyla köyleri, kasabaları, şehirleri baskınları altında tutmaktadırlar. Bilhassa zayıf kitleler üzerinde hüküm sürmektedirler.

4

Köroğlu, Çakırcalı, Kamalı, Gökdeli, Kara Ali elde silah baskın verirlerdi. Başları koltuklarının altında idi. Bunları tepeleyen ceza görmek şöyle dursun, mükafatını bulurdu. Fakat tefeci, faizci böyle değil... Bunlar asırlardır Türk'ün vatanını soyguna, talana, baskına vermişlerdir. Daha dün tüten şen ocakları harabeye döndürmüşlerdir. Gülen yüzlerden gözyaşları döktürmüşlerdir ve döktürmektedirler.

Bütün bu cinayetlerine karşılık hürmet istemekte ve görmektedirler!..

Onlara ellerinde fildişi saplı bastonlarıyla, sırtlarında üç dört yüz liralık elbiseleriyle, otuz kırk liralık ipek gömlekleriyle, kravatlarıyla gündüzleri sokaklarda rastlarsınız. Akşamları, havyarından, balık yumurtasından tutunuz da kuş sütüne kadar bütün mezeleriyle içki sofrasındadırlar. Ertesi günü verecekleri baskın planlarını burada hazırlamaktadırlar.

Kim bilir, kimlerin malını sattıracaklardır?!

Kim bilir, kimleri süründüreceklerdir?!

Dağın eşkıyası zenginlere, tefecilere, faizcilere musallat olurdu. Tefeciler, faizciler bunların aksine olarak fukaraya, muhtaçlara sataşırlar. Burada, eşkıyanın durumunu haklı göstermek davasını güdecek değilim. Yalnız bu kıyaslama ile tefecinin, faizcinin ne kadar sinsi, alçak birer soyguncu olduklarını belirtmeye çalışıyorum.

Şu kadarını söylemek yeter ki, bir defa eteğini tefecinin, faizcinin tuzağına kaptıran kimse bir daha kendisini oradan kurtaramaz. Bütün varı yoğu satıldıktan sonra yine borcunu ödemek imkânını bulmaz. Ömrünün sonuna kadar çoluk çocuğuyla bunların emrin-

dedir. Tıpkı ortaçağlarda senyorların "köle-köylüler"i gibi. Borçlu öldükten sonra dahi bu kölelik çoluk çocuğuna miras kalır!

5

Bu konuya, daha birçok defalar ilişeceğiz. Şimdilik tefecilerin, faizcilerin kasıp kavurucu baskını, zulmü hakkında bir iki olayı nakletmeliyim ki, okuyucularıma küçük bir fikir olsun verebileyim.

Düşmez kalkmaz bir Allah derler. Günün birinde başım dara geldi. Arkadaşlarımdan birine bana birkaç gün için, yüz lira bulmasını rica ettim. Gitti ve geldi. Yüz lirayı bulmuş... Fakat şu şartla: Tefeci, bir ay süre ile (müddet) bu parayı bulacak. Fakat kendisine 130 liralık bir senet verilecek. Ay tamam olunca bu borç ödenecek. Ödenemezse, senet yenilenecek. Yani bir ayda yüz liraya yüz otuz verileceğine göre, ikinci ay için, yüz otuz liraya yüzde nisbetiyle faizleri verilecek! Senede yüz liranın bu tertip üzere faizi ne tutuyor!

Varın siz hesap edin!..

Ben yüzde 400 buldum!

Bunun altından nasıl kalkılır?

İktisat ilmi henüz bunu keşfetmemiştir!

Yine bir gün Silifke hapishanesini teftiş ediyordum. Ağır cezalılar arasında yetmiş beşlik bir ihtiyar gördüm. Merak ettim. Suçunun ne olduğunu sordum:

- Suçum yok. Borçluyum!

- Borcun ne kadar?

- Otuz lira. Fakat Bey'im, ben bu borcun anasını belki on defa ödedim. Bu otuz lira, faizin, faizinin faizi!..

Hapishane defterlerine baktırdım. Adamcağız bu yaşına kadar ilk defa borç için hapishaneye düşmüş.

- Baba, borcunu ben vereyim hadi sen git, dedim.

Ağladı.

- Köleleriniz sağ olsalardı, ben buralara düşmezdim.

- Kölelerim de kim oluyor?

- Benim evlatlarım... Birisi Çanakkale'de şehit oldu, öteki İstiklal muharebelerinde yaralandı. Geldi. İyileşemedi. İkisi de size ömür bıraktılar.

- Onlar kölelerim değil... kardeşlerimdirler. Ben de senin oğlun... Onların yerine borcunu ben ödüyorum.

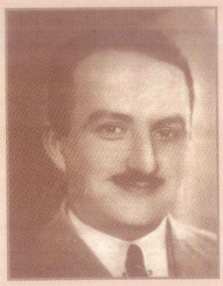
Şehitlerin ihtiyar babaları yine ağladı. Hapishanenin yukarı katına çıktı. Eşyalarını alacaktı. Biraz sonra göründü. Eşyası, bir tefecinin, faizcinin köpeğinin yatamayacağı paramparça bir çuvalla, yine bir su kabağı içinde bu köpeğin ısıramayacağı kuru, kupkuru ekmek parçaları idi. İki büklüm ihtiyar, yuvarlana yuvarlana hapishaneden ayrıldı.

İhtiyarın ardı sıra, benimle teftişe iştirak edenlerle, hep beraber düşündük. Sanki, millet yolunda iki oğlunu feda eden şehitler babasının nasibi, haydut tefeci ve faizci için ömrünün son günlerini hapishane köşelerinde bitirmektir.

Tefeciler! Faizciler!

Milletin iki eli yakanızdadır ve yarın yakındır.

Cağaloğlu, 6.11.943

Mahmut Esat Bozkurt

LİBERALİZM MASALI

Mahmut Esat Bozkurt'un *Liberalizm Masalı* başlığı altında derlediğimiz bu yazılarında, Kemalist Devrim'in devlet ve ekonomi anlayışı, halkına ve emekçilere bakışı ile muhalefet, basın ve eleştiri özgürlüğünü, demokrasi ve eşitlik kavramlarını nasıl değerlendirdiği irdelenmektedir. Devrimlere bağlı ve haklı bildiğinde direnen, boyun eğmez kişiliği ve bilgi birikimiyle Kemalist Devrim'in kurmay kadrosunda seçkin bir yeri olan Bozkurt'un bu kitabı bir anlamda bugünkü "devrim muhalifleriyle" de, kendini Türkiye'de "öz değil de üvey görenlerle" de bir tartışmadır.

Mahmut Esat Bozkurt bu kitabında, liberalizmi köklü bir şekilde eleştirmekte; liberal ekonomilerin ilerleme halindeki milletlerin ekonomisine çok fenalıklar yapacağını, kuvvetlilerin esiri haline getireceğini, buhranlara ve amele kitlelerinin ıstıraplarına sebep olacağını belirtmektedir

ISBN 978-975-343-528-4
9 789753 435284

KAYNAK YAYINLARI